

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin

**Wetenschappelijke procesevaluatie
van de Kleinschalige Wooneenheden**

Evelien Demaerschalk

Prof. dr. Koen Hermans

Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
 Minderbroedersstraat 8 – B-3000 Leuven
 Tel 0032 16 37 34 32
 E-mail: swvg@kuleuven.be
 Website: <http://www.steunpuntwvg.be>

Publicatie nr. 2020/11
 SWVG-Rapport 41
 Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
 Titel rapport: Wetenschappelijke procesevaluatie van de kleinschalige wooneenheden
 Promotor: Prof. dr. Koen Hermans^{1,2}
 Onderzoeker: Evelien Demaerschalk¹

¹ LUCAS KU Leuven

² Centrum voor Sociologisch Onderzoek (Ceso)

Dit rapport kwam tot stand met de steun van de Vlaamse Overheid. In deze tekst komen onderzoeksresultaten van de auteur(s) naar voor en niet die van de Vlaamse Overheid. De Vlaamse Overheid kan niet aansprakelijk gesteld worden voor het gebruik dat kan worden gemaakt van de meegedeelde gegevens.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar de bron.

No material may be made public without an explicit reference to the source.

Het consortium SWVG

<i>Deelnemende instellingen - Dagelijks bestuur</i>	
KU Leuven	
· LUCAS, Centrum voor zorgonderzoek en consultancy	Prof. dr. Chantal Van Audenhove
· Instituut voor Sociaal Recht	Prof. dr. Anja Declercq
· HIVA - Onderzoeksinstituut voor Arbeid en Samenleving	Prof. dr. Johan Put
· Leuvens Instituut voor Gezondheidsbeleid	Prof. dr. Tine Van Regenmortel
· Faculteit Economie en Bedrijfswetenschappen	Prof. dr. Erik Schokkaert
UGent	
· Vakgroep Innovatie, Ondernemerschap en Dienstenmanagement	Prof. dr. Paul Gemmel
· Vakgroep Publieke Governance, Management & Financiën	Prof. dr. Joris Voets
· Vakgroep Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg	Prof. dr. An De Sutter
Vrije Universiteit Brussel	
· Faculteit Psychologie en Educatiewetenschappen	Prof. dr. Dominique Verté
Universiteit Antwerpen	
· Centrum OASeS, Departement Sociologie	Prof. dr. Peter Raeymaeckers
<i>Partnerinstellingen</i>	
Universiteit Hasselt	
· Centrum voor Statistiek	
Thomas More Hogeschool	
· Opleiding Toegepaste Psychologie	Dr. Peter De Graef
Arteveldehogeschool	
· Dienst onderzoek en dienstverlening	
Hogeschool Gent	
· Faculteit Mens en Welzijn	
UC Leuven-Limburg	
· Groep Gezondheid en Welzijn	
<i>Coördinatie en secretariaat</i>	
Coördinator SWVG Administratieve ondersteuning	Dr. Kathleen De Cuyper Manuela Schröder Lut Van Hoof

Rapport 41

September 2020

Wetenschappelijke procesevaluatie van de kleinschalige wooneenheden

Onderzoeker: Evelien Demaerschalk¹
Promotor: Prof. dr. Koen Hermans^{1,2}

¹ LUCAS KU Leuven

² Centrum voor Sociologisch Onderzoek (Ceso)

Samenvatting

Sinds januari 2019 subsidieert het Agentschap Opgroeien 87 plaatsen binnen een kleinschalige wooneenheid. Deze kleinschalige wooneenheden (KWE) willen de ontbrekende schakel zijn tussen de residentiële woonvormen en zelfstandig wonen. Vier tot zes jongvolwassenen (16-25 jaar) wonen er samen en krijgen begeleiding op maat. Naast een duidelijke groepscomponent ligt de nadruk op een krachtgerichte individuele begeleiding waarbij de jongere de regie in handen heeft.

Deze wetenschappelijke procesevaluatie van de projecten heeft als doel te leren over de sterktes en uitdagingen van de KWE. De procesevaluatie kreeg vorm door middel van een kwantitatief en een kwalitatief onderzoeksluik. Het kwantitatief luik bestaat uit fiches die de projecten in cijfers beschrijven. Deze cijfers geven weer hoe divers de projecten zijn. Enkele KWE zijn voornamelijk gericht op het samenwonen met een gedeelde keuken en badkamer, in andere KWE wonen jongeren elk in een eigen studio. De projecten verschillen eveneens in de methodieken die ze gebruiken in de individuele begeleiding en hoe ze het groepsgebeuren vormgeven. In het kwalitatief luik betrokken we de diverse KWE in 7 interviews met een begeleider, 3 projectbezoeken en 11 interviews met jongeren. De resultaten koppelden we terug in digitale meetings met praktijkwerkers, directie/beleidsmedewerkers en een expertengroep.

Bij de vormgeving van deze nieuwe woonvormen stellen we vast dat de doelgroepomschrijving tot verwarring heeft geleid bij de diensten. Begeleiders en directieleden geven aan dat ze bij de start van hun project 'kwetsbare jongeren' eerder definieerden als jongeren met de **meest complexe noden**, zoals een psychiatrische of verslavingsproblematiek. Net voor deze jongeren lijkt het **samenwonen soms het minst geschikt**. Begeleiders en jongeren benadrukken het belang van een **goede groepssamenstelling** in een KWE. Hoe meer gemeenschappelijke ruimtes de jongeren delen, hoe belangrijker de groep en de motivatie van de jongeren om in groep te willen leven. Essentieel is dus vanuit welke definitie van 'samenwonen' de KWE inhoudelijk vorm krijgt. Leren zelfstandig wonen in verbinding lijkt een goede definiëring/finaliteit te zijn, geven jongeren en begeleiders aan. Slechts 3 van de 11 geïnterviewde jongeren geven aan dat ze uitdrukkelijk voor een KWE kiezen net omwille van het

samenwonen met anderen. De overige jongeren geven aan dat ze **liefst alleen** zouden wonen en dat KWE eenvoudigweg het dichtst in de buurt daarvan komt.

De resultaten van deze procesevaluatie tonen aan dat KWE eerder een relatief kortdurende **tussenstap** is dan een langdurige woonoplossing voor jongvolwassenen. Ook al stelt Opgroeien voor KWE geen termijn voorop, toch doen 12 van de 26 projecten dit wel. Bij 7 projecten is deze richtlijn 12 maanden, bij 3 projecten is dit 6 maanden. Eén project richt zich op 15 maanden en 1 op 24 maanden. Zowel Vlaams onderzoek (Meys, Pleysier, & Hermans, 2015) als internationaal onderzoek (Munson et al., 2017) tonen aan hoe deze tijdelijkheid zorgt voor onzekerheid en stress bij de jongvolwassenen. Dit vinden we eveneens terug in de interviews met de jongeren. De onzekerheid betreft niet enkel de woonst, maar ook de nazorg en continuïteit van begeleiding. Het is voor jongvolwassenen belangrijk om een terugvalbasis te hebben, een begeleider waarop ze ook een beroep kunnen doen na het verblijf in de KWE.

Zowel jongeren als begeleiders willen een KWE **vraaggestuurd** invullen. De jongere staat aan het stuur en kiest waarop de focus in de begeleiding ligt en welke richting hij/zij uit wil. Thema's die vaak aan bod komen zijn administratie, financiën, sociale contacten, psychologische hulp, contacten met diensten en praktische vaardigheden in huis. De bevroegde jongeren zijn ook erg tevreden over hun begeleider. Bijna alle jongeren beklemtonen het belang van **nabijheid en bereikbaarheid** van een begeleider. Iemand waar ze 24/7 een beroep kunnen op doen ervaren ze als belangrijker dan begeleiding die vele uren permanentie voorziet in huis. Jongeren en begeleiding verschillen het meest van mening over hoe een vraaggestuurde begeleiding er dient uit te zien op vlak van **budget**. In bijna elke KWE is budgetbegeleiding of -beheer een voorwaarde om te starten. En ook al geven enkele jongeren aan dat ze een budgetbegeleiding heel waardevol vinden, anderen ervaren hier net een gebrek aan autonomie en vertrouwen.

Het **versterken van het sociaal netwerk** is een belangrijke opdracht voor de KWE. Naast de professionele ondersteuning dienen projecten zich ook te richten op vrijwilligers en burgerinitiatieven. De initiatieven van BurgersAanZet (EKC, Lus vzw, ATK, DOMO, Magenta), die in het kader van de burgerinitiatieven extra financiering kregen, kunnen een goede aanvulling zijn voor jongeren die graag een extra contact willen of op zoek zijn naar een concrete invulling (bv. iemand om mee naar de fitness of een museum te gaan). Het is belangrijk aan te vullen dat deze 'niet spontaan ontstane' vriendschappen bij de jongvolwassenen niet altijd op veel enthousiasme kunnen rekenen. Enkele begeleiders halen aan dat het niet eenvoudig is om jongeren te overtuigen tot een eerste en zeker niet tot een tweede ontmoeting met een potentiële buddy. Begeleiders en directieleden geven aan dat het betrekken van het bestaande netwerk en het opstarten van nieuwe contacten **tijdsintensief** is. Niet enkel kost het opstarten van een vrijwilligerswerking tijd. Het is ook belangrijk dat vrijwilligers hun ervaringen kunnen delen en feedback ontvangen. Het onderzoek toont aan dat het inzetten op een diversiteit van methodieken op maat van de jongere essentieel is. Die methodieken moeten inzetten op het bestaande sociale netwerk én op het aangaan van nieuwe sociale contacten.

In enkele KWE is het project een samenwerking tussen organisaties **binnen de jeugdhulp of een intersectorale samenwerking**. De meest courante partner in deze samenwerking zijn de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW). Deze samenwerking ervaren de partners over het algemeen als heel waardevol. Elk vult het project aan vanuit zijn eigen expertise. Dit geeft veel dynamiek in het team, is heel verrijkend en zorgt voor continuïteit met de volwassenenhulp. De goede ervaringen van deze intersectoraal opgezette KWE kunnen toekomstige projecten inspireren.

Alleen wonen en alleen zijn brengt negatieve ervaringen uit het verleden naar boven. Zeker voor jongeren met een zware rugzak en een beperkt sociaal netwerk kunnen deze **onverwerkte gebeurtenissen** de bovenhand nemen. Trauma's kunnen het alleen wonen sterk belemmeren. Bijna alle projecten benoemden de toegang tot de geestelijke gezondheidszorg als een **heikel punt**. Wachtlijsten zijn lang en ambulante hulp, zeker bij crisissituaties, is moeilijk op te starten. Zelfs al maakt een GGZ-organisatie deel uit van het samenwerkingsverband, dan nog zorgt het gebrek aan (extra) financiering voor hun werking ervoor dat jongeren niet snel geholpen kunnen worden.

Voor een aanzienlijke groep jongeren (15/35) werd het **verblijf stopgezet**. Begeleiders refereren hier meestal naar een drugproblematiek die de individuele begeleiding en het wonen in groep zo sterk beïnvloedt dat samenwonen onhoudbaar is. Volgens enkele begeleiders doen deze jongeren het beter als ze alleen gaan wonen (bijvoorbeeld in 'Contextbegeleiding Autonoom Wonen' (CBAW)). Mede door deze negatieve ervaringen zetten projecten meer en meer in op een goede screening van de jongeren, maar dat creëert tegelijkertijd de valkuil dat de kwetsbare jongeren met een beperkt netwerk net moeilijker toegang vinden tot een KWE. Het hoge aantal stopzettingen kan ook te maken hebben met het feit dat de KWE bij de opstart nog zoekende waren naar de best passende doelgroep. In ieder geval is het belangrijk om die uitval blijvend te monitoren, want een stopzetting betekent voor de jongere dat er alweer een andere oplossing gezocht moet worden. Het valt moeilijk te ontkennen dat zulke negatieve ervaringen niet bijdragen aan een positieve overgang naar volwassenheid.

Bij de opstart kreeg KWE de financiering van een CBAW-midden intensiteit. De meerderheid van de KWE-projecten ervaart deze financiering als ruim onvoldoende. Ten eerste is KWE in hun ervaring eerder een **verblijfsmodule** dan een contextmodule. Er zijn kosten aan de inrichting van het huis, het bekostigen en opvolgen van herstellingen, herstellen van schade aan meubels, het voorzien van een startpakket (bv. lakens, kookpotten) en het voeren van een beleid rond leegstaande kamers. Ten tweede investeren begeleiders veel tijd in het leren **samenleven** in de KWE. In veel projecten vinden begeleiders het belangrijk om een aantal uren per week present te zijn in huis, het samenleven op te volgen, te bemiddelen bij conflicten en activiteiten te organiseren. Ten derde willen de begeleiders tijd om ook in de toekomst meer te kunnen inzetten op het betrekken en verruimen van het **netwerk** van de jongeren, het oprichten en onderhouden van een netwerk van vrijwilligers en het organiseren en opvolgen van een dagbesteding voor de jongeren.

Een aantal jongeren stroomde in 2019 al uit. Na hun verblijf in KWE gaan de meeste jongeren **alleen wonen**. Vaak is dit in de vorm van een CBAW-begeleiding of met een begeleiding vanuit een andere organisatie (bv. CAW). Enkele jongeren trekken na een kort of langer verblijf in KWE terug naar hun eigen netwerk. Een beperkt aantal jongeren komt in andere sectoren terecht zoals een opname in psychiatrie of begeleid wonen van het VAPH. Voor jongeren voor wie alleen wonen niet haalbaar lijkt vinden begeleiders het niet evident om een goed en duurzaam vervolgverblijf te vinden.

Geschikte huisvesting zorgt voor stabiliteit en is een beschermende factor voor (kwetsbare) jongvolwassenen. Er is een consensus onder de deelnemers van de studie dat **het woonaanbod voor jongvolwassenen verder uitgebreid moet worden**. Voortbouwend op het Housing First for Youth (HF4Y) model bestaat het woonaanbod voor jongvolwassenen idealiter uit **diverse woonvormen**. Hierbij is het vooral belangrijk dat de jongere een bepaalde woonvorm **kan kiezen**. Vooral voor jongeren met een psychiatrische- of verslavingsproblematiek is het aanbod in Vlaanderen momenteel ontoereikend. Begeleiders en directieleden beamen de **nood aan Housing First projecten specifiek voor jongvolwassenen**. Hierin staat een stabiele woonst centraal, gekoppeld aan een aanklappende en onvoorwaardelijke begeleiding.

Deze vaststellingen maken duidelijk dat het essentieel is **om op regionaal niveau intersectoraal** in te zetten op **een divers wooncontinuüm** gaande van TCK-projecten (Trainingscentrum voor Kamerbewoning) aan de ene kant en volledig zelfstandig wonen aan de andere kant. Op het continuüm bevinden zich dan aanbodsvormen zoals KWE, beschermd wonen, Beschut Wonen, CBAW, Begeleid Zelfstandig Wonen binnen de CAW en housing first for youth. In een intersectorale samenwerking kunnen diensten samen bekijken welk aanbod er nu nog ontbreekt en welke criteria ze hanteren om jongeren naar een woonvorm toe te leiden. De opstart van de A Way Home coalities zijn een opportuniteit om op regionaal niveau welzijns- en woonactoren samen te brengen om te werken aan de versterking van dit wooncontinuüm.

Inhoud

Afkortingen	13
Inleiding	15
Hoofdstuk 1 Literatuurstudie	17
1 Kwetsbare jongvolwassenen	17
1.1 Financiële problemen	17
1.2 Drempels naar huisvesting	18
1.3 3 types jeugdhulpverlaters	19
2 Beleidsaandacht voor jongvolwassenen	19
2.1 Beleidsnota Jeugdhulp 2.0	20
2.2 Het Actieplan jongvolwassenen	20
2.3 In het Algemeen Welzijnswerk	21
2.4 A Way Home	21
3 Woonaanbod voor jongvolwassenen	22
3.1 Trainingcentrum Kamerwonen (TCK)	22
3.2 Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW)	22
3.3 Pleegzorg	22
3.4 Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW)	22
3.5 Beschut Wonen voor jongeren (GGZ)	22
3.6 Begeleid Wonen (VAPH)	23
4 Transitionele programma's	23
5 Housing First for Youth (HF4Y)	25
Hoofdstuk 2 Methode	29
1 Kwantitatief: fiches	29
2 Kwalitatief	30
2.1 Interviews met KWE-begeleiders	30
2.2 Bezoeken KWE-projecten	30
2.3 Interviews met jongeren	31
2.4 Digitale meeting met begeleiders/directie	32
2.5 Digitale meeting expertengroep	32
Hoofdstuk 3 De KWE-projecten in cijfers	33
1 Voor jongeren die	33
2 De huizen	34
2.1 Privé-gedeelte	34
2.2 Gemeenschappelijk deel	34
2.3 De eigenaars	35
2.4 De ligging	36
2.5 De huur	36

3	Methodieken in de individuele begeleiding	37
4	Groepsdynamiek	38
	4.1 Overleg met jongeren	38
	4.2 Overleg met de buurt	38
	4.3 Conciërge in huis	38
	4.4 Permanentie	38
	4.5 Vrijwilligers	38
5	Samenwerkingsverbanden	39
Hoofdstuk 4 De KWE-jongeren in cijfers		41
1	Instroom	41
2	Profiel jongeren	42
	2.1 Geslacht en leeftijd	42
	2.2 Niet Begeleide Minderjarigen	42
	2.3 Opleidingsniveau	42
	2.4 Gezinsituatie	43
3	Hulpaanbod	43
	3.1 Gelijktijdig hulpaanbod	43
4	Uitstroom	44
	4.1 Duur begeleiding	44
	4.2 Naar waar?	44
	4.3 Vervolghulp	44
	4.4 Stopgezette begeleidingen	44
Hoofdstuk 5 Kwalitatieve resultaten		45
1	Instroom	45
	1.1 Intersectorale toegangspoort	45
	1.2 Wie meldt aan?	46
	1.3 KWE? CBAW of TCK?	47
	1.4 Intake met screening	47
	1.5 De 'meest gepaste' jongere volgens de begeleiding	48
	1.6 De keuze van de jongeren	50
2	Het KWE-team	51
	2.1 Als samenwerkingsverband	51
	2.2 De KWE-begeleiders	52
	2.3 De rol van huisbaas	52
	2.4 Teamvergaderingen	52
	2.5 Intervisie	53
3	Het huis	53
	3.1 Voldoende privacy	53
	3.2 Gezelligheid is troef	53
	3.3 De ligging	54

4	Individuele begeleiding	56
4.1	De jongere aan het stuur	56
4.2	Begeleider is copiloot	57
4.3	Thema's in een begeleiding	58
4.4	Waar botsen ze op?	61
4.5	Ideale begeleiding	61
5	Samenwonen	62
5.1	Huisregels	62
5.2	Bewonersvergadering	63
5.3	Samenwonen kost tijd	63
5.4	Poetsen	64
5.5	Leerrijk	65
5.6	Samen in de gemeenschappelijke ruimte	67
5.7	Activiteiten	68
5.8	Aanwezigheid begeleiding in huis	70
5.9	Bereikbaarheid	71
5.10	Een conciërge	71
5.11	De buurt	72
6	Sociale contacten	72
6.1	Het bestaande netwerk betrekken	72
6.2	Nieuwe contacten opbouwen	74
7	Dagbesteding	75
8	Samenwerken	76
8.1	Inzet op samenwerken	76
8.2	OCMW	77
8.3	GGZ	77
8.4	VAPH	78
8.5	Andere	78
8.6	BurgersAanZet	78
8.7	Vrijwilligers	79
8.8	Ervaringsdeskundigen	79
8.9	Stagiairs	80
9	Doorstroom	80
9.1	Een tijdelijk aanbod	80
9.2	Alleen wonen met begeleiding	81
9.3	Wanneer doorstromen?	82
9.4	Beëindigde begeleidingen	82
10	KWE financieel	83
11	Besluit	84

Hoofdstuk 6	Conclusies en aanbevelingen	85
1	De onderzoeksopzet	85
2	KWE voor de meest kwetsbaren?	85
3	Leren alleen wonen in verbinding	86
4	Tijdelijkheid zorgt voor onzekerheid	87
5	De jongere aan het stuur	88
6	De ideale begeleider	88
7	Het sociaal netwerk versterken	88
8	Samenstelling van het team	89
9	Intersectorale samenwerking	90
10	Versterken van de toegankelijkheid van de GGZ	90
11	Monitoren van de stopzettingen	91
12	KWE financieel	91
13	Naar een versterking van een divers wooncontinuüm voor jongvolwassenen	91
	13.1 KWE tussen TCK en CBAW	92
	13.2 Nood aan Housing First for Youth	92
	13.3 Het versterken van de samenwerking tussen woon- en welzijnsactoren	93
	13.4 Intersectoraal inzetten op een diversiteit van woonvormen	93
14	Verder onderzoek	94
	Referenties	95
	Bijlage: Projectfiche KWE	97

Lijst Tabellen

Tabel 1	Overzicht onderzoeksvragen en gebruikte methodes.	29
Tabel 2	Overzicht interviews met KWE-begeleiders.	30
Tabel 3	Overzicht bezoeken KWE-projecten.	30
Tabel 4	Overzicht interviews met jongeren.	32
Tabel 5	Overzicht aantal KWE-projecten.	33
Tabel 6	Aanbod privé voor de jongeren in de KWE.	34
Tabel 7	Eigenaars van de KWE.	35
Tabel 8	Veelgebruikte methodieken in de individuele begeleiding.	37
Tabel 9	Type en aantal samenwerkingsverbanden van de KWE-projecten.	39
Tabel 10	Leeftijd bij aanmelding van KWE-jongeren in 2019 (Cijfers BINC).	42
Tabel 11	Opleidingsniveau van KWE-jongeren in 2019 (cijfers BINC).	42
Tabel 12	Gezinssituatie bij aanmelding van KWE-jongeren in 2019 (Cijfers BINC).	43
Tabel 13	Duur begeleiding voor jongeren die in 2019 uitstroomden uit KWE (Cijfers BINC).	44

Lijst Figuren

Figuur 1	Aantal (equivalente) leefloners naar leeftijd in Vlaanderen (Bron: POD MI, bewerking statistiek Vlaanderen, 2019)	17
Figuur 2	Woonvormen HF4Y (Gaetz, 2019)	25
Figuur 4	Visuele weegave van Sociopolis, Triamant en Den Indruk.	35
Figuur 5	Voorbeeld van een mobiscore van een KWE.	36
Figuur 6	De ideale ligging van een KWE	54
Figuur 7	Voorbeeld Visioplan	58

Afkortingen

AWW	Algemeen Welzijnswerk
CAW	Centrum Algemeen Welzijnswerk
CBAW	Context Begeleiding Autonom Wonen
GGZ	Geestelijke gezondheidszorg
ITP	Intersectorale Toegangspoort
KWE	Kleinschalige wooneenheid
NBMV	Niet begeleide minderjarige vreemdeling
OCMW	Openbaar Centrum Maatschappelijk Welzijn
SHM	Sociale Huisvestingsmaatschappij
SVK	Sociaal Verhuurkantoor
TCK	Trainingcentrum kamerwonen
VAPH	Vlaams Agentschap voor Personen met een handicap

Inleiding

Jongvolwassenheid is een fase van belangrijke keuzes en transities. Voor velen betekent dit een tijd van vrijheid, studeren, feestjes. De Belgische jongere is gemiddeld 25 jaar als hij het ouderlijk nest verlaat (Eurostat, 2020). Jongeren die geen sterk netwerk hebben om op terug te vallen, bijvoorbeeld jongeren met een moeilijke thuissituatie die al dan niet in de jeugdzorg verbleven, krijgen in de overgang naar volwassenheid vaak minder tijd en experimenteerruimte. Ze moeten snel op eigen benen staan en sneller dan hun peers verantwoordelijkheden opnemen.

Recent onderzoek toont aan dat de meerderheid van de jeugdhulpverlaters de toekomst positief inzielt en dat hun transitie naar volwassenheid succesvol verloopt (Van Audenhove, 2015). Ze zijn veerkrachtig, bouwen aan hun eigen leven en krijgen liever niet de stempel van zwak en kwetsbaar (Clé, 2015). Voor een andere groep loopt de transitie moeilijk. Deze jongeren zitten gevangen tussen afhankelijk- en onafhankelijkheid. Ze willen het op eigen houtje redden als de residentiele jeugdhulpverlening stopt en ervaren een grote stap naar de hulp voor volwassenen (Stas, Serrien, & Van Menxel, 2008).

De beleidsaandacht voor de overgang naar volwassenheid nam de afgelopen jaren sterk toe. Het Actieplan jongvolwassenen van 2017 legt de nadruk op continuïteit in zorg in de overgang naar volwassenheid. Het omschrijft specifieke acties voor jongeren voor wie vervolghulp noodzakelijk blijft. Dit Actieplan jongvolwassenen 2017 vormt de inhoudelijke pijler van het uitbreidingsbeleid van werf 3.

In het kader van dit uitbreidingsbeleid, lanceerde het Agentschap Opgroeien (dan nog Jongerenwelzijn) een oproep voor het ontwikkelen van kleinschalige wooneenheden (KWE) en het inschakelen van burgerinitiatieven. Zo subsidieert het Agentschap Opgroeien sinds januari 2019 87 plaatsen binnen een kleinschalige wooneenheid. Deze kleinschalige wooneenheden willen de ontbrekende schakel zijn tussen de residentiele woonvormen en zelfstandig wonen. Vier-zes jongvolwassenen (16-25 jaar) wonen er samen en krijgen begeleiding op maat. Met deze KWE beoogt het Agentschap Opgroeien in eerste instantie de meest kwetsbare jongeren met weinig of geen context te bereiken. Naast een duidelijke groepscomponent ligt de nadruk op een krachtgerichte individuele begeleiding waarbij de jongere de regie in handen heeft. De projectoproep beveelt ook een sterke intersectorale samenwerking aan om zo vanuit verschillende expertises de vragen van de jongeren te kunnen beantwoorden. Ze onderschrijft eveneens het belang om vrijwilligers te betrekken, al dan niet vanuit een burgerinitiatief. De projectmatige subsidie van deze eerste KWE-projecten laat de projecten toe om het KWE-concept uit te denken en eerste ervaringen op te doen.

Deze wetenschappelijke procesevaluatie van de projecten beoogt voornamelijk input te geven voor de inhoudelijke contouren van de legistische verankering van KWE. De wetenschappelijke procesevaluatie heeft twee duidelijke doelstellingen. De eerste doelstelling omvat het antwoord op twee onderzoeksvragen:

- 1) In welke mate worden de kleinschalige wooneenheden uitgevoerd conform de projectoproep (doelgroep, intersectorale samenwerking, cliëntparticipatie, inschakeling van burgerinitiatieven, etc.)
- 2) In welke mate is het nodig om de inhoudelijke en financiële modaliteiten van het concept bij te stellen?

De tweede doelstelling betreft het opstellen van een draaiboek/inspiratiegids om de opgedane kennis te delen met geïnteresseerde initiatiefnemers. In het draaiboek brengen we de opgedane expertise omtrent succesfactoren, knelpunten, hiaten, valkuilen, praktische handvatten, cliëntparticipatie en positief leefklimaat samen.

We starten dit rapport met hoofdstuk 1, een korte literatuurstudie waarin we KWE in de reguliere hulpverlening voor jongeren plaatsen. Hoofdstuk 2 geeft de methode weer die we gebruiken om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In hoofdstuk 3 geven we de KWE-projecten in cijfers weer, op basis van fiches die we opstelden over en samen met de projecten. Hoofdstuk 4 geeft beknopt enkele cijfers weer over de KWE-bewoners uit databanken. Hoofdstuk 5 bevat een uitgebreide beschrijving van het kwalitatieve deel van dit onderzoek. Dit is gebaseerd op de bevraging van 7 begeleiders, 3 bezoeken en 11 interviews met jongeren. We beschrijven in dit hoofdstuk eveneens de feedback die we ontvingen in digitale sessies met begeleiders, directieleden en experts. Tot slot geeft hoofdstuk 6 de conclusies weer net als enkele concrete aanbevelingen.

Hoofdstuk 1

Literatuurstudie

In dit eerste hoofdstuk beschrijven we de specifieke situatie van kwetsbare jongvolwassenen in Vlaanderen. We documenteren financiële problemen en de moeilijke toegang tot huisvesting. Vervolgens geven we kort de beleidsaandacht voor de groep jongvolwassenen weer en het reguliere woonaanbod waar jongvolwassenen in Vlaanderen een beroep op kunnen doen. We staan stil de rol van transitionele programma's en beschrijven enkele internationale projecten voor jongvolwassenen.

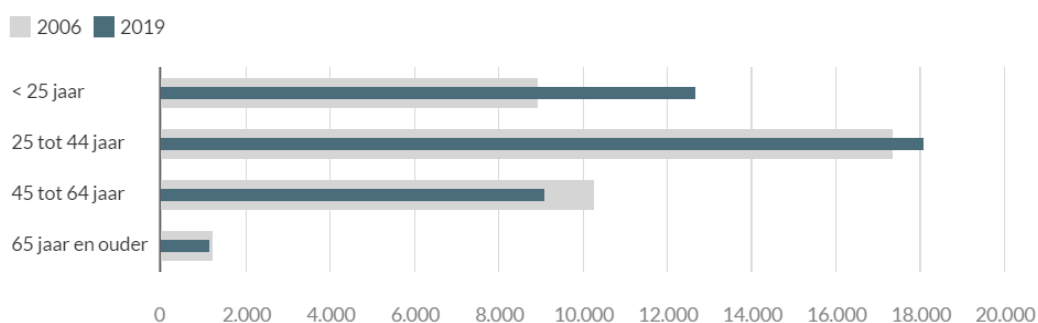
1 Kwetsbare jongvolwassenen

Jongvolwassenheid is een fase van belangrijke keuzes en transitie. Voor velen betekent dit een tijd van vrijheid, studeren, ontspanning en zorgeloos leven. Veel jongeren kunnen de tijd nemen om te experimenteren en ervaring op te doen. Zo is de Belgische jongere gemiddeld 25 jaar als hij het ouderlijk nest verlaat (Eurostat, 2020).

Jongeren die geen sterk netwerk hebben om op terug te vallen (bv. jongeren met een moeilijke thuissituatie die al dan niet in de jeugdzorg verbleven) krijgen in de overgang naar volwassenheid vaak minder tijd en experimenteerterruimte. Ze moeten snel op eigen benen staan. Sneller dan hun peers verantwoordelijkheden opnemen. Hierbij vormen financiële problemen en een moeilijke toegang tot huisvesting de belangrijkste drempels.

1.1 Financiële problemen

Een groot aantal jongeren heeft het financieel niet gemakkelijk. Zo leeft 20.0 % van de Belgische jongeren onder de armoedegrens, in tegenstelling tot 16.4 % in de totale populatie (EU SILC, 2018). Het aandeel jongeren dat een leefloon ontvangt steeg sterk de afgelopen jaren. Zoals Figuur 1 weergeeft.

Figuur 1 Aantal (equivalente) leefloners naar leeftijd in Vlaanderen (Bron: POD MI, bewerking statistiek Vlaanderen, 2019)

Jongvolwassenen vinden niet altijd even vlot hun weg naar en in de arbeidsmarkt. 7.5 % van de Vlaamse jongvolwassenen (15-24 jaar) was in 2019 noch aan het werk, noch volgden ze een opleiding (Statbel, 2019). Dit aandeel piekte tijdens de economische crisis in 2013 tot 10.5 %. Sinds 2015 is het cijfer vrij stabiel.

1.2 Drempels naar huisvesting

Met een beperkt inkomen is het voor jongvolwassenen moeilijk om geschikte huisvesting te vinden. Het toenemend aantal jongvolwassenen is één van de meest opvallende en alarmerendere trends in dak- en thuislozenstudies (Busch-Geertsema, Benjaminsen, Filipovič Hrast, & Pleace, 2014). Aangezien er in België vooralsnog weinig cijfermateriaal rond dak- en thuisloosheid beschikbaar is, kunnen we het aantal en de evolutie van het percentage dak- en thuisloze jongeren nog niet eenduidig weergeven.

Wel kunnen we leren uit de eerste dak- en thuislozentelling die recent in Leuven plaatsvond (Demaerschalk & Hermans, 2020). Uit deze grondige teloefening, waar een groot aantal Leuvense diensten aan meewerkte, blijkt dat 23 % (108 op 466) van de dak- en thuislozen jongvolwassenen zijn (17-25 jaar). Van de 108 dak- en thuisloze jongvolwassenen verblijft de grootste groep (44%) tijdelijk bij familie/vrienden. Twintig jongeren verblijven in opvang of tijdelijk verblijf, 2 jongeren in de winteropvang. 14 jongeren moeten binnen de maand een instelling verlaten zonder woonoplossing. 8 jongeren verblijven in een niet-conventionele ruimte zoals een garage of kraakpand. 18 jongeren (17 %) dreigen uit huis gezet te worden.

De jongeren zijn vooral dak-of thuisloos door een conflict met familie of vrienden (38 %). De woning van 25 % van de jongeren werd ongeschikt of onbewoonbaar verklaard. 32 % van de jongeren is minder dan drie maand dak- of thuisloos. De grootste groep (36 %) leeft al 4-11 maanden zonder stabiele woonplaats. 4 van de 108 jongeren (4 %) hebben al meer dan 2 jaar geen stabiele woonplaats meer. 35 % van de jongeren heeft geen gezondheidsproblemen. Bij 21 % is er een (vermoeden van) psychische of psychiatrische problematiek, bij 11 % een (vermoeden van) verslaving. Meer dan de helft van de jongvolwassenen ontvangt een leefloon en 1/5 heeft helemaal geen inkomen.

Een deel van de jongeren kent een verleden in de jeugdzorg. De Leuvense praktijkwerkers beschrijven hoe zij genoeg hebben van de hulpverlening en op eigen benen willen staan. Hoe groot het aandeel van deze jeugdhulpverleners is onder de dak- en thuislozen in Leuven weten we niet. Vorige studies geven een indicatie van dit aandeel. In 2003 beschreven Van Menxel en collega's dat 27 % van de thuislozen in CAW-opvangcentra een verleden heeft in de jeugdzorg. De nulmeting van 2014 (Meys & Hermans, 2014) toont iets lagere cijfers. Daar beschrijven de onderzoekers voor 6 % van de bewoners in OCMW-doorgangswoningen een verleden in de jeugdzorg. Voor de residentiele thuislozenzorg en Begeleid Zelfstandig Wonen van CAW zijn deze cijfers respectievelijk 13.4% en 19.6%.

Een Deense studie (Benjaminsen, 2016) toont aan dat slechts de helft van de jongeren in de dak- en thuislozenzorg komt uit een gezin met een lage socio-economische status. De andere helft van de jongeren ontwikkelen psychosociale problemen zonder dat dit zou verwacht worden op basis van hun familiale achtergrond.

Onderzoekers en beleidsmakers wijzen op twee belangrijke oorzaken van het stijgend aantal jongvolwassen dak- en thuislozen. Enerzijds ondervinden de jongvolwassenen een belemmerde toegang tot de arbeidsmarkt en de sociale zekerheid. Anderzijds is er voor hen een moeilijke toegang tot de (betaalbare) huisvestingmarkt.

1.3 3 types jeugdhulpverlaters

Al enkele jaren benadrukken beleidsmakers en onderzoekers de kwetsbaarheid van jongvolwassenen die de jeugdhulp verlaten. De focus ligt hierbij vaak op de exclusiecriteria die ze ondervinden (bijvoorbeeld in Lenaerts, Roets, & Bouverne-De Bie, 2011) of de (te) grote stap naar volwassenhulp (Stas, Serrien, & Van Menxel, 2008).

De transitie naar volwassenheid is voor jeugdhulpverlaters niet per se een negatieve periode vol obstakels. Recent onderzoek toont aan dat de meerderheid van de jeugdhulpverlaters de toekomst positief inziet en dat hun transitie naar volwassenheid succesvol verloopt (Van Audenhove, 2015). Ze zijn veerkrachtig, bouwen aan hun eigen leven en worden liever niet bestempeld als zwak en kwetsbaar (Clé, 2015).

Internationale onderzoekers (Stein, 2006) net als Vlaamse onderzoekers (Van Audenhove, 2015) beschrijven drie types jeugdhulpverlaters:

- De veerkrachtigen (survivors)
- De overlevers (moving on)
- De ploeteraars (victims)

In haar longitudinaal onderzoek beschrijft Van Audenhove 17 veerkrachtige jongeren. Zij ervaren in hun transitie naar volwassenheid op geen enkel levensdomein problemen. De 32 overlevers geeft ze weer als jongvolwassenen die problemen en barrières tegenkomen maar erin slagen deze weg te werken door hun individueel of sociaal kapitaal. De 9 ploeteraars uit de studie ervaren eveneens barrières maar krijgen deze niet of moeilijk weggewerkt. Van Audenhove (2015) beschrijft hoe vooral de relationele en individuele barrières bepalend zijn voor het succes van de transitie. Individuele barrières die de overgang naar volwassenheid sterk kunnen bemoeilijken zijn een laag zelfbeeld en middelenafhankelijkheid. Deze barrières zijn op hun beurt gekoppeld aan relationele en sociale barrières. Positieve en wederkerige relaties en hechte bindingen zijn hierbij cruciaal. Net als de gevolgen van onverwerkte trauma's uit de kindertijd. Traumatische ervaringen uit het verleden kunnen de transitie sterk bemoeilijken.

2 Beleidsaandacht voor jongvolwassenen

De laatste 10 jaar nam de beleidsaandacht voor de overgang naar volwassenheid sterk toe. In 2011 lanceerde de Vlaamse Overheid het Actieplan maatschappelijk kwetsbare jongvolwassenen. Dit actieplan is een synthese van regelgevende en andere knelpunten. Het is gebaseerd op een rondetafelgesprek met het werkveld en de resultaten van een oproep om signalen door te geven.

Het Decreet Integrale Jeugdhulp (2013) hertekende de jeugdhulp in Vlaanderen. Dit nieuw decreet stelt de jongere en zijn hulpvraag centraal. Om dit te realiseren grijpt het decreet in op de organisatie en werkingsprincipes van de bestaande jeugdhulp. Zo omvat het decreet ook een wijziging van de formulering van de voortgezette jeugdhulpverlening omdat deze in de praktijk soms te strikt werd geïnterpreteerd of vanwege signalen dat de bepalingen niet altijd helder waren.

In zijn beleidsnota 2014-2019 stimuleert toenmalig minister van Welzijn Volksgezondheid en Gezin Vandeurzen (2014) jeugdhulpaanbieders om tijdig actie te ondernemen om voor jongeren een informeel of professioneel ondersteunend netwerk te creëren.

2.1 Beleidsnota Jeugdhulp 2.0

In 2016 werd de Beleidsnota Jeugdhulp 2.0 gelanceerd voor de aanpak van integrale jeugdhulp in Vlaanderen. Deze nota omvat eveneens een hoofdstuk gewijd aan de transitie naar meerderjarigheid. Eén van de centrale pijlers in dit plan is de continuïteit in zorg bij de overgang jongvolwassenheid, inzet op preventie en vroegdetectie en laagdrempelige hulp.

Sinds 2017 zijn extra middelen vrijgemaakt voor een versterking van de jeugdhulp in Vlaanderen. Dit uitbreidingsbeleid omvat vier werven:

- Werf 1: rechtstreeks toegankelijke hulp (één gezin één plan)
- Werf 2: jonge kinderen
- Werf 3: jongvolwassenen
- Werf 4: jeugddelinquentierecht

2.2 Het Actieplan jongvolwassenen

De inhoudelijke pijler van het uitbreidingsbeleid van werf 3 jongvolwassenen wordt gevormd door het Actieplan jongvolwassenen (2017). Dit plan legt de nadruk op continuïteit in zorg in de overgang naar volwassenheid en het belang van nazorg in de visie van aanklappende zorg.

Het actieplan omschrijft specifieke acties voor jongeren voor wie vervolghulp noodzakelijk is. De acties in het plan concretiseerde het Agentschap Opgroeien (dan nog Jongerenwelzijn) in het document 'Richtsnoeren: overgang naar volwassenheid vanuit jeugdhulp'. Hiervoor gebruikten ze de publicatie van Cachet vzw 'Sur ma Route' (Clé, 2015) als toetssteen.

In het kader van dit uitbreidingsbeleid lanceerde het Agentschap Opgroeien enkele acties voor jongvolwassenen voor wie vervolghulp noodzakelijk blijft. Hiervoor lanceerden ze in 2018 twee oproepen:

- **Een oproep naar het installeren van kleinschalige wooneenheden**

Het Agentschap Opgroeien subsidieert sinds januari 2019 87 plaatsen binnen een kleinschalige wooneenheid. Deze vormen de basis van huidige procesevaluatie.

- **Een oproep naar (bijkomende) erkenningen Burgerinitiatieven**

Burgerinitiatieven schakelen vrijwilligers in om bij te dragen aan het creëren van een duurzame context voor jongvolwassenen. Professionals staan in voor de coaching van de vrijwilligers. In totaal zijn er 40 modules kortdurende krachtgerichte contextbegeleiding goedgekeurd. 22 modules zijn toegekend aan BurgersAanZet, het samenwerkingsverband opgericht door 5 vrijwilligersorganisaties: ArmenTekort, Domo vzw, Eigen Kracht Centrale, Lus vzw en Magenta. Deze partners delen een jarenlange ervaring en expertise op het gebied van krachtgericht en netwerkversterkend werken met en voor burgers. Hiervoor doen ze beroep op de vrijwillige inzet van burgers om mensen dichterbij elkaar te brengen en kwetsbaarheid een plaats te geven in het gewone samenleven. De overige modules zijn toegekend aan initiatieven binnen de bijzondere jeugdzorg. Dit zijn organisaties die telkens ook een kleinschalige wooneenheid organiseren.

Het Actieplan jongvolwassenen verruimt ook de mogelijkheden tot **voortgezette jeugdhulp** na de 18^e verjaardag. Zo concretiseert het actieplan dat elke 18-jarige die uitstroomt uit de jeugdhulp een ondersteuningsplan jeugdhulp heeft. Dit ondersteuningsplan brengt de transitie naar een zelfstandig(er) leven op de diverse levensdomeinen planmatig in kaart. Zo is er indien wenselijk de mogelijkheid om een

aantal typemodules binnen jeugdhulp in te zetten tot 25 jaar. Ook jongeren die opnieuw de vraag tot jeugdhulp stellen na hun 18^e verjaardag komen in aanmerking.

2.3 In het Algemeen Welzijnswerk

Jongvolwassenen kunnen eveneens terecht bij de 11 Vlaamse Centra voor Algemeen Welzijnswerk. Deze CAW bieden een ruime waaier aan hulp: mogelijkheid tot ontmoeting, informatie, advies en korte hulp en begeleiding. Ze bieden ook opvang, crisishulp en doen aan preventie. Naast deze algemene hulp, waar iedereen beroep op kan doen, organiseert CAW specifiek voor jongeren de Jongeren Advies Centra (JAC). Bij het JAC kunnen jongeren terecht voor vragen over gezondheid, administratie en geld, school en vrije tijd, je goed voelen, wonen, vrienden en familie, seks en relaties.

Voor een vlotte overstap van jeugdhulp naar volwassenenhulp moeten er loopplanken worden uitgelegd in combinatie met een warme overdracht en tandembegeleidingen (Van Audenhove, 2015). Het is cruciaal dat hierbij de betrokken hulpverlener uit de jeugdhulp contact houdt, bij afwachting van de opstart van de volwassenhulpverlening (Actieplan Jeugdhulp 2020). Om deze samenwerking te stimuleren werd in 2019 de **module begeleiding aan jeugdhulpverleners** goedgekeurd. De focus bij deze module ligt op het inzetten van tandembegeleidingen en aanklampend werken. Intersectorale samenwerking is voor deze module een belangrijke voorwaarde.

Het voorkomen van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen was bovendien één van de **speerpunten** in het **Globaal Plan dak- en thuisloosheid 2017-2019**. De beperkte uitwerking van deze doelstelling ligt in de lijn van acties uit het Actieplan jongvolwassenen waarin vooral de continuïteit van de jeugdhulp centraal staat.

2.4 A Way Home

A Way Home sluit aan bij de doelstellingen van het Actieplan jongvolwassenen. Dit in oorsprong Canadese project ontwikkelt concrete handvatten en instrumenten voor cliëntgerichte nazorgtrajecten. Daarnaast omvat het ook training en intervisie voor begeleiders. Coalities van actoren uit verschillende sectoren (welzijn, wonen, onderwijs, huisvesting, ...) zetten in op structurele samenwerking. Hierbij vormen sociale grondrechten van jongeren zoals het recht op wonen en werken de basis.

In Antwerpen startte met Mind the Gap- A Way Home¹ een eerste Vlaams initiatief. De doelstellingen van de Antwerpse aanpak zijn: structurele preventie versterken, verhoging van zorgcontinuïteit en toegankelijkheid binnen de hulpverlening, vroege interventie inzetten, uithuiszetting vermijden, stabiele huisvesting en opvang. Een Antwerpse Roadmap vertaalt deze doelstellingen in concrete acties. Het Agentschap Opgroeien ondersteunt en volgt mee de opstart van de A Way Home coalities in verschillende pilootregio's in Vlaanderen.

---

1 <http://www.awayhome.eu/index.php/mind-gap-way-home-antwerp>

3 Woonaanbod voor jongvolwassenen

Verschillende jeugdhulp aanbieders hebben een eigen woonaanbod voor jongvolwassenen van 16 tot 25 jaar. We overlopen hieronder kort de inhoud van dit aanbod. Enkele woonvormen maken momenteel onderdeel uit van een project/evaluatiestudie. Dan geven we hiervan een korte beschrijving.

Hiernaast kunnen jongeren, eenmaal 18 jaar eveneens een beroep doen op het hulpaanbod voor volwassenen. Dit betekent dat ze onder andere terecht kunnen in de thuislozenzorg van de Centra Algemeen Welzijnswerk en doorgangswoningen van het OCMW.

3.1 Trainingcentrum Kamerwonen (TCK)

Trainingcentrum kamerwonen (TCK) is een aanbod voor jongeren (16-25 jaar) in een groot aantal voorzieningen binnen de jeugdhulp. De jongere leert er in een kamer of studio, op het domein van de voorziening of daarbuiten, op eigen benen staan. Begeleiders voorzien fysieke en telefonische permanentie.

3.2 Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW)

Contextbegeleiding in functie van autonoom wonen (CBAW) is een aanbod binnen de Bijzondere Jeugdzorg voor jongvolwassenen vanaf 17 jaar. De jongere woont zelfstandig in een eigen woning en krijgt hierbij ondersteuning van een individuele begeleider.

3.3 Pleegzorg

Pleegzorgers vangen in hun gezin kinderen of volwassenen op die omwille van omstandigheden niet meer thuis of zelfstandig kunnen wonen. Het pleeggezin ontvangt begeleiding van de diensten voor pleegzorg. Dit aanbod is beschikbaar voor pleegkinderen (tot 25 jaar) in problematische leefsituaties, met gedrags- of emotionele problemen, met een handicap of met een psychiatrische problematiek.

Er zijn vier vormen pleegzorg: ondersteunende pleegzorg, perspectiefzoekende pleegzorg, perspectief-biedende pleegzorg en behandelingspleegzorg.

3.4 Begeleid Zelfstandig Wonen (BZW)

Begeleid zelfstandig wonen is een aanbod van de Centra Algemeen Welzijnswerk (CAW). Hierbij woont de jongere in een eigen gehuurde studio. Een begeleider staat de jongere bij in de ontwikkeling van allerlei vaardigheden in functie van het zelfstandig wonen.

3.5 Beschut Wonen voor jongeren (GGZ)

Naast de psychiatrische centra en psychiatrische verzorgingstehuizen organiseert de geestelijke gezondheidszorg enkele specifieke woonvormen met begeleiding voor personen met een langdurige psychische problematiek, namelijk Initiatieven Beschut Wonen (IBW). Deze woonvorm bestaat in 2 vormen. In gemeenschapswonen delen 3 tot 10 personen een huis dat bestaat uit privé en gedeelde ruimtes. In individueel wonen woont iemand alleen of samen met 1 andere persoon. De jongste jaren is er een evolutie naar dit individueel beschut wonen.

Voor jongvolwassenen met psychische problemen lanceerde de Vlaamse overheid een projectoproep gericht aan de netwerken GGZ voor volwassenen om “specifieke woonvormen voor jongvolwassenen met psychische problemen” uit te testen. Deze oproep richt zich tot reguliere woonvormen die binnen functie 5 van de netwerken geestelijke gezondheid volwassenen inzetten op een intersectorale en geïntegreerde werking voor jongvolwassenen (18-25 jaar). Binnen de oproep staan de Initiatieven Beschut Wonen (IBW) centraal.

De wetenschappelijke evaluatie van deze specifieke woonvormen voor jongvolwassenen met psychische problemen wordt uitgevoerd door het Steunpunt Welzijn Volksgezondheid en Gezin in opdracht van het Agentschap Zorg en Gezondheid (zie Coppens, Hermans, & Van Audenhove, 2020). In hun evaluatie richten de onderzoekers zich tot vijf pilootprojecten specifiek voor deze jongeren: Netwerk Diletti (KOTlab), Netwerk Kempen, Netwerk PAKT, Netwerk SARA (Veerkrachtwonen) en Netwerk Zuid-West-Vlaanderen (JOIN). De onderzoekers ontwikkelden een auditinstrument voor de evaluatie van de projecten en beschrijven de kwalitatieve en kwantitatieve resultaten van de audit.

3.6 Begeleid Wonen (VAPH)

De sector voor personen met een handicap heeft enkele concrete woonprojecten voor jongvolwassenen. Zo heeft Bethanië, een multifunctioneel centrum binnen het VAPH, een gemeenschapshuis in Hasselt waar 3 studenten/werkende jongeren samenwonen met 2 jongeren die leren op eigen benen te staan.

Dit project is een van de 5 actieprojecten gesubsidieerd door Cera-Rubicon² die een brug willen bouwen tussen jeugdhulp en volwassenenhulp. Het doel is het uittesten, promoten en duurzaam inbedden van goede praktijken. De output vertaalt zich telkens in een concreet draaiboek per project. Het project loopt van 2017 tot 2020 en is een samenwerking van Cachet, Cera en het Vlaams Welzijnsverbond.

4 Transitionele programma's

Transitionele programma's ondersteunen jongeren die de jeugdzorg verlaten en hun pad naar zelfstandigheid aanvangen. Quinn en collega's (2017) benadrukken de noodzaak van een rechtenbenadering voor deze jongeren. Ze formuleren richtlijnen rond volgende kernthema's:

- Tijdige voorbereiding op onafhankelijk wonen
- (Financiering van) mogelijkheden om te studeren en opleiding te volgen
- Toegang tot werk
- Toegang tot financiële steun
- Versterken van sociale steun van vorige zorgfiguren, familie, vrienden
- Sociale inclusie, tegengaan stigma en discriminatie
- Belangenbehartiging toegang algemene diensten
- Persoonlijke ontwikkeling

---

² https://www.cera.coop/nl/Particulieren/Steun-aan-samenleving/projects/gr005623_cerarubicon-project

De exacte focus van een transitioneel programma kan sterk verschillen (Yelick, 2017). In Vlaanderen hielden onderzoekers de begeleiding van CBAW en BZW naast elkaar (zie Meys, Pleysier, & Hermans, 2015). Het onderzoek toont hoe beide programma's een integrale aanpak hebben met veel aandacht voor de praktische kant van het alleen wonen (administratie, budget, woonvaardigheden, het vinden van werk en het samenwerken met andere diensten). De ondersteuning van de CBAW-diensten is meer aanwezig op vlak van school, informeel sociaal netwerk, sociale vaardigheden en problemen rond het gezin.

Transitionele programma's kunnen ambulante plaats vinden (in groep of individueel) maar kunnen eveneens een residentieel of (tijdelijke) woonaanbod omvatten.

Onderzoek naar de effectiviteit van deze transitionele programma's legt zich hoofdzakelijk toe op transitionele programma's uit de Verenigde Staten zonder dat ze gebruik maken van een controlegroep (Heerde et al., 2018; Yelick, 2017). In een meta-analyse tonen Heerde en collega's (2018) aan dat jongeren die deelnemen aan deze programma's vaker halftijds aan het werk of werkloos zijn dan voltijds tewerkgesteld. Jongeren die aan de programma's deelnemen behalen vaak een schooldiploma maar volgen niet regelmatig een verdere opleiding. De meta-analyse van Yelick (2017) wijst dan weer naar problemen met de **geestelijke gezondheid** als de **belangrijkste belemmering** voor het volgen van studies en een opleiding, het vinden van betaald werk en zelfstandig kunnen wonen na het programma. Longitudinaal onderzoek toont aan dat effecten van transitionele programma's op korte termijn vaak groter zijn dan op langere termijn. Zo toont de evaluatie van de Youth Villages, een transitioneel programma uit de Verenigde Staten, na 1 jaar een positief effect op vlak van inkomen, woonstabiliteit en gezondheid en veiligheid. Twee jaar na deelname aan het programma rapporteren de onderzoekers (Valentine et al., 2018) enkel nog een beperkt positief effect op vlak van inkomen en tewerkstelling.

Er is weinig **kwalitatief onderzoek** beschikbaar dat stilstaat bij de ervaringen van jongeren in deze transitionele programma's. In onderzoek van Munson en collega's (2017) beschrijven jongeren dat ze tijdens hun verblijf in de jeugdzorg weinig leerden over de stap naar volwassenheid en hoe ze vooral weinig leerden om zaken zelf aan te pakken. De begeleiding en 'het systeem' nam alles uit hun handen. Hierdoor voelen de jongvolwassenen zich bij het alleen wonen weinig voorbereid. De jongeren in het transitionele programma geven ook de **spanning** weer die ze ervaren tussen begeleiding die aanstuurt op een **zelfstandig leven maar tegelijkertijd regeltjes** en procedures benadrukt. Zo wonen de jongeren uit de evaluatiestudie van Munson en collega's (2017) zelfstandig in hun eigen studio en toch moeten ze regels volgen over bezoek dat ze mogen ontvangen en hoe vaak gasten kunnen blijven overnachten.

Internationaal onderzoek (Munson et al., 2017) maar ook Vlaams onderzoek (Meys, Pleysier, & Hermans, 2015) toont aan hoe de **tijdelijkheid** van de woonvorm **zorgt voor stress** bij de jongvolwassenen. In de Vlaamse context betreft dit een onderzoek tussen CBAW- en CAW- begeleiding van jongvolwassenen. Vooral bij de CBAW-begeleiding ervaren jongeren sterk de focus die er ligt op het afronden van de begeleiding.

De jongeren benadrukken in kwalitatieve studies ook het belang van de authenticiteit van de begeleider. Ze moeten voelen dat iemand echt om hen geeft en niet enkel zijn job uitvoert (Munson et al., 2017).

5 Housing First for Youth (HF4Y)

Het voorkomen van dak- en thuisloosheid bij jongvolwassenen is één van de 5 doelstellingen van FEANTSA, de Europese koepel van organisaties die werken met dak- en thuislozen. Internationaal werden heel wat projecten opgestart met oog op het bereiken van deze doelstelling.

Housing First startte in de Verenigde Staten in het begin van de jaren 1990 als Pathways to Housing onder leiding van Sam Tsemberis. Dit model schuift huisvesting onvoorwaardelijk naar voor als een basisrecht. Hiernaast kiest de Housing First aanpak er resoluut voor om dak- en thuisloze personen met een psychiatrische- en/of verslavingsproblematiek te huisvesten. Een huis met waar gewenst een begeleiding op maat biedt stabiliteit en rust.

Ook in België zijn sinds enkele jaren de eerste Housing First projecten van start. In Vlaanderen zijn er momenteel ... projecten (waaronder Gent, Antwerpen, Hasselt, Kortrijk) waar ... personen gehuisvest zijn.

Housing First vertrekt vanuit 8 basisprincipes:

- Huisvesting is een mensenrecht
- Verspreide woningen
- Wonen scheiden van zorg
- Hersteloriëntatie
- Harm reduction
- Respect, warmte en medeleven voor alle HF-bewoners
- Keuze van de gast/cliënt als vertrekpunt
- Ondersteuning zo lang als nodig

5.1.1 Verschillende woonvormen

Voor jongeren is er specifiek Housing First for Youth (HF4Y). De visie is identiek aan die van HF: huisvesting is een mensenrecht en wonen dient gescheiden te zijn van professionele ondersteuning. Het verschilpunt zit voornamelijk in de variatie in het woonaanbod voor jongvolwassenen. Daar waar HF voor volwassenen idealiter kiest voor alleenstaande verspreide woningen, zijn er voor jongeren meerdere opties mogelijk (zie figuur 2, Gaetz, 2019):

Figuur 2 Woonvormen HF4Y (Gaetz, 2019)

Hierbij is het vooral belangrijk dat de jongere een bepaalde woonvorm kan kiezen.

5.1.2 Psychisch welzijn

Gaetz (2019) benoemt volgende factoren als cruciaal voor het ondersteunen van de psychische gezondheid van de jongeren:

1. Toegang tot gezondheidszorg
2. Psychische ondersteuning voor jongeren met dak- of thuisloosheid ervaringen
3. Trauma-informed care
4. Harm reduction
5. Veiligheid
6. Toegang tot eten
7. Promoten seksuele gezondheid

5.1.3 Promoot sociale contacten

Voor het promoten van sociale contacten in HF4Y programma's formuleert Gaetz (2019) volgende aandachtspunten:

1. Ontwikkel en versterk gezonde sociale contacten.
Met peers, volwassenen, de huisbaas, de werkgever, ...
2. Versterk familiebanden en natuurlijke steunfiguren
3. Betrek de jongeren bij de gemeenschap en integratie
Zorg voor contact met de buurt
4. Voorzie een culturele connectie
5. Betrek de jongere bij betekenisvolle activiteiten
Cultuur, sport, vrijwilligerswerk

Gaetz (2019) formuleert ook duidelijk wat HF4Y niet is, namelijk woongerichte (housing-led) programma's die beperkt zijn in de tijd, woonst en begeleiding niet opsplitsen, of waar jongvolwassenen hun woonst verliezen als ze uit het programma stappen.

5.1.4 Rock Trust

Een Europees voorbeeld van HF4Y is Rock Trust in Schotland. Voor HF4Y gebruiken ze 16 appartementen/huizen (gestart met 10) van de sociale huisvester. De evaluatie van het pilootproject (Blood, Alden, & Quilgars, 2020) toont aan dat van de 12 jongeren die startten, 11 nog altijd stabiel wonen, 1 jongere zit momenteel in de gevangenis.

Jongeren in HF4Y van Rock Trust appreciëren vooral de 'stickability' van de begeleiding. De begeleiding is aanklappend en onvoorwaardelijk. De relatie is niet gelimiteerd in tijd en hangt niet vast aan een bepaald woonaanbod (Blood, Alden, & Quilgars, 2020).

Jongeren bepalen in het project zoveel mogelijk zelf. Zo krijgen de jongeren 4000 pond om hun woonst in te richten. Dan gaan ze standaard naar de IKEA. De reactie van de jongeren hierop is heel verschillend. Eén groep is het niet gewoon om keuzes te maken en bezittingen te hebben. Zij kiezen het eerste het beste bed, kast. Ze vatten ook niet goed dat dit nu hun meubels zijn. De andere groep vindt het kiezen van de eigen meubels net fantastisch. In het algemeen wordt er goed voor de meubels gezorgd, op wat anger management issues na. Ook op vlak van budget gaat de autonomie volledig naar de jongeren. Zelfs al weten ze dat de woonst niet betaald is, dan nog zet begeleiding prioritair in op 'building relationship'.

De toegang tot GGZ was door de grote afstand (in Edinburgh) heel onbereikbaar. Ze hebben sinds kort zelf een eigen health & wellbeing service. Met enkele therapeuten die ook zelf langsgaan bij de jongeren. Voor meer specialistische hulp moeten ze wel nog doorverwijzen.

De financiering van het Rock Trust HF4Y project gebeurt door Rock Trust, Almond housing association (een huisvestingsmaatschappij), Housing First Europe Hub, Nationwide Building Society (nationale huisvestingsmaatschappij). De lokale overheid (West Lothian council) en Artemis Foundation nemen de financiering van de komende jaren op zich.

Hoofdstuk 2

Methode

Door middel van een wetenschappelijke procesevaluatie willen we nagaan wat goed en minder goed loopt bij de recent gestarte KWE. We beschrijven hoe de projecten vorm krijgen en zijn uitgewerkt. We bundelen de opgedane inzichten en formuleren adviezen voor het Agentschap Opgroeien en de betrokken organisaties over de plaats van KWE in het reguliere aanbod en een verdere succesvolle uitwerking van het concept.

We hanteren een multi-stakeholder benadering en laten alle betrokken perspectieven aan het woord over hun ervaringen met de KWE. Dit is ook geen klassiek evaluatieonderzoek om te beoordelen of de projecten aan de eisen voldoen. Een lerende benadering primeert op een evaluerende benadering, ook al omdat de KWE op heel uiteenlopende wijzen vorm kregen. We wensen de diversiteit hiervan in beeld te brengen en de voor- en nadelen van de verschillende vormen te bespreken.

Het onderzoek kreeg vooraf een gunstig advies van het Social and Societal Ethics Committee (SMEC) van de KU Leuven dat beoordeelt dat het onderzoeksvorstel voldoet aan de gestelde ethische normen m.b.t. wetenschappelijk onderzoek met menselijke deelnemers.

We beantwoorden vier onderzoeksvragen in een kwantitatief en een kwalitatief luik.

Tabel 1 Overzicht onderzoeksvragen en gebruikte methodes.

	Kwantitatief	Kwalitatief				
	Fiches	Interv. beg.	Focus-Groep	Bezoek	Interv. jong.	Expert-panel
Conform projectoproep?	x	x		x	x	
Ervaringen jongeren?				x	x	
Ervaringen begeleiders?		x	x			
Concept bijstellen?						x

1 Kwantitatief: fiches

Om na te gaan hoe de projecten vorm kregen en of dit al dan niet conform de projectoproep gebeurde, maakten we gebruik van fiches (zie bijlage 1). De onderzoeker stelde de fiches op op basis van de projectbeschrijvingen en vulde ze voor de projecten in. Op een overlegmoment met de KWE-projecten en het Agentschap Opgroeien (26/11/2019) legde de onderzoeker de opzet uit en kregen de projecten de kans om hun respectievelijk fiche aan te vullen en indien nodig te corrigeren.

De resultaten van de fiches gebruiken we om samen met de stuurgroep van het project, de keuzes te maken voor het kwalitatieve luik. De fiches vormen de inhoud van hoofdstuk 3 van dit rapport, de KWE-projecten in cijfers.

2 Kwalitatief

Het kwalitatief luik bestaat uit vijf delen: interviews met KWE-begeleiders, bezoeken aan KWE-projecten, interviews met KWE-jongeren, digitale meetings met KWE-begeleiders/directie en een experten panel. De opzet hierbij was om alle 26 KWE-projecten te betrekken bij de procesevaluatie. De keuze welk project te betrekken in welk deel van het kwalitatief luik gebeurde op basis van de fiches, in samenspraak met de stuurgroep van dit project. Het doel was om in elk onderdeel een zo divers mogelijke groep deelnemers te betrekken.

2.1 Interviews met KWE-begeleiders

In januari-februari 2020 vonden 7 interviews met KWE-begeleiders plaats. Deze begeleiders konden hun ervaringen delen over in totaal 11 KWE-projecten. Tabel 2 geeft een overzicht van de KWE-projecten.

Tabel 2 Overzicht interviews met KWE-begeleiders.

	Gemeente	Aantal KWE-woningen
<i>Don Bosco De SteK</i>	Lier, Vremde	2
<i>Jeugdorp</i>	Bonheiden, Willebroek	3
<i>Jeugdzorg Emmaüs</i>	Antwerpen	2
<i>Vzw JoLi</i>	Pelt	1
<i>Oranjehuis</i>	Kortrijk	1
<i>Elegast</i>	Antwerpen	1
<i>Tonuso</i>	Vilvoorde	1
Totaal		11

2.2 Bezoeken KWE-projecten

In februari-maart 2020 vonden bezoeken bij 3 KWE plaats. Omwille van Covid-19 konden de overige 4 geplande bezoeken (bij Amon, Ave Regina, Lia, VOT) niet plaatsvinden. De bezoeken vonden plaats op een groepsmoment van de jongeren. Meestal was dit net voor, tijdens of net na het gemeenschappelijk kook/eetmoment. De begeleider nam niet deel aan het gesprek maar was vaak wel (een deel van de tijd) aanwezig in een andere ruimte van de KWE. Soms werd de begeleider er door de jongeren kort bij gehaald om iets te verduidelijken.

Tabel 3 Overzicht bezoeken KWE-projecten.

	Gemeente	Aantal jongeren aanwezig
<i>De Wiekslag</i>	Hasselt	2 mannen, 2 vrouwen
<i>Stappen</i>	Gent	2 vrouwen
<i>Zorgbedrijf Antwerpen-De Touter</i>	Antwerpen	4 vrouwen
Totaal	3 KWE	10 jongeren

De bezoeken waren informeel en laagdrempelig. Er kwamen telkens 3 thema's aan bod. Eerst werd de jongeren gevraagd om een foto te trekken van iets wat ze super vinden in hun KWE-huis en iets waar ze absoluut niet tevreden over zijn. Elke jongere ging achtereenvolgens met de camera van de onderzoeker foto's trekken. De onderzoeker vroeg of ze mee mocht met de jongere zodat de jongere de keuze voor de foto kon verduidelijken. Het tweede onderwerp was de ideale ligging van een KWE. Op een flap papier tekenden de jongeren hun KWE. Vervolgens tekenden ze in de omgeving van hun KWE wat ze cruciaal vinden in de nabijheid van een KWE. Het derde topic waren enkele stellingen rond samenwonen in een KWE. De onderzoeker presenteerde volgende vier stellingen achtereenvolgend aan de jongeren:

1. Groepsmomenten (bewonersvergadering, samen koken) moeten verplicht zijn.
2. De begeleiding moet op vaste momenten aanwezig zijn in huis.
3. Alleen wonen is gemakkelijker dan samenwonen.
4. Een gemeenschappelijke living/keuken is nodig om elkaar beter te leren kennen.

De jongeren konden hun antwoorden opschrijven en/of mondeling met de groep bespreken.

De bezoeken duurden gemiddeld 1u45 minuten.

2.3 Interviews met jongeren

In maart-april 2020 vonden 11 interviews plaats met jongeren die in een KWE wonen of woonden. Voor de contactname met de jongeren volgden we twee pistes. In de eerste plaats namen we contact op met 7 KWE. Zij gaven de contactgegevens door van 6 geïnteresseerde jongeren. In 1 KWE werden geen geïnteresseerde jongeren gevonden, 1 KWE reageerde niet op de e-mails van de onderzoeker.

In de tweede plaats benaderden we vzw Cachet. Zij brachten ons in contact met 5 jongeren die in een KWE verblijven of dit recent deden. De onderzoeker nam contact op met de jongeren die instemden met een interview. 2 jongeren verbleven op het moment van het interview in een KWE dat deel uitmaakt van het onderzoek. 2 jongeren verbleven in een KWE dat geen deel uitmaakt van het onderzoek. 1 jongere verbleef vroeger in een KWE dat deel uitmaakt van het onderzoek en momenteel in een KWE dat geen deel uitmaakt van het onderzoek.

Omwille van Covid-19 vonden de interviews op afstand plaats via Whatsapp (10) of Skype (1).

Tabel 4 Overzicht interviews met jongeren.

	gemeente	geslacht	leeftijd
<i>Binnenstad</i>	Brugge	m	18 jaar
<i>Den Engel</i>	Antwerpen	m	19 jaar
<i>Huize Sint-Vincentius</i>	Sint-Truiden	v	18 jaar
<i>Jeugddorp</i>	Willebroek	m	18 jaar
<i>Steevliet</i>	Gent	v	17 jaar
		m	19 jaar
<i>Cachet vzw</i>		v	18 jaar
		m	25 jaar
		v	22 jaar
		m	18 jaar
		v	18 jaar

In de interviews kwamen volgende thema's aan bod: start KWE, ervaringen KWE, individuele begeleiding, sociaal netwerk, dagbesteding, uitstroom en droom KWE.

De interviews duurden gemiddeld 60 minuten.

2.4 Digitale meeting met begeleiders/directie

Er vonden 2 digitale focusgroep gesprekken plaats waarop de onderzoekers de eerste resultaten van het kwalitatieve luik presenteerden. Het doel van die gesprekken was om de conclusies af te toetsen en te valideren. Omwille van Covid-19 vonden deze focusgroepen online plaats. Aan een eerste digitale meeting op 16 juni 2020 namen 24 KWE-begeleiders deel. Aan de tweede digitale meeting op 17 juni 2020 namen 21 directieleden en beleidsmedewerkers deel.

De meetings duurden telkens 2 uur.

Na de digitale meetings stuurden we de deelnemers een aanvullende vragenlijst. Deze vragenlijst heeft een dubbel doel. Enerzijds willen we de deelnemers de kans geven enkele zaken te benadrukken of toe te voegen die volgens hen niet of te weinig aan bod kwamen tijdens de gesprekken. Het is dus niet nodig om elke vraag te beantwoorden of te herhalen wat tijdens de gesprekken uitvoerig aan bod kwam. Anderzijds willen we voor het draaiboek zo veel mogelijk tips en goede praktijken verzamelen. Zodat we van het draaiboek een handige tool kunnen maken voor huidige en toekomstige KWE.

2.5 Digitale meeting expertengroep

Op 25 juni 2020 organiseerden we een digitale meeting met 10 experten vanuit het beleid en de praktijk. De resultaten van de kwantitatieve en kwalitatieve bevraging werden voorgelegd en bediscussieerd.

De meeting duurde 2 uur.

Hoofdstuk 3

De KWE-projecten in cijfers

In dit hoofdstuk beschrijven we de KWE aan de hand van de resultaten van de fiches (zie bijlage 1). De onderzoekers vulden deze fiches in op basis van de projectvoorstellen. De projecten konden de fiches inkijken en waar nodig aanpassen en aanvullen.

Tabel 5   Overzicht aantal KWE-projecten.

<i>Regio</i>	<i>Aantal organisaties</i>	<i>Aantal KWE</i>	<i>Capaciteit</i>
<i>Antwerpen</i>	8	12	33
<i>Limburg</i>	3	3	12
<i>Oost-Vlaanderen</i>	4	5	18
<i>West-Vlaanderen</i>	3	3	12
<i>Vlaams-Brabant</i>	4	3	12
<i>Totaal</i>	22	26	87

22 organisaties staan in voor 26 projecten voor in totaal 87 jongeren. 1 project was gepland maar ging in 2019 niet van start. Drie organisaties (Jeugdzorg Emmaüs, Jeugdhulp Don Bosco, Lia) organiseren telkens twee KWE, één organisatie (Jeugdorp) doet dit in drie KWE-huizen. Twee KWE-projecten zijn dan weer een samenwerkingsverband (CAW Brussel/Tonuso/CIG Vogelzang en Cirkant/Ter Loke).

1   Voor jongeren die .....

De omschrijving van de doelgroep voor KWE was als volgt in de projectoproep:

- ✓ Jongeren tussen 16 en 25 jaar komen in aanmerking om woonondersteuning en begeleiding te krijgen in een kleinschalige wooneenheid.
- ✓ In eerste instantie moet de focus liggen op jongeren die de wens uiten om zelfstandig te wonen (alleen of samen) of zich in omstandigheden bevinden waar de optie om zelfstandig wonen zich opdringt, maar die (nog) niet over de psychische draagkracht beschikken, weinig of geen ondersteunend netwerk hebben en/of zich (nog) niet voldoende de vaardigheden eigen hebben gemaakt om de bijhorende verantwoordelijkheden na te komen. Residentiële opvang en begeleiding (leefgroep – TCK) sluiten niet (meer) aan bij de noden/mogelijkheden van de jongere, en CBAW (JW), BZW (AWW), begeleid wonen (RTJ - VAPH) of zelfstandig wonen (zonder hulpverlening) zijn een schakel te ver.
- ✓ Vrijwilligheid en motivatie zijn een must: de jongere moet bereid zijn om in een kleinschalige wooneenheid te wonen, samen met andere jongeren.
- ✓ Omdat samenwonen met anderen vereist is, moet een minimum aan sociale, praktische en copingvaardigheden aanwezig zijn bij de instroom.
- ✓ Exclusiecriteria moeten zoveel als mogelijk beperkt worden. Het streven naar een evenwichtige groepsamenstelling is een element dat mee kan spelen in het al dan niet in aanmerking komen van een bepaalde jongere of problematiek op dat moment.

Enkele projecten hebben een specifieke doelgroep voor ogen. Bij Zorgbedrijf Antwerpen/De Touter richten ze zich uitsluitend op (toekomstige) tienerouders. In andere projecten kiezen ze voor jongens of meisjes omdat de organisatie zich uitsluitend tot hen richt. Zo startte vzw Stappen een KWE voor meisjes en De Stek in Vremde een KWE voor jongens. Andere projecten hebben omwille van hun opzet en samenwerkingsverband aandacht voor een bepaalde doelgroep. Zo is de KWE van MPI Oosterlo er voor jongeren met een verstandelijke beperking en bijkomende problemen.

Enkele projecten omschrijven exclusiecriteria. De meest genoemde exclusiecriteria zijn een ernstige verslavingsproblematiek en een ernstige psychiatrische problematiek.

2 De huizen

2.1 Privé-gedeelte

Bij 9/26 KWE heeft de jongere enkel een privé-(slaap)kamer. Bij 4 projecten hebben de jongeren een volledig appartement met aparte slaapkamer voor zichzelf. 20 KWE voorzien voor de jongeren een gemeubelde kamer/studio. Tabel 6 geeft een overzicht van het privé aanbod. In sommige KWE zijn de kamers verschillend (bv. 1/4 kamers heeft eigen douche en keuken). Dan beschrijven we het meest voorkomend aanbod in de KWE.

Tabel 6 Aanbod privé voor de jongeren in de KWE.

	Aantal KWE
Enkel kamer	9
Kamer + badkamer	6
Kamer + keukentje	4
Kamer + badkamer + keukentje ('studio')	3
Kamer + badkamer + keukentje + aparte slaapkamer ('appartement')	4
Gemeubeld	20

2.2 Gemeenschappelijk deel

22 KWE hebben een gemeenschappelijke ruimte enkel toegankelijk voor de KWE-bewoners. Meestal bestaat deze uit een gemeenschappelijke keuken en living. Vaak is er ook een wasmachine (12 KWE) en een tuin (13 KWE). 5 KWE delen (eveneens) een tuin met andere bewoners, bijvoorbeeld als de KWE gelegen is naast een residentiële of ambulante werking.

4 KWE maken deel uit van een van ruimer (woon)project. In één KWE (Lia Lokeren) delen de KWE-jongeren hun gemeenschappelijke ruimtes met 3 jongeren van kamertraining van MFC De Hagewinde. 3 KWE maken deel uit van een ruimer woonproject (zie Figuur 3).

Figuur 3 Visuele weergave van Sociopolis, Triamant en Den Indruk.

In deze KWE hebben de jongeren geen gemeenschappelijke ruimte enkel voor hen. Ze hebben wel ruimtes die ze delen met de andere bewoners. Zo is er in Triamant in Ronse (KWE vzw Amon) een restaurant voor de bewoners en een ontspanningsruimte. Bij Den Indruk in Brugge (KWE Binnenstad) is een gemeenschappelijke keuken die bewoners kunnen gebruiken. Bij Sociopolis in Leuven delen de KWE-bewoners een keuken/living met (andere) studenten op de gang.

2.3 De eigenaars

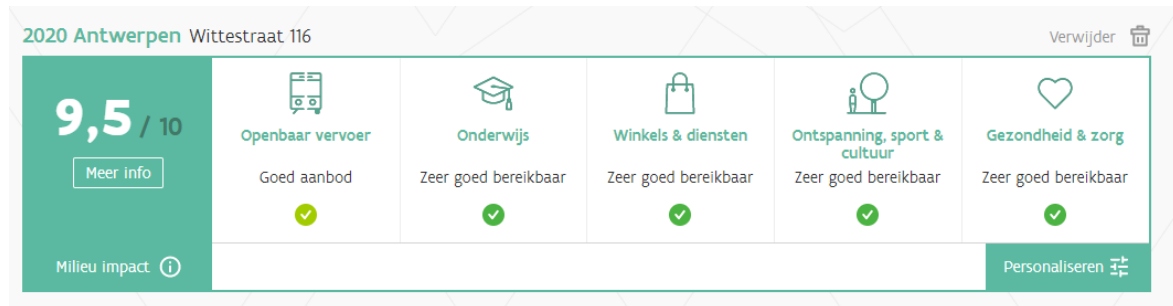
De meeste organisaties gebruiken voor hun KWE een woning van de eigen organisatie of van een organisatie uit het samenwerkingsverband. Vier KWE (Huize Sint-Vincentius, Jeugdorp Willebroek, JoLi, Steevliet) huren een woning op de privémarkt en vier KWE huren een woning van hun lokaal bestuur (Jeugdhulp Don Bosco De Stek, Oranjehuis, Tonuso, VOT). De sociale huurmarkt wordt door de projecten minder vaak gebruikt. Andere verhuurders zijn telkens vzw's.

Tabel 7 Eigenaars van de KWE.

	Aantal KWE
Privépersoon	4
SHM	2
SVK	1
Organisatie die begeleiding aanbiedt	6
Organisatie uit samenwerkingsverband	6
Lokaal bestuur	4
Andere	3

2.4 De ligging

De KWE zijn in het algemeen goed gelegen met een gemiddelde mobiscore van 8.4. Elf KWE halen een score hoger dan 9. Een voorbeeld staat in Figuur 4.

Figuur 4 Voorbeeld van een mobiscore van een KWE.

Vijf KWE hebben een mobiscore lager dan 7. Dit zijn voornamelijk meer landelijk gelegen KWE of KWE die buiten het stadscentrum liggen (bv. Jeugdhulp Don Bosco De Stek in Vremde, Jeugdorp in Bonheiden, JoLi in Pelt, VOT in Ieper en De Wiekslag in Hasselt).

Bij 21 projecten is de KWE een op zichzelf staande woning. Twee KWE (Jeugdhulp Don Bosco De Stek Vremde, Lia Lokeren) zijn gelinkt aan een residentiële voorziening. Bij drie KWE (CAW Brussel, Jeugdzorg Emmaüs Italielei, Jeugdzorg Emmaüs Michielshof) is er een ambulante werking op dezelfde locatie.

De KWE liggen voornamelijk dicht bij de moedervoorziening (die de begeleiding aanbiedt). Bij drie projecten (JoLi, Jeugdhulp Don Bosco De Stek in Vremde, CAW Brussel) is de moedervoorziening in hetzelfde gebouw als de KWE. Dertien KWE kunnen te voet de moedervoorziening bereiken. Bij 7 projecten is dit met de fiets. In drie KWE (Jeugdorp Willebroek, Lia Beveren, Zorgbedrijf Antwerpen/De Touter) is de moedervoorziening iets verder gelegen, zij moeten de auto of het openbaar vervoer gebruiken.

2.5 De huur

Jongeren betalen gemiddeld € 430 per maand aan huur of verblijfskosten. De meeste projecten (18/26) rekenen maandelijks huur en onkosten aan. Bij vier projecten betalen de jongeren naast deze kosten eveneens een maandelijks spaartegoed. Dit bedrag ontvangen de jongeren bij vertrek. Bij 3 KWE is maandelijks nog meer inbegrepen. Bij JoLi betalen de jongeren een all-in prijs waar ook alle maaltijden zijn inbegrepen. Bij Zorgbedrijf Antwerpen/De Touter dragen de jongeren maandelijks bij voor de eetactiviteit, bij vzw Stappen voor de ontspanningsactiviteiten.

In 11 projecten betaalt de jongere een huurwaarborg. Bij 6 projecten is dit 1 maand huur, bij 4 projecten 2 maanden huur, bij 1 project is dit 3 maanden huur. Bij 2 projecten betaalt de jongere een waarborg lager dan de huurprijs. Bij 13 KWE wordt geen huurwaarborg gevraagd. Twee projecten gaven geen antwoord op deze vraag.

3 Methodieken in de individuele begeleiding

Tabel 8 geeft een overzicht van de meest gebruikte methodieken voor de individuele begeleiding. Andere methodieken die de projecten beschrijven zijn Kr8!, critical time intervention, het Credo-model, de talentscan, systeemtheoretisch werken, het 3 kolommen model, SEO-model en SOFS.

Tabel 8 Veelgebruikte methodieken in de individuele begeleiding.

	Aantal KWE
Groeiplan/handelingsplan	23
Nieuwe autoriteit en geweldloos verzet	15
Oplossingsgericht werken	20
Krachtgericht werken	23
Contextbegeleiding	22
Signs of Safety	13
Zelfredzaamheidsmatrix	7
Kr8!-meter	7
Outcomes Star	4
Watikwil.be	5

Ook voor het netwerkversterkend werken, gaan projecten vaak methodisch te werk. De methodieken die projecten het meest gebruiken zijn contextbegeleiding (22) en signs of safety (13). Andere genoemde methodieken zijn Finding Family, Hergo, Columbus, netwerktafels en familiecircels.

Enkele projecten maken ook gebruik van instrumenten om de wensen en noden van de jongeren in kaart te brengen. 7 projecten doen dit met de zelfredzaamheidsmatrix, 7 gebruiken de Kr8!-meter, 4 de outcomes star, en 5 www.watikwil.be. Andere instrumenten die de projecten vermelden zijn: doelkaarten, Visioplan, checklist praktische vaardigheden wonen, competentiescorelijst en EKC-plan.

De meeste projecten (16) hebben 2 keer per week contact met de jongere. Bij de overige 10 projecten is dit 1 keer per week.

14 projecten stellen geen maximum verblijfsduur voorop. 12 projecten zetten wel een termijn of een richtlijn voorop. Bij 7 projecten is deze richtlijn 12 maanden, bij 3 projecten is deze richtlijn 6 maanden. 1 project richt zich op 15 maanden en 1 op 24 maanden.

4 Groepsdynamiek

Naast de individuele begeleiding is er bij de projecten ook aandacht voor het 'samenleven' van de jongeren.

4.1 Overleg met jongeren

Zeven projecten organiseren wekelijks een overleg met de KWE-bewoners. Bij 9 projecten is dit tweewekelijk, en bij 9 projecten is dit maandelijks. 1 project geeft aan geen overleg met KWE-bewoners te organiseren. Dit overleg krijgt in projecten vaak een benaming zoals 'KWE-café' of 'jongeren-verzameling'.

4.2 Overleg met de buurt

Acht projecten gaan proactief aan de slag met de buurt en organiseren overleg met de buurt, zoals een opendeurdag of een burendag. Ze stellen het project aan de buren voor en geven de contactgegevens van de begeleiding mee. Zestien projecten gaan in overleg met de buurt wanneer dit nodig is, bijvoorbeeld bij klachten. Twee projecten vermelden dat overleg met de buurt niet voorzien is.

4.3 Conciërge in huis

Bij 5 projecten woont een conciërge in. In 2 projecten (LIA Lokeren, Jeugdhulp Emmaüs Michielshof) is dit een inwonend gezin, in de andere drie projecten (Jeugdhulp Emmaüs Italiëlei, Elegast, Ter Loke/Cirkant) is dit een alleenstaande.

4.4 Permanentie

Bij 24/26 projecten organiseert de begeleiding fysieke permanentie in het KWE-huis. Het aantal uren per week dat ze permanentie voorzien verschilt. Bij 6 projecten is dit enkel overdag, bij 4 projecten enkel 's avonds. Zeven projecten organiseren permanentie overdag en 's avonds. In 2 projecten is geen permanentie voorzien. JoLi voorziet 24/7 permanentie, door begeleiders en vrijwilligers. Bij het MPI Oosterlo is de begeleiding meer dan 50u per week aanwezig.

23/26 projecten voorzien 24/7 telefonische permanentie. Bij 12 projecten gebeurt dit door de individuele begeleiders, bij 19 projecten gebeurt dit (ook) door andere hulpverleners uit de eigen organisatie (collega's CBAW, collega's residentiele voorziening, teamverantwoordelijken en directie), bij 4 projecten gebeurt de permanentie (ook) door andere hulpverleners uit het samenwerkingsverband. JoLi beroept zich voor de permanentie op vrijwilligers. Zij zijn ook fysiek aanwezig in huis.

4.5 Vrijwilligers

Enkele projecten betrekken ook vrijwilligers bij hun KWE-werking. Vier projecten betrekken buurtbewoners, 5 werken samen met ervaringsdeskundigen. Tien projecten laten vrijwilligers aansluiten uit de eigen organisatie, bij 11 projecten zijn dit vrijwilligers uit een andere organisatie (een hogeschool, EKC, LUS, ...). Twee projecten geven aan niet met vrijwilligers te werken.

Negentien projecten zetten hun vrijwilligers in als buddy voor de jongeren. In 17 projecten verzorgen de vrijwilligers mee het contact met de buurt. Bij 15 projecten zorgen ze mee voor de groepsdynamiek in het huis en bij 10 projecten organiseren ze mee activiteiten.

Bij 18 projecten krijgen de vrijwilligers supervisie, bij 9 projecten krijgen ze vorming.

5 Samenwerkingsverbanden

Tabel 9 geeft de samenwerkingsverbanden van de projecten weer.

Tabel 9 Type en aantal samenwerkingsverbanden van de KWE-projecten.

Met deze organisatie zijn er	op projectniveau			op casusniveau	
	concrete samenwerkingsafspraken	Afspraken rond expertise uitwisseling (bv. vorming)	structurele overlegmomenten (bv. stuurgroep)	tandem-begeleidingen	Intervisie/ casus overleg
GGZ	22	14	3	4	16
VAPH	24	15	9	11	8
OCMW	24	4	2	11	6
CAW	21	7	4	13	6
Drugdhulp	9	3	1	3	3
Jeugdhulp	22	8	14	5	14
Stadsdiensten	14	1	1	1	3
Dagbesteding	21	4	2	8	4
Vrijwilligersorganisatie	17	7	1	1	0
Buddywerking in kader van opleiding	10	0	2	4	5
Ervaringsdeskundigen	8	1	2	0	4
SVK	15	0	0	3	2
SHM	10	0	0	1	2
Privéverhuurder	5	0	1	0	0
Politie	18	0	5	0	2

In de meeste projecten zijn er concrete samenwerkingsafspraken met VAPH, GGZ, jeugdhulp, OCMW, organisaties voor dagbesteding en CAW. Slechts 9/26 projecten vermelden samenwerkingsafspraken met een organisatie uit de drugdhulp. Achttien projecten maakten afspraken met de politie.

Projecten wisselen vooral expertise uit met de sectoren VAPH en GGZ. In iets mindere mate doen ze dit ook met andere organisaties uit de jeugdhulp, CAW en vrijwilligersorganisaties. Expertise uitwisselen met OCMW en drughulpverlening gebeurt weinig.

Structurele overlegmomenten zijn er vooral met andere organisaties uit de jeugdhulp en in iets mindere mate met VAPH.

Tandembegeleidingen komen vooral voor met CAW, OCMW en organisaties vanuit VAPH.

Intervisie of casusoverleg organiseren de projecten vooral met GGZ en organisaties uit de jeugdhulp.

Hoofdstuk 4

De KWE-jongeren in cijfers

In dit hoofdstuk geven we enkele data weer uit twee bestaande administratieve databanken.

Eenzijds maken we gebruik van de data uit INSISTO, het informaticasysteem van de intersectorale toegangspoort (ITP). Deze data geven de registratie weer voor de jongeren voor wie een aanvraag KWE werd ingevuld in 2019. Het is (in enkele provincies) mogelijk om tegelijkertijd een aanvraag voor een andere module lopend te hebben, bijvoorbeeld voor CBAW of TCK.

Anderzijds beschrijven we data uit BINC, het online registratiesysteem voor de private voorzieningen uit de Bijzondere Jeugdzorg. De data geven de registratie weer van jongeren die effectief in 2019 in een KWE verbleven en waarvoor de module KWE werd ingevuld in BINC. Dit betreft 86 jongeren.

We vullen deze administratieve data aan met enkele cijfers uit de evaluatierapporten die de KWE schreven voor het Agentschap Opgroeien over hun werkingsjaar 2019. Dit betreft de uitstroom van jongeren uit de KWE.

1 Instroom

In 2019 ontving de intersectorale toegangspoort voor 332 unieke jongvolwassenen een eerste aanvraag voor KWE. Hiervan kregen 128 jongvolwassenen in 2019 een module KWE toegekend.

De aanmeldingen gebeurden telkens door een niet rechtstreeks toegankelijke jeugdhulpaanbieder. 42 jongeren (32.8 %) konden binnen een organisatie doorstromen naar KWE. 86 jongeren (67.2 %) startten met KWE een traject in een nieuwe voorziening. De cijfers geven geen zicht op het aantal van deze jongeren dat nieuw is in de jeugdzorg.

Op 31/12/2019 stonden er 80 unieke jongvolwassenen op de wachtlijst bij de ITP.

2 Profiel jongeren

2.1 Geslacht en leeftijd

Van de 128 jongeren die in 2019 instroomden in KWE waren er 61 mannen en 67 vrouwen. De meerderheid van de jongeren die in 2019 instroomden in KWE was 17 jaar. Zie Tabel 10.

Tabel 10 Leeftijd bij aanmelding van KWE-jongeren in 2019 (Cijfers BINC).

	Aantal jongeren	%
16 jaar	5	3,9
17 jaar	46	35,9
18 jaar	35	27,3
19 jaar	27	21,1
20 jaar	7	5,5
21 jaar	4	3,1
22 jaar	4	3,1
Totaal	128	100,0

2.2 Niet Begeleide Minderjarigen

In 2019 stroomden 4 jongeren in KWE in met een statuut van niet-begeleide minderjarige vreemdeling.

2.3 Opleidingsniveau

De jongeren die in 2019 in KWE verbleven en voor wie een BINC-registratie beschikbaar is (86 jongeren) hadden bij de start van hun traject vooral het opleidingsniveau BSO, BUSO, deeltijds onderwijs en TSO. Deze informatie is voor 12 jongvolwassenen niet beschikbaar.

Tabel 11 Opleidingsniveau van KWE-jongeren in 2019 (cijfers BINC).

	Aantal jongeren	%
ASO	2	2.3
TSO	11	12.8
BSO	19	22.1
BUSO	14	16.3
Kunstonderwijs	5	5.8
Deeltijds onderwijs	16	18.6
Leercontract	1	1.2
Onthaalklas anderstaligen	1	1.2
(voorbereiding) middenjury	1	1.2
Tweedekansonderwijs of volwassenenonderwijs	2	2.3
Geen	2	2.3
Niet bevraagd	12	14.0
Totaal	86	100

2.4 Gezinsituatie

Voor hun aanmelding woonden de meeste jongvolwassenen zelfstandig (met partner), in een eenoudergezin bij de moeder, een kerngezin, of een nieuw samengesteld gezin bij de moeder. Zie tabel 12.

Tabel 12 Gezinsituatie bij aanmelding van KWE-jongeren in 2019 (Cijfers BINC).

	Aantal jongeren	%
Bi-locatieregeling (co-ouderschap)	1	1.2
Eenoudergezin moeder	16	18.6
Eenoudergezin vader	5	5.8
Familie	6	7.0
Kerngezin	11	12.8
Niet begeleide minderjarige	3	3.5
Nieuw-samengesteld gezin moeder	10	11.6
Nieuw-samengesteld gezin vader	7	8.1
Woont zelfstandig (eventueel met partner)	19	22.0
Andere	7	8.1
Onbekend	1	1.2
Totaal	86	100

3 Hulpaanbod

3.1 Gelijktijdig hulpaanbod

BINC-data over gelijktijdig hulpaanbod zijn beschikbaar voor de 35 jongeren die in 2019 uitstroomden uit KWE. Voor 11 jongvolwassenen was een gelijktijdig aanbod geregistreerd. Voor 2 jongeren was dit een combinatie met CAW/JAC, voor 4 jongeren een combinatie met CGG, voor 1 een aanbod met CLB, voor 5 jongvolwassenen een aanbod met CBAW/KWE, voor 2 jongeren een combinatie met ondersteunende begeleiding binnen de jeugdzorg, voor 1 jongvolwassene een combinatie met VAPH.

4 Uitstroom

In 2019 stroomden van de jongeren voor wie een BINC-registratie beschikbaar is (86 jongeren) 35 jongeren uit KWE uit. In de evaluatierapporten 2019 van de projecten zelf, lezen we dat 53 jongeren uitstroomden in 2019.

4.1 Duur begeleiding

Voor de 35 jongeren die in- en uitstroomden in een KWE in 2019 was de gemiddelde begeleidingsduur 156 dagen.

Tabel 13 Duur begeleiding voor jongeren die in 2019 uitstroomden uit KWE (Cijfers BINC).

0-14 <i>dagen</i>	15-28 <i>dagen</i>	29-60 <i>dagen</i>	61-120 <i>dagen</i>	121-180 <i>dagen</i>	181-365 <i>dagen</i>	TOTAAL
2	0	4	11	6	14	35

4.2 Naar waar?

In hun evaluatierapporten 2019 schrijven de KWE-projecten dat de meeste jongeren die hun KWE verlaten gaan alleen wonen. Voor 17 jongeren was dit met CBAW-begeleiding, 18 jongeren deden dit onder begeleiding of met begeleiding vanuit een andere organisatie. 11 jongeren gingen terug naar hun eigen netwerk. Een jongere kon terecht in een ander KWE, 2 jongeren werden opgenomen in psychiatrie, een jongere in een gemeenschapsinstelling, een jongere naar Begeleid Wonen van het VAPH. Bij 2 jongeren is ongekend waar ze naartoe gingen.

4.3 Vervolghulp

BINC-registratie (86 jongeren) toont aan dat voor 5 jongeren die uitstroomden in 2019 er volgens de hulpverlener geen vervolghulp aangewezen was. Voor 4 jongvolwassenen was vervolghulp aangewezen enkel binnen jeugdhulp (bv. KWE of CBAW). Voor 17 jongvolwassenen was er vervolghulp aangewezen enkel buiten jeugdhulp (bv. algemeen welzijnswerk, CGG, VAPH). Voor 9 jongeren was er vervolghulp aangewezen binnen en buiten jeugdhulp.

4.4 Stopgezette begeleidingen

BINC-registratie (86 jongeren) geeft aan dat voor 15 van de 35 uitgestroomde jongvolwassenen in 2019 de begeleiding werd stopgezet ('uitval'). Voor 2 jongvolwassenen noteerde de hulpverlener ontvluchting, voor 9 jongeren noteerden ze een onwerkbaar hulpverleningsrelatie. In 4 situaties vormde de jongvolwassene volgens de hulpverlener een veiligheidsrisico voor de begeleiding of andere jongeren.

Voor 20 jongvolwassenen werd het traject in KWE zonder uitval afgerond. Voor 10 jongeren was volgens de hulpverlener geen hulp in de eigen voorziening noodzakelijk. Voor 3 jongvolwassenen oordeelden ze dat meer aangepaste hulp noodzakelijk is. 2 jongvolwassenen verhuizen buiten het werkgebied van de organisatie. Voor 5 jongeren werd een andere reden aangegeven.

Hoofdstuk 5

Kwalitatieve resultaten

In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten uit het kwalitatieve luik van deze procesevaluatie. Dit betreft 7 interviews met KWE-begeleiders en 11 individuele interviews met jongeren. Er vond tevens een bezoek aan 3 KWE plaats. Hier waren in totaal 10 jongeren aanwezig. De begeleiding was tijdens deze bezoeken aanwezig in het gebouw maar nam geen deel aan het gesprek. De resultaten omvatten eveneens de resultaten uit de digitale meetings met begeleiders (24 deelnemers) en directie/beleidswerkers (21 deelnemers). Acht projecten vervulde een aanvullende vragenlijst. We namen eveneens deel aan een overleg met medewerkers van de verschillende teams jeugdhulpregie vanuit de ITP. We doorliepen aanvullend 15 KWE-evaluatierapporten die de projecten opstelden voor het Agentschap Opgroeien op basis van hun werking in 2019.

1 Instroom

De instroom van jongvolwassenen in de KWE verschilt sterk van provincie tot provincie en tussen organisaties onderling.

1.1 Intersectorale toegangspoort

De toegang tot de KWE als niet rechtstreeks toegankelijke hulp verloopt voornamelijk via de ITP. Hiervoor dient de hulpverlener een A-doc in te vullen. Enkele projecten hebben niet uitsluitend erkende KWE-plaatsen. Bijgevolg kunnen jongeren in deze KWE ook op andere manieren instromen. Zo kan een jongere instromen bij Jeugddorp via het OCMW als dit OCMW de begeleidingskost (€ 450) op zich wil nemen. Zo is een aanmelding op 26 jaar ook mogelijk.

De organisatie van de instroom verschilt tussen de verschillende provinciale toegangspoorten. Dit is het gevolg van de richtlijnen rond open plaatsen en indicatiestelling en de betrokkenheid van de medewerkers van de teams continuïteit (team indicatiestelling en team jeugdhulpregie vanuit ACT Opgroeien) hierbij.

In Antwerpen vindt een driemaandelijks stroomoverleg plaats waar alle lokale KWE op aansluiten. Ook Veerkrachtwonen neemt deel aan dit overleg. Niet alle aanmeldingen worden overlopen, enkel als er vragen zijn. Ook andere dringende vragen naar opvang/begeleiding komen aan bod. Momenteel is een gelijktijdige indicatie voor KWE, TCK en CBAW nog mogelijk.

In West-Vlaanderen hebben Kortrijk en regio Brugge een afzonderlijke werking betreffende de instroom. In regio Kortrijk is het instroomoverleg intersectoraal ingevuld en ingebed in het Jump-overleg. In regio Brugge zijn ze momenteel zoekende om een intersectoraal instroomoverleg op te starten. In West-Vlaanderen kan een aanmelding tegelijkertijd voor KWE, TCK en CBAW. De medewerkers van het team jeugdhulpregie zijn niet betrokken bij het instroomoverleg en spelen geen actieve rol op vlak van de matching van de jongeren.

In Limburg vindt elke 3 maanden een instroomoverleg plaats met de 3 KWE waar ook de teams continuïteit bij aansluiten. Een indicatiestelling mag voor KWE, TCK en CBAW samen.

In Oost-Vlaanderen is geen instroomoverleg rond open plaatsen. Wel komen de KWE samen met een stuurgroep om hun werking te bespreken. Een aanmelding voor KWE kan in Oost-Vlaanderen niet in combinatie met een aanmelding voor CBAW of TCK. Het aanbod, namelijk samenwonen met andere jongeren, moet een duidelijke keuze zijn van jongere en aanmelder. Vanuit het Oost-Vlaamse team continuïteit merken ze op dat dit ook wel een invloed heeft op de instroom van de jongeren. Zij die **bewust** voor KWE kiezen zijn **niet altijd 'dringend'** op zoek naar woonst. Bijvoorbeeld een jongere die wil instromen bij de start van het nieuwe schooljaar, of iemand die momenteel nog bij zijn/haar oma woont. Hierdoor blijven KWE plaatsen soms tijdelijk openstaan. Dan gaan de medewerkers van het team continuïteit na of de jongeren op de wachtlijst voor CBAW toch geen vraag/baat zouden hebben bij een KWE-verblijf.

In Vlaams-Brabant kan een indicatie voor KWE samen met TCK en CBAW. Er is geen overleg met de hele provincie. De medewerkers van het team jeugdhulpregie nemen deel aan de verschillende stuurgroepen van de projecten. Tijdens deze overlegmomenten worden open plaatsen besproken. De medewerkers van het team continuïteit zorgen ervoor dat alle aanmeldingen onder de aandacht komen. De uiteindelijke beslissing ligt bij de projecten zelf.

Begeleiders geven aan dat er momenteel nog veel **informele communicatie** is met aanmelders rond de nieuwe module KWE. Samenwerkingspartners stellen vaak eerst de vraag naar de KWE zelf. 'Is dit een jongere die bij jullie zou passen? Is er plaats?'. Als KWE voor de jongere een gepaste woonvorm lijkt, neemt de aanbieder contact op met de ITP. Aanmelders moeten vaak de afweging maken tussen CBAW en KWE. Soms doen ze dit in overleg met de KWE. Zoals deze begeleider aangeeft:

Een begeleider van het JAC belde net dat hij een meisje heeft voor wie hij aan KWE denkt. We gaan eens afspreken om te kijken of voor haar CBAW of KWE het beste past. Wat zijn haar verwachtingen? Dan vult hij het A-doc in. (begeleider)

1.2 Wie meldt aan?

De bekendheid van het nieuwe aanbod KWE nam toe sinds de start in 2019. Bij de opstart van KWE was er heel wat doorstroom **vanuit de eigen organisatie of het eigen samenwerkingsverband**. Enkele organisaties kiezen ervoor KWE (bijna) uitsluitend in te zetten voor doorstroom vanuit de eigen werking. Zo heeft Den Engel het akkoord van de Antwerpse ITP om zo te werk te gaan. Andere organisaties (bv. Jeugdorp) kiezen er resoluut voor om dit niet te doen.

Ondertussen krijgt het aanbod KWE meer en meer bekendheid bij **andere partners**. Er zijn aanmeldingen vanuit de OCMW, CLB, PAAZ, etc. De medewerkers van de ITP geven aan dat de KWE ook meer bekendheid krijgen bij de consultants van de jeugdrechtbank. Bij JoLi, een KWE dat zich richt op dak- en thuisloze jongeren, kwamen enkele jongeren zichzelf al aanmelden aan de deur van de KWE.

Bij de jongeren die we interviewden was de instroom als volgt: 5 jongeren komen uit de jeugdzorg, 1 jongere uit een residentiële VAPH-setting, 2 jongeren uit residentiële opvang voor asielzoekers. 3 jongeren komen uit een moeilijke thuissituatie. De aanmeldingen voor de jongeren uit een thuissituatie gebeurde bij 2 jongeren door het CLB.

1.3 KWE? CBAW of TCK?

Sommige begeleiders en medewerkers van de ITP benadrukken de nog onduidelijke plaats van KWE in relatie tot CBAW en TCK. Mede door de specifieke uitwerking van de projecten. Bestaat een KWE uit kamers met gemeenschappelijke ruimtes en een grote aanwezigheid van begeleiding, dan sluit dit sneller aan bij een TCK-werking. Is de KWE een werking met eigen studio's voor de jongeren, dan is het verschil met CBAW minder groot.

Begeleiders beschrijven dat vaak jongeren instromen die de leefgroep ontgroeid zijn. Enkele KWE geven aan dat ook jongeren instromen die al alleen woonden en waar het niet zo goed liep. Anderen stromen rechtstreeks in uit een moeilijke thuissituatie.

Zoals hierboven net beschreven kan in alle provincies behalve Oost-Vlaanderen een indicatie van KWE bestaan naast een indicatie voor TCK of CBAW.

Volgens enkele medewerkers van de teams continuïteit kiezen de jongeren eerder voor CBAW omwille van de tijdelijkheid van de woonst bij KWE. Doorstroom maakt deel uit van het (in)stroomoverleg.

1.4 Intake met screening

De meeste KWE voorzien 2 intakegesprekken. Dit bestaat vaak uit een eerste kennismakingsgesprek en een opvolgend intakegesprek.

Enkele projecten vinden het belangrijk om bij de intake ook het netwerk te betrekken, bijvoorbeeld in de vorm van een netwerktafel. Zoals volgende begeleider aangeeft blijkt het niet eenvoudig om dit netwerk (blijvend) te betrekken:

Tijdens het opnamegesprek moet elke jongere indien mogelijk 3 personen meebrengen. Vaak is dit de verwijzer (JAC, CLB), familie (ouders, grootouders, tante) een lief of vriend, pleegouders. Het doel is om dit enkele maanden later te herhalen. Dit blijkt vaak heel moeilijk. Bijvoorbeeld: een jongere die blij is dat hij eenmaal in (organisatie), hij van die heel betrokken tante die aanwezig is bij de aanmelding van af is. Sommige jongeren willen ook liever alles alleen doen. (begeleider)

Een goede screening

Zowel begeleiders als jongeren geven aan dat een goede screening belangrijk is. Past de jongere in een KWE-werking? En past hij/zij in de huidige groep? Wat is de motivatie van de jongere? Is dit zelfstandig wonen of samenwonen met anderen? Of heeft de jongere vooral interesse om ergens te wonen waar er minder leefregels en afspraken zijn dan in de leefgroep? Trekt enkel meer vrijheid hen aan of ook het KWE-concept?

Ook jongeren geven aan dat ze een goede screening belangrijk vinden. Zoals deze jongere aangeeft:

De screening is belangrijk. Daar moeten ze een goeie manier voor vinden. De groep moet op een bepaalde manier samenhangen. Daar staat een project mee. Dat de jongeren niet komen omdat ze een goedkoop appartement zoeken of een toevlucht zoeken ....(jongere)

Begeleiders geven aan dat ze het niet altijd eenvoudig vinden om de motivatie van de jongere juist in te schatten. Iemand beschrijft het als 'aanmeldingen met een strik rond'. Een begeleider geeft aan dat ze zich in het verleden wel eens lieten verrassen:

Zijn 'enkele kleine feitjes' bleken eenmaal de KWE-begeleiding gestart was 'serieuze feiten en ook huisarrest'. Achteraf gezien vonden we het spijtig dat we niet veel over zijn situatie wisten. Anders waren we niet aan de begeleiding begonnen. (begeleider)

Het is ook van belang om na te gaan of de jongere zich wil vestigen in de regio. Dit is noodzakelijk voor het opbouwen en behouden van het sociaal netwerk van de jongeren en het vinden van een duurzame dagbesteding.

Een duidelijk aanbod

Begeleiders geven aan dat ze het aanbod duidelijk willen voorstellen, zodat de jongere weet waar hij op intekent. Vaak krijgen jongeren in aansluiting op de intake een rondleiding in de KWE zelf. Sommige projecten kiezen ervoor om dit bezoek vrij snel te doen en beschrijven hoe jongeren soms afhaken na dit bezoek. Veel begeleiders vinden het belangrijk dat de jongere eens aansluit bij de (verplichte) bewonersvergadering of een kookmoment. Zo kunnen ze zich hier een goed beeld van vormen en kunnen de jongeren elkaar ontmoeten.

Methodiek

Enkele KWE kiezen ervoor om bij de kandidaat bewoners de Zelfredzaamheidsmatrix in te vullen. Zo kiest Elegast resoluut voor de jongeren die het minst zelfredzaam zijn en gemiddeld een 3/5 scoren.

1.5 De 'meest gepaste' jongere volgens de begeleiding

KWE is bedoeld als een aanbod voor de meest kwetsbare jongeren, met name zij die nog niet klaar zijn om alleen te wonen en ondersteuning nodig hebben op verschillende vlakken. Een begeleider formuleert het al volgt 'Jongeren die nood hebben aan vrijheid maar toch ook aan aanwezigheid en ondersteuning'.

Inclusiecriteria

Enkele KWE leggen zich toe op een specifieke groep jongvolwassenen. Zo richt JoLi zich specifiek op jongeren die dak- of thuisloos zijn, de KWE van MPI Oosterlo is er voor jongeren met een beperking, Zorgbedrijf Antwerpen/De Touter startte een KWE voor (toekomstige) tienerouders. Stappen vzw richt zich dan overeenkomstig hun werking specifiek op meisjes, Jeugdhulp Don Bosco in Vremde is er uitsluitend voor jongens.

Exclusiecriteria

Als projecten exclusiecriteria gebruiken dan beslaat dit meestal een acute drugproblematiek of een acute psychiatrische problematiek. Ook al zijn er ook KWE die aangeven zo weinig mogelijk exclusiecriteria te gebruiken. Zoals deze begeleider aangeeft:

Onze teamverantwoordelijke heeft veel werk gestoken in samenwerkingsafspraken goed uit te werken. Als er minder evidente jongeren instromen, weten we aan welke partners we moeten denken om het te doen werken. (begeleider)

Groepssamenstelling

De doelgroep is door het Agentschap Opgroeien omschreven als de meest **kwetsbare jongeren (16-25 jaar) met weinig of geen context**.

Begeleiders en directieleden geven aan dat ze bij de start van hun project 'kwetsbare jongeren' vaak zagen als jongeren met de **meest complexe noden**, bijvoorbeeld een zware psychiatrische- of verslavingsproblematiek. Net voor deze jongeren blijkt het **samenwonen soms het minst geschikt** is.

Bijna alle projecten geven aan bij de selectie van een nieuwe jongere meer rekening te houden met de huidige groepssamenstelling dan ze in het begin deden. Vooral de projecten met veel gemeenschappelijke ruimtes geven aan dat dit noodzakelijk is.

Het **sociaal-ruimtelijk perspectief** speelt bij KWE een **belangrijke rol**. Als een jongere terecht kan in een eigen studio is een goede groepssamenstelling minder cruciaal. Anders uitgedrukt bepaalt dus de ruimtelijke vormgeving van de KWE mee welke jongeren kunnen instromen.

Begeleiders geven aan dat de jongeren vaak elk een eigen zware rugzak hebben. Vier verschillende jongeren laten samenwonen in 1 huis blijft in sommige KWE elke dag opnieuw een grote uitdaging. Zowel jongeren als begeleiders beschrijven hoe een 'foute match' een enorme invloed kan hebben op de groep, de motivatie van de jongeren en hoe dit onveiligheid kan creëren bij de bewoners. Zoals deze begeleider aangeeft:

Jongeren kiezen ervoor om alleen te gaan wonen maar worden hier geconfronteerd met de complexiteit van de verhalen van anderen. Zo was er deze zomer een meisje met een agressieproblematiek die mee in huis kwam. Het resultaat was dat de andere jongeren zich terugtrokken in hun kamer. (begeleider)

Volgende thema's halen begeleiders aan als belangrijk bij de groepssamenstelling:

- (te) gelijkende problematieken, kwetsbaarheden en krachten
  - Bv. druggebruik/dealen, het overheersen van psychiatrische problematieken
- Geslacht
  - Bv. gezelschap voor het enige meisje
- Jongeren die de taal niet machtig zijn, NBMV
  - Bv. een correcte maatschappelijke weergave
- Leeftijd
  - Bv. heel jonge bewoners die elkaar eerder motiveren om niet meer naar school te gaan

Een begeleider verwoordt het als volgt:

We gebruiken geen exclusiecriteria. We gaan wel mee in het groepsmoment. Bijvoorbeeld een dealer en een zware gebruiker samen zetten is geen goed idee. Maar als ze mee willen kunnen we alles bekijken. 1 iemand kan enorm veel bepalen op een groep van 6, bijvoorbeeld als er iemand in de groep zit voor wie KWE geen antwoord is op zijn vraag. (begeleider)

In enkele KWE geven begeleiders aan de mening van de huidige KWE-bewoners te bevragen over de komst van een nieuwe jongere. De kandidaat sluit aan bij de bewonersvergadering of bij een maaltijd. Bewoners kunnen achteraf instemmen met de komst van de kandidaat.

1.6 De keuze van de jongeren

Eindelijk alleen wonen

De jongvolwassenen die we interviewden kiezen voor KWE omdat ze graag zelfstandig willen wonen. Sommigen omschrijven KWE als 'het dichtst bij alleen wonen'. Ze genieten van de rust van het alleen wonen. Zij die de afgelopen jaren in drukke leefgroepen leefden zijn blij met minder drukte en minder verplichte momenten. Ze kunnen eindelijk zelfstandig leven en hun eigen ding doen, zonder het gevoel van constante controle van de begeleiding of van ouders. Zoals een jongere het beschrijft:

Eigenlijk echt goe, rustig. Als je thuiskomt na een dag werken dan is het rustig. Je kan naar je eigen kamer, geen last van ouders. Je kan doen wat je wil, wat koken, een uurke slapen. Echt een ervaring die ik iedereen aanraad. (jongere)

In de interviews horen we weinig jongeren die bewust kiezen om samen te wonen met andere jongeren. Voor drie jongeren leek het samenwonen net wel aantrekkelijk:

Dan heb ik van het project hier gehoord en ben komen kijken. Het plan was dat hier 2 jongens terecht zouden komen via (naam jongensvoorziening) en 2 meisjes via (naam meisjesvoorziening). En ik dacht 'das wel tof dan moet ik niet alleen gaan wonen.' Na de intake heb ik mij op de wachtlijst gezet. (jongere)

Maar niet elke jongere die in KWE verblijft vindt dit samenwonen een meerwaarde. Zoals we verderop zullen bespreken, heeft niet elke jongere nood aan dit (extra) sociaal contact met medebewoners. Sommige jongeren zijn graag op zichzelf, anderen hebben al een grote vriendenkring en geen tijd of behoefte om extra mensen te leren kennen, zoals volgende jongere aangeeft:

Als ge iemand wilt zien, dan nodigt ge toch gewoon mensen uit. En dan moet je met anderen ook geen rekening houden omdat je vrienden uitnodigt. (jongere)

Deze jongeren kiezen voor KWE als pragmatische oplossing om snel alleen te kunnen wonen zonder dat ze kiezen om samen te wonen met anderen.

Jongeren beschrijven hoe ze niet kiezen met wie ze samenwonen. Zoals deze jongere aangeeft:

We hebben eigenlijk niet gekozen met wie we hier wonen he, zoals in een leefgroep. Ik heb daar niet voor gekozen en dat is niet altijd gemakkelijk. Hier hoor je veel negatieve dingen. Niemand is hier gelukkig. Op kot is dat anders. (jongere)

Een tussenstap

Enkele jongeren geven aan zich **onzeker te voelen** over het alleen wonen. Zeker als hun begeleider aangeeft dat ze beter kiezen voor een tussenstap. Voor anderen is KWE een bewuste keuze als tussenstap naar alleen wonen. Zoals deze drie jongeren aangeven:

Hier krijg je een voorbereiding op alleen wonen. De meeste dingen die leerden we wel al op TCK: koken, was, poets, papieren. Anders is alleen wonen een heel grote sprong. (jongere)

Ik was in instelling .... Maar ik wou dat niet meer, ik was bijna 18 en had een plekje nodig van mezelf. Ik wou eigenlijk CBAW en was met een begeleidster van (vzw) aan het zoeken naar een appartement tot zij stootte op KWE. Ik dacht dat is misschien een betere oplossing dan direct alleen wonen. Het is veel gemakkelijker. En ook dichter bij school dan als ik terug bij mijn mama was gaan wonen, anders moest ik elke dag om half 6 opstaan. Ik ging op gesprek, op intake. Dan ben ik bij het KWE

geweest en hebben we de afspraken doorgenomen. En het was wel mijn ding. Vooral omdat het een tussenstap is, echt alleen wonen is niet makkelijk. (jongere)

Op 18 jaar moest ik ofwel terug thuis gaan wonen of naar CBAW. Ze hebben toen van alles bekeken. Liefst van al wou ik helemaal alleen maar dat was onhaalbaar. Ik kwam van een voorziening. Heel strikt allemaal. Met een schema wat je allemaal moet doen. Van zo een setting naar uw eigen ding doen. Ze hebben gezegd dat ik dat beter niet kan doen. (jongere)

Pragmatische keuze

Naast het kiezen voor het ‘bijna alleen wonen’ is de keuze voor KWE voor sommige jongeren ook een pragmatische keuze, gemaakt in samenspraak met de begeleider. Omdat er een plaats is op korte termijn, of omdat de KWE goed gelegen is. Zoals deze jongeren aangeven:

Ik wou eigenlijk CBAW en was met een begeleidster van (organisatie) aan het zoeken naar een appartement tot zij stootte op KWE. Ik dacht dat is misschien een betere oplossing dan direct alleen wonen. Het is veel gemakkelijker. En ook dichterbij school dan als ik terug bij mijn mama was gaan wonen, anders moest ik elke dag om half 6 opstaan. (jongere)

Ik heb al mijn hele leven in instellingen gezeten door familiale toestanden. Ik wou eigenlijk alleen wonen maar ze hebben dan toch beslist dat KWE de beste oplossing is. En (naam KWE) had een plek op korte termijn. Ik ben heel zelfstandig en wou echt alleen wonen. Maar ik wist ook niet of ik dat kon. (jongere)

KWE is soms ook een **financiële keuze**. Samenwonen in een KWE is vaak goedkoper dan alleen wonen. Voor sommige jongeren lijkt helemaal zelfstandig wonen hen financieel weinig haalbaar. Zo geeft een jongere die vanuit een moeilijke thuissituatie naar KWE trok aan geen spaargeld te hebben. Een andere jongere refereert naar een vriend alleen ging wonen en het financieel niet gemakkelijk heeft.

2 Het KWE-team

De samenstelling en organisatie van het KWE-team verschilt tussen de projecten.

2.1 Als samenwerkingsverband

In enkele KWE is het project een samenwerking tussen twee of meer organisaties. Zo is de KWE in Vilvoorde een samenwerking tussen Tonuso en CAW. KaJac is dan weer een samenwerking van Jeugdorp en het JAC. KWE De Metgezel in Turnhout is een samenwerking tussen vzw Cirkant en Ter Loke. Zorgbedrijf Antwerpen en De Touter vormen in Antwerpen een KWE. Steevliet werkt samen met vzw aPart. Er zijn dus zowel samenwerkingsverbanden tussen eerstelijns hulp en gespecialiseerde hulpverlening, tussen residentiele en ambulante settings, tussen organisaties met een andere werking en achtergrond.

Deze samenwerking ervaren de partners over het algemeen als heel waardevol. Elk vult het project aan vanuit zijn eigen expertise. Dit geeft veel dynamiek in het team en is heel verrijkend.

Projecten halen aan dat een goede communicatie essentieel is. Zeker als er een fysieke afstand is tussen de werkingen. Duidelijke afspraken zijn hier cruciaal. Wie is de contactpersoon voor wat in elke organisatie? Hoe zal overleg plaatsvinden voor casuïstiek en intervisie? Deze afspraken omvatten best ook personeelsveranderingen en (niet geplande) afwezigheden. De corona- crisis was volgens sommigen alvast een goede oefening om met deze uitdagingen aan de slag te gaan.

2.2 De KWE-begeleiders

In enkele projecten (bv. Jeugdhulp Don Bosco, JoLi) zijn de begeleiders volledig vrijgesteld voor het KWE-project. In de meeste overige projecten hebben de KWE-begeleiders ook hun vaste CBAW-begeleidingen. Dit is naast een praktische keuze soms ook een bewuste keuze om de doorstroom van de jongeren te vergemakkelijken.

Bij het Oranjehuis kiezen ze om de individuele begeleidingen los te koppelen van het groepsgebeuren. Vier groepsbegeleiders staan enkel in voor de groep. De groepsbegeleiders zijn tevreden over deze onderverdeling:

Dit is een aangename positie. Zo zijn er 4 extra personen in de jongere zijn leven. Hier kunnen we een andere houding naar de jongeren aannemen, meer spontaner babbelen, hen gewoon laten ventileren over hun dag. (begeleider)

De andere begeleiders focussen op de individuele begeleiding. Deze zetten ze dan verder als een jongere doorstroomt naar CBAW.

2.3 De rol van huisbaas

Enkele projecten kiezen ervoor om een aparte rol te voorzien voor 'de huisbaas' om de jongeren hier een eerste positieve ervaring mee te geven. Zoals deze begeleider beschrijft:

Een collega binnen (organisatie) vervult de rol van huisbaas. Hij is er bij intrede in het huis, bekijkt de begeleidingsovereenkomst en doet de plaatsbeschrijving. Is er iets stuk dan moeten ze dit aan hem laten weten, zoals in een echt appartement. Zo hebben de jongeren toch een positieve eerste ervaring met een huisbaas. (begeleider)

2.4 Teamvergaderingen

De KWE-projecten organiseren regelmatig een teamoverleg. Bij sommige projecten is dit wekelijks, bij anderen tweewekelijks. Hier verlopen de begeleiders de (voortgang) van de jongeren, de groepswerking, praktische zaken in verband met het huis, etc.

Bij Jeugdorp kiezen ze ervoor om op hun tweewekelijkse teamvergadering niet alle casussen te bespreken. Enkel de casussen waarbij iemand vastzit of een vraag heeft komen aan bod. Uitgebreide casusbesprekingen doen ze individueel met de teamverantwoordelijke. De collega's zijn niet op de hoogte van de details van elkaars dossiers maar roepen elkaars hulp in waar nodig.

Enkele begeleiders geven aan dat ze het belangrijk vinden dat er duidelijkheid is voor de jongere rond informatie-uitwisseling onder collega's. Zodat jongeren weten hoe begeleiders met de persoonlijke informatie van de jongeren omgaan. Een jongere gaf tijdens het interview aan dat hij dit heel belangrijk vindt. Hij verwoordde het als volgt:

Als ik tegen jou of de begeleiding iets vertel over persoonlijke dingen dan wil ik niet dat je dat doorvertelt aan een collega. Bijvoorbeeld als ik mij niet goed voel ofzo. En dat gebeurt. Iemand kunnen vertrouwen is belangrijk. (jongere)

2.5 Intervisie

Een intervisie is een georganiseerd overleg tussen collega's met als doel om het functioneren te verbeteren. Dit doen KWE vooral in de eigen organisatie of door organisaties uit de GGZ of de jeugdhulp te betrekken (zie hoofdstuk 3). Zo heeft JoLi een driemaandelijkse intervisie met Credohuis Maastricht.

Oranjehuis gebruikt voor hun intervisie de methodiek Reflecting Team.

We ervaren dat deze methodiek vaak een bredere kijk geeft dan een casus bespreken via een andere methodiek. Verschillende personen nemen deel om niet vanuit een hulpverlenersbril te kijken naar de casus, maar het verhaal laten binnenkomen en er als persoon op te reageren. De focus ligt op het gevoel/de last/de blokkade die er bij de hulpverlener zit of op het mogelijke gevoel dat er bij cliënten zit in deze situatie, zonder te zoeken naar oplossingen (of er wordt toch niet vanuit die insteek begonnen). Het afgelopen jaar namen ook ervaringsdeskundigen deel aan onze Reflecting Team (volwassenen die ooit de hulpverlening hebben ervaren als kind, als jongere, of als ouder). Zij brachten een extra waardevolle bijdrage, en doorprikten soms onze aannames als hulpverlener grondig. We plaatsen hiervoor vaak collega's uit verschillende teams bij elkaar, zodat er zo weinig mogelijk kennis is van de besproken casus, en mensen zo vrij mogelijk kunnen denken. (begeleider)

3 Het huis

3.1 Voldoende privacy

Jongeren hebben nood aan ruimte voor zichzelf. De opzet van de KWE en de indeling van het gebouw is hiervoor heel bepalend. Een jongere trekt bij de vraag 'wat vind je super in je KWE' een foto van zijn bed dat achter de muur staat. Zodat je dat niet direct ziet als je binnenkomt. Een andere jongere zegt dat de muren in hun huis zo dun zijn, echt verschrikkelijk! Een andere jongere mist door de gemeenschappelijke ruimtes net wat privacy:

Thuis zou ik in onderbroek en shirt naar de badkamer gaan, hier durf ik dat niet. (jongere)

Een jongere geeft aan dat hij binnenkort een aparte brievenbus krijgt. Dit vindt hij een meerwaarde, zodat niet iedereen weet welke post hij ontvangt.

Enkele jongeren geven ook aan dat ze deze privacy verwachten van de begeleiding:

Als ze hier 's avonds zouden zijn zou ik dat niet zien zitten. Dan zitten we in onze pyjama of shortje boven in de zetel. (jongere)

3.2 Gezelligheid is troef

Jongeren en begeleiding geven aan dat ze het belangrijk vinden dat het huis gezellig is, zodat het aanvoelt als een thuis. Een jongere trok bij de vraag 'wat vind je super in je KWE?' een foto van de plantjes in de gang, omdat ze dit huiselijk vindt. Een andere jongere beschrijft hun KWE-huis als volgt:

Beneden was er een keuken/living en tuin. Om samenhang te promoten. Dat werkte wel, het was heel huiselijk, mooi versierd. Het was een heel uitnodigend huis. Groot ook. (jongere)

Een jongere vertelt hoe ze gezelligheid mist in hun KWE:

*De inrichting van ons huis is niet super, hier was niet echt budget voor. Nu is het een beetje een mishmash van dingen. Als er bezoek komt dan moet ik zeggen 'dit is mijn heel lege living, welkom'.
(jongere)*

Enkele begeleiders beschrijven hoe ze veel tijd en moeite hebben gestoken in het opwaarderen van hun huis. Anderen vinden het leuk om voor de jongeren af en toe eens bloemen of snoepjes mee te brengen, voor de gezelligheid. Enkele begeleiders geven aan dat ze hier graag meer budget voor hadden gehad.

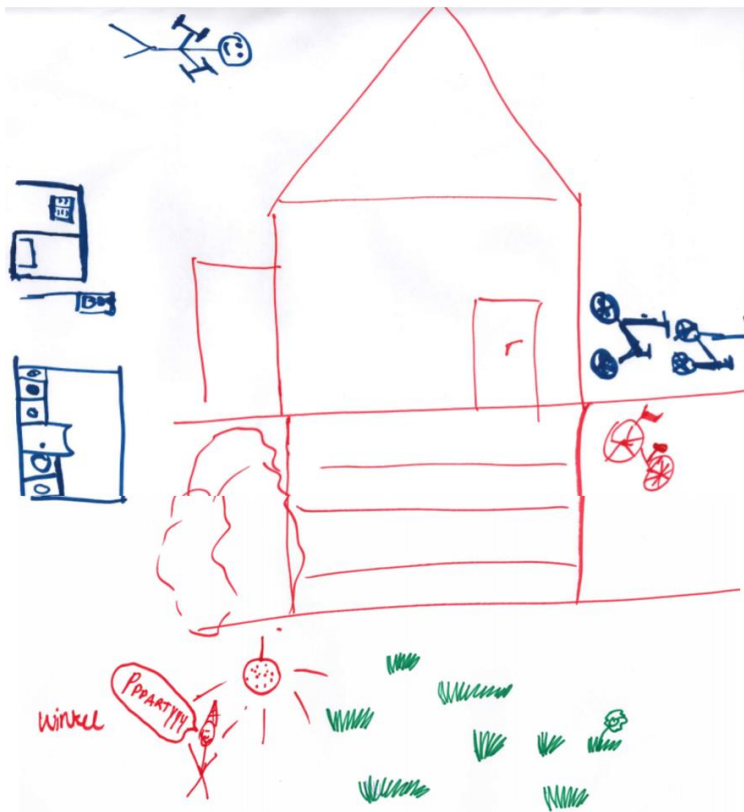
Enkele KWE maken gebruik van een ouder pand. Dit heeft vaak tot gevolg dat ze heel wat tijd steken in (problemen met) de infrastructuur. Zoals deze begeleider aangeeft:

De infrastructuur is echt lastig. Als het pand in orde zou zijn zou dat veel zorgen wegnemen. Mankementen opvolgen kost veel tijd. En dat is niet de essentie waarmee we bezig zijn. Het gebouw wordt binnen 2 jaar afgebroken. Dus de eigenaar stelt zich bij elke herstelling de vraag 'willen we daar nog wel geld in steken?'. Sommige mankementen zorgen voor een groot onveiligheidsgevoel, bijvoorbeeld de voordeur die kapot is. (begeleider)

Bij de vraag 'wat kan beter in jullie KWE?' trekken enkele jongeren een foto van een kapotte droogkast, een slecht afgewerkte douche of een knellend raam.

3.3 De ligging

Tijdens de bezoeken vroegen we de jongeren waar een KWE idealiter gelegen is. Figuur 5 geeft de tekening van enkele jongeren in een KWE weer.

Figuur 5 De ideale ligging van een KWE

Bij de bezoeken was eensgezindheid bij de jongeren over wat belangrijk is bij de ligging van een KWE. We geven ze weer in volgorde van belangrijkheid:

1. Een supermarkt
Bijna alle KWE hebben een supermarkt in de buurt.
2. Openbaar vervoer
3. Sport
Sportclubs, fitness
4. Groen
Een parkje
5. Uitgaan
Hierbij noemen de jongeren zowel echte uitgaansbuurten als een café waar veel jongeren komen.
6. Kledingwinkels
Enkele jongeren willen graag ook kledingwinkels in de buurt. Niet altijd om iets te gaan kopen maar ook om te gaan 'window shoppen'.

Enkele jongeren benoemen ook iets meer specifiek zoals een apotheek of een zonnebank.

Landelijk of stedelijk?

Zoals we al beschreven in hoofdstuk 5 halen de meeste KWE een hoge tot heel hoge mobiscore. De jongeren die we bezochten en interviewden zijn over het algemeen tevreden over de ligging van hun KWE. De gesprekken met begeleiders en ITP doen vermoeden dat de wachtlijsten voor stedelijke KWE in het algemeen langer zijn dan voor meer landelijke KWE. Vooral de bereikbaarheid is hier de grootste meerwaarde. Landelijke KWE, zeker als gelinkt aan een residentiële voorziening (bv. Jeugdhulp Don Bosco in Vremde) zijn minder populair. De landelijkheid kan volgens begeleiders ook wel een voordeel zijn. De afstand tot de stad kan rust brengen of helpend zijn voor jongeren die weg willen uit een 'slecht' milieu. Een begeleider uit een landelijk KWE geeft aan minder vaak dan hun stedelijke collega's last te hebben van ongewenste gasten.

Begeleiding in de buurt?

Begeleiding moet voor de meeste jongeren niet per se dicht in de buurt zijn. Het is belangrijker dat ze goed **bereikbaar** zijn. Ook al zijn er ook enkele jongeren/begeleiders die in de nabijheid van de begeleiding net wel een meerwaarde zien. Zo trekt een meisje bij 'wat vind je super aan jullie huis' een foto van het bureau van de begeleiding dat zich op het gelijkvloers van hun KWE bevindt. Ze is blij dat ze zo dichtbij zijn. Twee begeleiders beschrijven hoe jongeren wel eens hun bureau binnenvallen, ze zijn op weg naar de supermarkt, of passeren even snel omdat ze een kopietje nodig hebben.

4 Individuele begeleiding

4.1 De jongere aan het stuur

Op vraag

In de interviews geven alle begeleiders aan het heel belangrijk te vinden om op vraag van de jongeren te werken. Zoals deze begeleider aangeeft:

Laat het vooral van hen komen. Probeer niet dingen op te leggen, heb veel respect voor de gasten zelf. Geef hun de regie in handen, ondersteun hun in waar ze ondersteund in willen worden. Het is belangrijk dat de gasten zich thuis voelen. Je moet er zijn voor die gasten. (begeleider)

Ze vinden het belangrijk om naar de jongeren te luisteren en niet enkel in de individuele begeleiding maar ook in het wonen en samenwonen hun klachten serieus te nemen en nauw op te volgen.

Zelf aan het roer staan van hun begeleiding is iets wat jongeren ook als heel belangrijk ervaren. Enkele jongeren hebben hieromtrent heel positieve ervaringen:

Als ge kijkt naar de regels. Dat deel van budgetbeheer doen ze niet. Ge kunt fatsoenlijk naar de winkel gaan. Ik doe daarmee wat ik wil. Ge moet geen half jaar zagen om naar de kapper te gaan. In dat andere, waar ik vroeger verbleef, zeiden ze heel vaak 'ik zal dat wel doen' maar dan vergeten ze dat. Nu kan ik laten zien 'ge hebt huur en ik kom toe'. Mijn vriendin mag hier wel niet blijven slapen. Dat volg ik nu wel op. Hier heb ik al meer kansen gekregen en ze kijken meer naar wat ik nodig heb. (jongere)

Maar ze lieten u altijd de dingen doen, ze lieten u zelf de keuze om iets op te lossen. Ze gingen wel mee met u maar ze lieten u de problemen oplossen. Bijvoorbeeld als uw lamp kapot was gingen ze meekijken hoe pak ik dat aan? Of als er ruzie was dan gingen ze praten met allebei. Nooit zo met 2 samen in een gesprek. Maar gelle woont samen dus gelle lost het op. (jongere)

Twee jongeren vonden dat dit bij hen niet voldoende gebeurde:

Wat mij vooral aanspreekt is 'op maat van de jongere'. Dus ik dacht dat van het geld en hygiëne dat gaat snel voorbij zijn. Maar uiteindelijk was dat niet zo. Echt op maat. Luisteren 'wat wil jij?' Niet tijd verspillen met geldzaken enzo. Wel op tijd kunnen bijspringen als er problemen zijn. Dat was precies een standaardprocedure. Het is ideaal als je kijkt wat die jongere nodig heeft. (jongere)

De meeste begeleiding werkt hoe een organisatie ervan uit gaat. Ze stappen zoals de organisatie het beslist. Maar wij zijn niet allemaal gelijk. We leren niet op hetzelfde tempo. Maar dan zei ze 'zo is dat bij ons'. Bijvoorbeeld op een gegeven moment was een gesprek te zwaar voor mij. Een gesprek met mijn begeleidster was toen het minste van mijn zorgen. Maar ik moest wel 1x per week. Op dat moment had ik vooral nood aan emotionele steun en niet aan die administratieve zaken. (jongere)

Als een jongere aan het stuur staat van zijn begeleiding, volgt de rest (bv. het volgen van regels) een stuk eenvoudiger. Zoals volgende jongere aangeeft:

Ik krijg ook niet de begeleiding die ik wil. Waarom moet ik dan regeltjes volgen enzo? Ze maken dan van uw verblijf een hel tot ge zelf beslist om weg te gaan... Op dat moment hebt ge zo schijt aan de begeleiding. En dan begint ge zelf ook uw eigen ding te doen. Roken binnen enzo. (jongere)

Enkele jongeren vinden ook dat een begeleider zich moet kunnen inleven en de huisregels bespreekbaar maken. Zoals volgende jongere aangeeft:

De begeleiding moet zich ook kunnen situeren in de leefwereld van de jongeren. Bijvoorbeeld er mocht niemand blijven slapen bij ons, want dat mocht niet van de brandverzekering. Stel dat ge een vriend hebt? Voor bepaalde zaken moet ge toch geen drama maken. (jongere)

4.2 Begeleider is copiloot

Twee jongeren geven aan dat ze sturing, informatie gemist hebben:

Ze zouden ook meer met het handelingsplan moeten werken. Nu vragen ze wel hoe het gaat maar als ik niks aanbreng dan gebeurt er niks. (jongere)

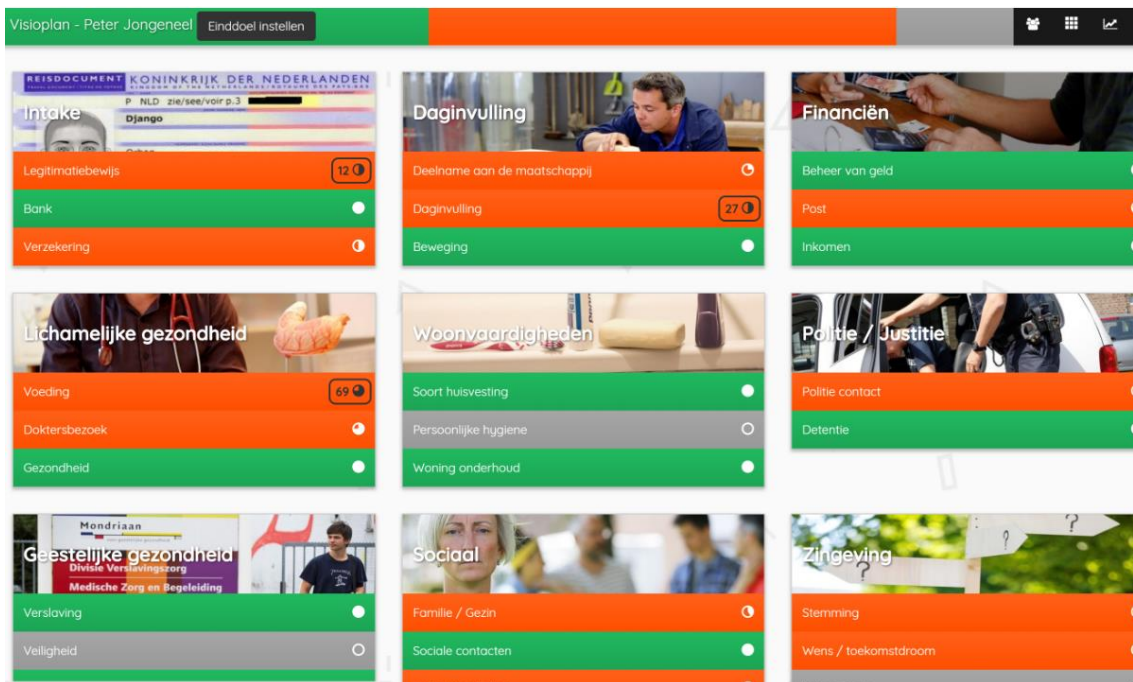
Als ik sommige dingen eerder had geweten dan had ik nu geen schulden gehad. Die huurwaarborg bijvoorbeeld. Ik heb keihard moeten werken om die voor elkaar te krijgen. En wat blijkt nu? Dat er organisaties zijn die dat geld kunnen voorschieten. Ik wist niet dat er organisaties zijn buiten het OCMW en het JAC. (jongere)

Methodieken

Enkele begeleiders zijn heel tevreden over de methodieken die ze gebruiken bij de individuele begeleiding zoals Kr8!, de Outcomes Star en Visioplan. Methodieken geven een houvast, een richting om over bepaalde thema's te praten. Zo vertelt een begeleider hoe Kr8! hem toelaat om nieuwe thema's in te brengen in een begeleiding:

Bijvoorbeeld een jongere die 4 jaar bij mij in begeleiding was en niet makkelijk over gevoelens praat. Met onze 1^e keer Kr8 zijn we 4u bezig geweest. Hij wou niet stoppen, nog een domein, en nog een domein! Daar is veel naar boven gekomen waar we mee aan de slag zijn gegaan. (begeleider)

Bij JoLi zijn ze heel tevreden over Visioplan. In deze online tool staan verschillende leefgebieden. Deze die een jongere in zijn ogen heeft behaald kleuren groen, de thema's waar ze aan werken oranje (zie figuur 6). De jongeren kiezen 3 thema's uit waarmee ze concreet aan de slag gaan. Jongeren stellen ook een einddoel bijvoorbeeld alleen wonen of een wereldreis maken. Ze kiezen zelf waar ze over willen praten. Ze kunnen zelf ook hun plan bekijken op hun gsm.

Figuur 6 Voorbeeld Visioplan

Het grote voordeel van de methodieken is dat er zo thema's aan bod komen waar de jongere misschien niet spontaan zelf mee komt. Het zijn vaak eyeopeners om mee in gesprek te gaan. Methodieken helpen om niet overspoeld te worden tijdens crisissen en ook op lange termijn vooruit te geraken.

Begeleiders halen ook enkele nadelen aan van het werken met methodieken. Zo kan het soms tijdsintensief zijn. Het invullen van de Kr8!-meter neemt in het begin van een begeleiding enkele weken in beslag. Begeleiders ervaren de methodieken als minder bruikbaar bij anderstalige nieuwkomers of jongeren met een mentale beperking.

Talentscan

Een andere methodiek die zowel volgt als stuurt is de Talentscan die JoLi gebruikt. Een externe organisatie komt voor een goedkopere prijs een talentenanalyse doen bij elke jongere. Zo gaan ze na waar de jongere van nature sterk in is en hoe ze hem hierbij vooruit kunnen helpen op vlak van school en werk. Een zicht krijgen op de talenten van de jongere helpt ook in de begeleiding:

Zo leren ze hoe ze in elkaar zitten, hoe mensen hen moeten aanpakken, ze leren over hun beroepskeuze. Deze namiddag komt die man langs om met een jongere een wandeling te doen en het over zijn beroepskeuze te hebben. De talententest helpt ook bij onze individuele gesprekken. (begeleider)

4.3 Thema's in een begeleiding

Een begeleiding op maat kan telkens een heel andere invulling krijgen. Volgende thema's komen in een KWE-begeleiding regelmatig aan bod.

Administratie

In veel begeleidingen komen administratie en papierwerk aan bod, bijvoorbeeld leefloon en bankzaken in orde brengen. Zeker voor jonge nieuwkomers is hulp bij de Nederlandstalige papieren heel welkom. Een

jongere vertelt hoe de begeleiding hem hielp om alles te regelen nadat hij recent een accident had gehad met zijn fiets.

(psychische) ondersteuning

Enkele jongeren beschrijven hoe ze vooral heel blij waren met de psychische ondersteuning die hun begeleider bood. Zoals deze jongere aangeeft:

Ik heb veel gehad aan het feit dat ik een ventilatieklep had, dat deed heel veel. Zo kon ik andere problemen blijven doorstaan. Het verhoogde het verdraagzaamheidsgehalte in mij. Op sociaal vlak heb ik veel geleerd. (jongere)

Een jongere geeft aan dat zijn begeleider vooral helpt om zijn grenzen te leren aangeven, bijvoorbeeld met een huisgenote die zijn tegenpool was. Ze hielp hem ook om een stuk zelfreflectie te krijgen, 'nee' te kunnen zeggen, socialer worden en meer naar zichzelf kijken en minder naar anderen. Een andere jongere geeft aan dat haar begeleider helpt om een stressplan op te maken.

Nog een andere jongere beschrijft hoe voor haar de psychische ondersteuning van de KWE-begeleiding onvoldoende is:

Individuele gesprekken zouden er wat meer mogen zijn. In groep is daar niet altijd tijd voor. Nu ga ik naar een psycholoog omdat ze niet genoeg tijd hebben om met mij te babbelen. Dat kan niet bij mijn IB dus zeiden ze probeer het bij iemand anders kwijt te geraken. Mijn IB heeft vaak geen tijd, die moeten hun deadlines halen. Soms kom ik met iets en dan zegt ze 'we bekijken dat volgende week'. Je kan nooit een gesprekje doen over niks. Nu praat ze enkel over corona. Niet 'hoe gaat het met u?'. (jongere)

Budgetbeheer

In de meeste KWE-projecten is budgetbegeleiding of -beheer een voorwaarde om te starten. Leren budgetteren is bij sommige jongeren een expliciete vraag. Zoals deze jongeren aangeven:

De laatste tijd helpt hij mij vooral met budgetteren. Dat is een ding waar ik het moeilijk mee heb. (jongere)

Voor het financiële vind ik het fijn dat er iemand zo wat de touwtjes in handen neemt. Zodat ge geen rekeningen vergeet te betalen. Opeens hebt ge met een leefloon toch veel geld in handen. (jongere)

Er zijn echter ook jongeren die aangeven dat ze de (verplichte) budgetbegeleiding of -beheer overbodig vinden. Dit roept dan bij de jongvolwassene heel wat ergernis op:

Ik kreeg er enkel begeleiding op dingen die al perfect gingen. Bijvoorbeeld budgetbeheer. Ik ben altijd goed met geld geweest. Maar aan de andere kant begreep ik dat wel, dat het op termijn zelfstandiger kon. Tot ik wist wat het was om met 40 euro per week te leven. .... Maar ze waren daar heel sceptisch over, ze vertrouwden mij niet. Ik wou een uitbreiding van mijn budget en ze hadden eigenlijk geen reden om 'nee' te zeggen. Dan kreeg ik 160 euro per maand, en zo moet je dan maar proberen iets over te houden. (jongere)

Ik had kei veel geld als ik hier toekwam van te gaan werken in de zomer. Voor mijn budget kan ik echt mijn plan trekken. Ik zou liever hebben dat het OCMW mijn geld direct naar mij stuurt. Bij mij is het vooral het psychische, dat ik mij eenzaam voel. Helpen tot alleen wonen. Sparen kan ik al. Gewoon alleen zijn is moeilijk voor mij. Nu krijg ik 50 euro per week. Mijn leefloon gaat naar de

begeleiding, zij nemen daar de 440 euro voor huur vanaf en ik krijg elke week 50 euro. Ik kan dat allemaal, stom dat ze dat niet bekijken op niveau van mij. (jongere)

Een andere jongere die nu alleen woont vindt net dat ze in KWE te weinig financiële ondersteuning en informatie kreeg. Achteraf gezien vindt ze dat de begeleiding daarin te snel ging voor haar, zodat ze niet altijd goed kon volgen.

Voor financiële zaken, zeker bij budgetbeheer, vinden jongeren bereikbaarheid van de begeleiding heel belangrijk. Zoals deze jongeren aangeven:

Na 17u kan je geen geld meer vragen. Ze storten ons leefgeld op maandag. 70 euro per week voor een toekomstige moeder, 100 euro als de baby er is. Als je in het weekend geld nodig hebt dan kan je niemand bereiken. Ik wou eens naar de dokter van wacht met de baby in het weekend maar had geen geld. De begeleiding zou 24/7 bereikbaar moeten zijn. (jongere)

Geld is een probleem. Ze zijn nonchalant met ons geld. Normaal nemen ze 100 euro per maand bij ons af om te sparen. Mijn begeleidster was dat vergeten. Zo heeft ze 6 maanden 100 euro niet gespaard. (jongere)

Een toekomstige bewoner die aanwezig was bij een bezoek aan de KWE maakt zich zorgen over dit budgetbeheer:

Als ik dan wil uitgaan in het weekend, hoe moet ik dat dan forceren? De hele week boterhammen met choco eten om dan te kunnen uitgaan? (jongere)

In de expertengroep beamen enkele deelnemers de noodzaak om meer in te zetten op inspraak en participatie van de jongeren. Op vlak van budget betekent dit volgens hen **vooral leerkansen** bieden aan de jongeren en niet enkel beschermend optreden. Het doel van een begeleiding is niet zoveel mogelijk problemen voorkomen maar vooral jongeren laten leren. Net wanneer iets niet lukt of fout loopt, zijn er veel leerkansen. Volgens enkele deelnemers kunnen organisaties veel sterker uitgaan van de autonomie van de jongeren.

Sociaal netwerk versterken

Het sociaal netwerk versterken is een belangrijk onderdeel in vele begeleidingen. Dit gaat zowel over het versterken van contacten met familie/vrienden als het opbouwen van nieuwe contacten. We bespreken dit meer in detail verderop in dit hoofdstuk.

Contacten organisaties

Begeleiders ondersteunen jongeren bij het leggen van contacten met organisaties. Ze maken afspraken maken met OCMW, dokters en therapeuten.

Praktische hulp

KWE-begeleiders bieden ook heel wat praktische hulp. Zo beschrijft een jongere dat zijn begeleider hem heeft leren strijken. Anderen hebben (gezond) leren koken in hun handlingsplan staan. Of ze krijgen hulp van hun begeleider bij het poetsen van hun kamer of studio.

4.4 Waar botsen ze op?

De begeleiding

Begeleiders geven aan in begeleidingen te botsen op jongeren met een psychische- of verslavingsproblematiek. Zeker als de jongere geen hulp wilt. Zo vertelt een begeleider over een jongere die psychotisch is maar alle hulp weigert. In de gesprekken en administratieve data (zie hoofdstuk 4) blijkt dat een alcohol- of drugsverslaving een belangrijke reden is waardoor een begeleiding wordt stopgezet. Soms kan een jongere dan terecht in CBAW, in andere situaties is er geen vervolghulp vanuit de organisatie mogelijk/wenselijk.

De jongeren

Twee jongeren geven aan dat ze soms te veel controle ervaren van de begeleiding.

Soms is het een beetje veel. Als wij slapen en ze komen op de deur kloppen. We moeten ook elke week kuisen. En ik zeg dan 'als het proper is dan moet het toch niet?'. Als het vuil is. Dan direct. Maar wij zijn geen kleine he, wij begrijpen. (jongere)

Toen zijn ze mij beginnen controleren, ze deden vaak controle van mijn kamer, of mijn taken gedaan waren. Dan kwamen ze mijn kamer controleren en was mijn vuilbak dan eens te vol, dan kwamen ze daar op letten. Soms was ik eens juist terug van school. Dat is zo een van de dingen die ik niet nodig had. (jongere)

4.5 Ideale begeleiding

De meeste jongeren die we interviewden zijn tevreden over de begeleiding die ze ontvangen. Twee jongeren zijn minder tevreden en zouden enkele punten graag anders zien. Twee jongeren zijn heel enthousiast over hun begeleider.

Bij de vraag naar hun ideale begeleider beschrijven de jongeren volgende kenmerken: open, zonder oordeel, een kameraad, dingen samendoen, echt luisteren, ruimte geven, familiair. Zoals volgende citaten aangeven:

Gewoon dingen samendoen. Met iemand die je ook een gewone vriend kan noemen. Mijn begeleidster kan wel eens gek doen maar ze moet altijd haar grenzen trekken. (jongere)

1x per week probeerde ze langs te komen. Dat was zalig. Zo menselijk. Dan gingen we naar een cafeeke in de buurt. Bijvoorbeeld als ik een probleem had dan kon ik gewoon ventileren. Het kwam zelf los als er een probleem was. Als ik iets wilde leren (bijvoorbeeld strijken) of bepaalde papieren nodig had (bijvoorbeeld voor het OCMW) dan kwam ik daar zelf mee. Ze was heel menselijk. Als het zonnig was dan gingen we gaan wandelen. De andere begeleidster die kwam van een leefgroep en die had een heel ander idee van hoe een begeleiding werkt. Het is geen opvoeder gebeuren. We staan op dezelfde hoogte en gaan samen de weg bewandelen. Die andere ging dan vroeg dan 'waar is ....' En ging dan naar boven en zei niks tegen de rest. Dat was niet zo een familiale. (jongere)

Wees familiair, stop met bovenaan te staan. Ge moet uzelf fragiel opstellen. Het moet van 2 kanten komen. Ook de stuk mens. Ge moet passioneel zijn in uw job. Werken op gevoel. En sommigen hebben dat gevoel goed. Anderen hebben muren want ze willen zich professioneel opstellen. Een goeie begeleider staat naast u als een goeie kameraad. Zij heeft info die wij niet hadden maar dat wil niet zeggen dat ze boven mij stond. (jongere)

Een jongere beschrijft een ideale begeleiding als 'going the extra mile'. Volgens hem is de professionele nabijheid die veel begeleiders willen nastreven onzin. Enkel als je hart uitgaat naar de jongere kan je dichtbij komen en ook die 'extra mile' overbruggen. Hij verwoordt zijn ervaring als volgt:

Mijn begeleider doet heel veel. Ze heeft mijn nieuwe school mee opgestart. Regelt mee de dingen voor het OCMW. Ze helpt mee opruimen bij mij, of we koken eens samen. Ik had oudercontact en dan vroeg ze 'moet ik mee?'. Nu zijn we ook eens samen gaan squashen. Met de problemen in huis met die jongen is ze elke dag komen kuisen. Maar ze doet ook het mentale stuk, praten. ... Vooral papierwerk ook. Ze is echt ongelooflijk... Nu zit haar auto vol met spullen van mij. Mijn waardevolle spullen met die jongen en de diefstal die er was in huis. (jongere)

Ook een begeleidster verwoordt dat ze het familiale, het laten zien van de eigen context belangrijk vindt:

Een beetje van je eigen context laten zien. 1 jongere is al eens bij mij thuis blijven slapen omdat hij nergens terecht kon. Dan hebben we een gezelschapsspel gespeeld, heeft hij mijn kinderen leren kennen. Een paar maanden geleden was het hier dorpsfeest, veel lawaai terwijl een paar jongeren vroeg op moesten. Dan zijn alle jongeren bij een vrijwilliger blijven slapen. Je bepaalt zelf hoe ver je gaat bij een jongere. (begeleider)

Twee jongeren vullen aan dat een begeleider ook best wel eens streng mag zijn. De ene jongere beschrijft hoe een begeleider vooral streng mag zijn in het opvolgen van taken. Een andere jongere zegt dat hij het apprecieert dat zijn begeleider zegt dat hij soms eens sommige spullen of papierwerk mag weggooien want hij houdt soms te lang dingen bij.

5 Samenwonen

5.1 Huisregels

Enkele KWE kiezen ervoor om een paar duidelijke huisregels op te stellen en deze ook door de jongeren te laten ondertekenen bij de instroom. Deze gaan bijvoorbeeld over het gebruik van drugs. Andere projecten kiezen bewust om geen regels op te stellen.

We hebben geen huisregels. Wel een 'need to know en nice to know'. We verwachten gewoon dat het goed gaat lopen. (begeleider)

Een begeleider geeft aan hoe de jongeren bij de opstart van hun KWE heel duidelijk waren: ze komen uit een leefgroep en wilden vooral 'geen leefregels'. Uiteindelijk kozen ze er na een tijdje voor om toch zelf regels op te stellen, een beurtrol te maken voor de poets, taken te verdelen. Nu hebben ze de regels wel zelf meebepaald.

In JoLi werken ze, gebaseerd op het beleid van het Credohuis in Maastricht, met huisregels in vier fases en bijhorende vrijheden. In fase 0 moeten jongeren het 1e en 3e weekend binnenblijven. Het 2e en 4e weekend mogen ze 1 overnachting weg. Ze moeten wel altijd aanwezig zijn bij het avondmaal. De begeleiding merkt dat dit een houvast biedt. Anders keren jongeren gemakkelijk terug naar hun verslavingscontext.

5.2 Bewonersvergadering

Aanpak

Hoe projecten de bewonersvergadering aanpakken verschilt. De meeste KWE organiseren een wekelijkse, tweewekelijkse of maandelijkse bewonersvergadering met de jongeren. Vaak koppelen ze hieraan een gezamenlijk eet- of kookmoment.

Meestal is er een begeleider aanwezig bij de bewonersvergadering. In sommige projecten sluit er aanvullend een vrijwilliger aan. Bij Jeugdzorg Emmaüs doet de supervisor de bewonersvergadering. Enkel als er een jongere nieuw is, sluit de begeleider aan.

Bij het Oranjehuis gebruiken ze voor de bewonersvergadering de methodiek van de proactieve cirkel. Ze vinden het belangrijk dat iedereen aan het woord komt.

Niet te vaak, moet nuttig zijn

De meeste jongeren zien het nut wel in van de bewonersvergadering. Over het al dan niet verplichten van de bewonersvergadering zijn de meningen van de jongeren verdeeld. Regels en verplichtingen vinden ze vaak niet fijn. Ook al beseffen enkelen dat er zonder verplichting veel jongeren kunnen afhaken. Zoals volgende jongeren aangeven:

Als het aan ons lag zouden we geen bewonersvergadering doen, maar dan zou er ook niks besproken worden. Er zijn altijd overal en nergens wel conflicten. Soms is er niks om te bespreken. Als het minstens 2x per maand verplicht is is het goed. Er is niet elke week iets nieuws om te bespreken. (jongere)

Ja, zeker als ge jongeren hebt die er hun voeten aan vegan, dan kun je hun bereiken. (jongere)

Een bewonersvergadering moet voor de jongeren niet te vaak plaats vinden, zodat er ook voldoende **nieuwe informatie** is. De informatiestroom moet uit twee richtingen moet komen.

De motivatie voor de bewonersvergadering neemt bij de jongeren af als ze zich moeten haasten om aanwezig te zijn, als het niet gezellig is of te lang duurt.

Zowel begeleiders als jongeren geven aan dat het belangrijk is om de afspraken en onderwerpen uit de bespreking **goed op te volgen**.

Het nodigt uit om dingen te bespreken die nog niet volledig frustreren. Ik heb wel het gevoel dat ze de dingen ook aanpakken. We weten dat wat we zeggen opgevolgd wordt. (jongere)

5.3 Samenwonen kost tijd

Zowel de begeleiding als de jongeren ervaren dat er veel tijd gaat naar het samenwonen van de jongeren. Begeleiders geven aan dat ze veel tijd steken in zaken gerelateerd aan het huis en het samenwonen van de jongeren. Is het huis oud of in slechte staat, dan is er overleg nodig met de eigenaar omtrent reparaties. Ook de veelvuldig gerapporteerde conflicten tussen de jongeren, bijvoorbeeld over hygiëne of de poets (zie verderop in dit hoofdstuk) vragen veel tijd van de begeleiding.

Twee jongeren ervaren dat de begeleiders veel tijd besteden aan dit samenwonen. Zoals volgende jongere aangeeft:

De begeleiders doen hun best. Soms heb ik wel het gevoel dat ze meer met de KWE en met andere jongeren bezig zijn als ze hier zijn. (jongere)

5.4 Poetsen

Poetsen is onlosmakelijk verbonden aan het alleen wonen. Voor mensen die samenwonen is poetsen vaak een onderwerp van frustraties, zeker als er gemeenschappelijke ruimtes zijn. Er ging in veel KWE al heel wat tijd en aandacht naartoe. Afval en sorteren is eveneens een probleem in vele KWE.

Jongeren ervaren die noodzaak aan 'leren poetsen' heel verschillend. Sommige jongeren vinden het belangrijk om te leren poetsen. Anderen geven aan dat ze dit al voldoende kunnen. Deze jongeren komen vaak uit een thuiscontext waar ze een grote rol opnamen in het huishouden. Enkele jongeren geven aan dat ze op vlak van hygiëne en poets meer vrijheid zouden willen. Zoals volgende jongere aangeeft:

We moeten ook elke week kuisen. En ik zeg dan 'als het proper is dan moet het toch niet?'. Als het vuil is. Dan direct. Maar wij zijn geen kleine he, wij begrijpen. (jongere)

Projecten gaan verschillend om met dit poetsen. We overlopen kort enkele verschillen in aanpak betreffende het poetsen van de gemeenschappelijke ruimtes en de eigen kamer.

De gemeenschappelijke ruimtes

- Een beurtrol

Enkele projecten hebben een takenlijst waarbij de jongeren om beurten instaan voor het poetsen van de gemeenschappelijke delen zoals keuken en badkamer(s). Maar niet elke jongere neemt zijn taak even nauw. Dit heeft frustraties bij de andere jongeren tot gevolg. Valt dit voor, dan willen veel andere jongeren graag dat de begeleiding dit nauw opvolgt en ook actie onderneemt. In één KWE koos de begeleiding ervoor om een begeleider mee in te schakelen om samen met de jongere die van dienst is te poetsen. Niet elke begeleider is tevreden met deze extra opdracht en begeleiders refereren hier naar 'dure uren'.

- Gezamenlijk poetsmoment

Enkele KWE kiezen voor een gemeenschappelijk poetsmoment. De jongeren poetsen samen en ook de begeleiding is aanwezig. De begeleiding probeert dit poetsmoment ook gezellig af te sluiten. Dit systeem ontstond soms na een weinig succesvolle beurtrol.

- Poetshulp

In andere KWE kiezen ze voor een poetshulp. Enkel projecten deden dit van bij de start, bijvoorbeeld door de poetshulp uit een andere deelwerking in te schakelen. Andere projecten doen dit na slechte ervaringen met het beurtrolsysteem. De jongeren betalen soms een bijdrage voor de poetshulp. Begeleiders vullen aan dat het vooral handig is om een poetshulp in huis te hebben als een jongere vertrekt.

De eigen kamer

Poetsen van de individuele kamer/studio kan een onderdeel zijn van de begeleiding. Enkele begeleiders geven aan dat dit poetsen iets is dat ze niet kunnen loslaten. Ook hier is de aanpak verschillend per project.

- Controle

In enkele KWE doen ze op een regelmatig tijdstip controle op de kamer van de jongeren. Een begeleider zei 'laat u niet vangen door nooit op een kamer te gaan. We hebben ooit kakkerlakken gehad.'

- Begeleider is aanwezig

In een ander KWE organiseren ze een maandelijks gemeenschappelijk poetsmoment van de eigen studio's. De begeleider beschrijft haar ervaringen hiermee:

1x per maand is het poetsmoment. Dan poetst elk zijn eigen studio terwijl de begeleiding rondloopt om te helpen. Samen poetsen vinden ze ok, dan weten ze dat de begeleider er is en dat hun studio dan ook weer proper is. De controle vinden ze zelf goed, de begeleiding komt hen in gang zetten. Dan gaan we ook naar de wasserette, naar de glasbak, naar de winkel. De poetsman van CBAW komt elke week de gemeenschappelijke ruimte poetsen. (begeleider)

- Poetshulp

In één KWE schakelen ze Familiehulp in om samen met een jongere de studio te poetsen:

Bij 1 meisje komt Familiehulp poetsen. 1x samen opruimen met de begeleiding was voor haar niet voldoende. Familiehulp poetst elke maandag van 10u30 tot 12u30 samen met haar. Ze gaan ook mee naar de winkel, naar de wasserette. Werkt heel goed voor dat meisje. Het kost haar 3,29 euro per uur. (begeleider)

5.5 Leerrijk

Begeleiders zien naast het bestrijden van eenzaamheid vooral het voordeel van KWE in de leerkansen die dit biedt voor een jongere: leren samenleven, rekening houden met elkaar en sociale vaardigheden ontwikkelen.

Leerrijke ergernissen

Jongeren en begeleiders beschrijven hoe het samenwonen voor heel wat ergernissen zorgt. Die gaan vaak over afwas die blijft staan, was die niet wordt uitgehaald, (nachtelijk) lawaai, eten dat uit de koelkast of diepvries verdwijnt, (poets)taken die niet worden opgenomen... Het is niet altijd de medebewoner zelf die voor ergernissen zorgt maar vaak ook hun vrienden:

Soms waren we naar de winkel geweest, ik voor 2 weken en mijn huisgenoot voor 1 week en hadden haar de vrienden de dag erna alles opgegeten. (jongere)

Een andere jongere haalt aan dat ze ook kort op elkaar zitten.

Nu zeker (met corona). Ge zit op elkaars lip. Da's ook niet leuk. Ge ziet elkaar veel. 's Avonds is iedereen moe en slecht gezind, 's morgens is iedereen gehaast. (jongere)

Begeleiders geven aan dat het aanbod privé/gemeenschappelijk conflicten kan vermijden.

Een eigen keukentje op de kamer blijkt toch vele voordelen te hebben. Geen koelkast en diepvries delen met de anderen, en dus ook geen rommel delen. (begeleider)

Dat we effectief studio's hebben. Zo kunnen we vooral focussen op hoe kunnen we het leuk hebben samen in plaats van praktische dingen opvolgen. (begeleider)

Twee jongeren beschrijven tijdens de interviews hoe ze dit samenwonen als leerrijk ervaren. De ene jongere leerde zijn grenzen aangeven bij een huisgenoot die zijn tegenpool was. Een andere jongere heeft vooral geleerd om zelf onderling hun problemen op te lossen:

Als er een akkefietje is dan kunnen we dat gelijk volwassenen uitpraten. Bv. ik had bezoek en die had iets van een huisgenoot van mij opgegeten. Daar was dan een beetje ruzie door. Ik heb dan besloten om haar alles terug te betalen. We hebben dat kunnen oplossen als volwassenen. (jongere)

Dit betreft twee jongeren die bewust kozen voor KWE net omwille van het samenwonen met andere jongeren.

Enkele begeleiders geven aan hoe ze proberen herstelgericht te werken en de jongeren zelf hun conflicten te laten aanpakken.

We proberen ons zo veel mogelijk buiten de dingen te houden. Wil er bijvoorbeeld iemand wassen op een bepaalde dag, dan moet hij maar wisselen met de persoon van wie de dag is. De vraag komt wel naar ons, en wij willen wel het geheel bewaken. Wij spelen naar hen terug. Zodat ze het gewoon worden om dingen aan elkaar te vragen. Dat zijn kleine leermomenten. Dan helpen we wel 'wat heb je nodig om iets zelf te durven zeggen?' We focussen dat we het niet overnemen... We laten geen dingen liggen. We kijken wat is jouw aandeel en jouw engagement om het anders te doen? Hoe zou jij het graag anders zien? Dan moeten wij niet in sanctioneren gaan. Wat is voor mij voldoende compensatie om dit te compenseren? Het werkt ook veel beter. Jongeren hebben inspraak, voelen zich gehoord. Alles wat iets buiten het wij-zij verhaal kan houden past goed in onze werking. Zo kunnen we meer naast hen staan. (begeleider)

Een begeleider beschrijft hoe de mix van jongeren in huis eveneens leerrijk kan zijn:

Het is belangrijk om een evenwicht te vinden tussen anderstaligen en jongeren met Belgische nationaliteit. Van de 6 plaatsen zijn er nu 4 naar jongeren met een migratieachtergrond. Dat werkt langs 2 kanten. Het racistisch kantje van onze jongeren krijg je eruit door hier te wonen. Onze jongeren staan heel versted over het verhaal van jongeren met een migratieachtergrond. Hun beeld van hen is hierdoor veranderd. Bijvoorbeeld een jongere die nu in een project op school vertelt over vluchtelingen. Ze interviewde de mede KWE-jongeren over hun verhaal. Soms is het ook wel lastig, uiten jongeren dat ze zich niet begrepen voelen. We moeten ook wel waakzaam zijn voor het gebruik van het Nederlands. (begeleider)

Zorgen voor elkaar

Twee jongeren halen aan dat ze ook voor elkaar zorgen. Ze wekken de andere of leren elkaar koken. Een andere jongere had vooral veel steun aan een huisgenote:

Mijn eerste jaar dat ik hier woonde deed ik een opleiding. Maar ik ben dan gestopt en dan in een diepe val gevallen. Er echt aan onderdoor gegaan. Veel tijd daarbuiten had ik ervoor niet. Door dan in groep te zitten ben ik andere dingen gaan doen. Bijvoorbeeld beginnen lezen. Dat deed heel veel deugd, anders had ik nooit gezeten waar ik nu ben. (jongere)

5.6 Samen in de gemeenschappelijke ruimte

In de meeste KWE geven zowel begeleiders als jongeren aan dat de gemeenschappelijke ruimtes **weinig worden gebruikt**. Begeleiders en jongeren halen hiervoor diverse oorzaken aan.

Verschillende jongeren geven aan dat ze het **niet nodig vinden** om de anderen te ontmoeten. Ze refereren vaak naar een groot eigen sociaal netwerk of het feit dat ze zelfstandig wonen. Zoals deze jongeren zeggen:

Genoeg. Want we wonen nog steeds alleen. We doen niet veel samen. Maar het objectief is dat je alleen woont. (jongere)

Zij zijn wel socialer dan ik. Maar het is hier zelfstandig wonen en niet groepswonen. (jongere)

Jongeren die in leefgroepen gewoond hebben geven soms aan dat ze blij zijn dat ze eindelijk zelfstandig kunnen wonen en hun eigen ding doen. Zeker jongeren die hiervoor alleen woonden in een eigen appartement of studio, al dan niet via een voorziening zoals TCK. Ook begeleiders geven aan dat jongeren soms heel verschillend zijn en niet altijd nood hebben om elkaar te leren kennen, zoals deze begeleider omschrijft:

Er is een jonge vrouw met autisme, zij wil liever alleen in haar kamer blijven. Een andere bewoner is een jonge vluchteling. Andere bewoners hebben een grotere vriendenkring en zijn vooral op hun vrienden gericht. 1 jongen werkt als buschauffeur en is er overdag niet. Er is ook een koppeltje, ze leerden elkaar kennen in het huis, zij zijn vooral op elkaar gericht. Een aantal jongeren komen wel op elkaars kamer. (begeleider)

Een begeleider geeft ook wel aan dat jongeren soms zeggen dat ze veel alleen zitten. Toch zijn ze niet altijd geneigd om snel zelf af te spreken en dingen samen te doen.

Er is ook een praktische reden dat jongeren gemeenschappelijke ruimtes niet gebruiken. De meeste jongeren hebben een **tv/computer op hun kamer** en spenderen veel tijd daar. Ze kijken series of gamen.

Wanneer 'werkt' het?

Jongeren die wel gebruik maken van de gemeenschappelijke ruimte beschrijven meestal een gemeenschappelijke interesse. Bijvoorbeeld jongeren die naar dezelfde series kijken in de living of samen koken. In de interviews die we deden ging dit telkens over twee jongeren die graag samen optrekken. Zoals volgende jongere beschrijft:

We koken wel eens samen of kijken samen tv. Normaal hebben we veel contact. We zijn alle 2 sociale mensen (sinds de andere jongeren gisteren vertrok zijn ze maar met 2 meer). We hebben wel een hechte band, kijken vaak tot 's avonds laat tv. Ook naar de winkel gaan doen we af en toe samen, of samen naar het station gaan. Kleine dingen soms. We zijn eens samen gaan fietsen. We spelen ook wel eens een gezelschapsspel. (jongere)

In een ander KWE zijn er 2 jongeren die graag samen koken en ook wel eens samen uitgaan. Ze koken bijna elke dag samen en geven aan ook met hun vrienden vaak in de gemeenschappelijke ruimte te zitten.

5.7 Activiteiten

De meeste projecten organiseren activiteiten voor de KWE-jongeren. Ze zien het als de kans voor jongeren om elkaar te leren kennen maar ook voor jongeren om de begeleiding te leren kennen en omgekeerd.

In enkele projecten zijn de activiteiten nog 'in opstart'. In één KWE geeft de begeleider aan dat niet alle collega's deze extra taak zien zitten:

Het doel zou zijn om als begeleider een atelier te doen vanuit uw passie, bijvoorbeeld iemand die graag kookt of naait. Maar hier zit momenteel nog wat weerstand op bij de begeleiders. (begeleider)

Eerste ervaringen

Terugkijkend op 2019 geven enkele begeleiders aan dat de geplande activiteiten toch niet altijd even vlot verliepen. Sommigen denken dat ze de lat te hoog legden, zoals deze begeleider aangeeft:

We hebben gemerkt dat we in het begin de lat veel te hoog legden. We hadden veel ideeën over wat we met de jongeren wilden doen. We wouden veel samendoen, leren van elkaars krachten. Zo wouden we samen naar het vrijetijdskloket in Borgerhout. We dachten daar af te spreken maar dat lukte niet. Als we hier afspreken, dan liggen ze nog in hun bed of vergeten ze de activiteit. Nu hebben we het programma aan de deur opgehangen. Nu zeggen ze nog 'we zien dat niet aan de deur, kunt ge het gewoon niet wat vaker zeggen'. We hebben geleerd dat we het ons eigen niet te moeilijk moeten maken. Het is allemaal een beetje te snel gegaan. Het was te veel bij elkaar. We wouden telkens 1 ontspannende en 1 diverse activiteit. Nu koken we gewoon samen, 2x per maand. (begeleider)

Het organiseren van eenvoudige activiteiten op vraag van de jongeren loopt vlotter: samen koken, een bankapp uitleggen, een gezelschapsspel spelen, een voetbalmatch organiseren.

Welke activiteiten?

De meest voorkomende gemeenschappelijke activiteit is **samen koken**. Hoe vaak dit gebeurt verschilt. Bij JoLi eten de jongeren elke avond verplicht mee. Dit betekent dat elke jongere 1x per week kookt. In het weekend nemen de vrijwilligers deze taak op zich.

In enkele projecten verdelen ze de taken: iemand gaat naar de winkel, iemand kookt, iemand wast af. Dit ervaren ze als haalbaar gezien niet elke jongere even veel interesse heeft in (leren) koken. In een ander KWE vonden ze dat er te veel tijd kroop in het samen menu uitkiezen, winkelen en koken. Daar doet de begeleiding nu de boodschappen, in de Aldi, de winkel waar de jongeren zelf gaan. Koken kan ook onderdeel zijn van de begeleiding, bijvoorbeeld als een jongere gezonder wil leren eten.

Sommige jongeren vinden het gezamenlijk kookmoment vooral handig om goedkoop en gezond te kunnen eten. Zoals deze jongere aangeeft:

Ik ben tamelijk lui, ook om te koken. Ik vind het goed dat het initiatief van hen (de begeleiding) komt. Zo samen koken is vaak ook goedkoper. (jongere)

Anderen vinden het fijn om te leren koken, van de begeleiding en van elkaar. Maar niet alle jongeren koken even graag. Voor hen is samen koken een haalbare activiteit als de sfeer ok is en het niet te lang duurt.

Begeleiders en jongeren refereren naar **gezellige feestjes** zoals een nieuwjaarsreceptie of een zomerse BBQ. Een begeleider haalt aan dat de jongeren op deze evenementen ook hun netwerk mogen uitnodigen. Een activiteit krijgt soms ook een ruime invulling. Zo proberen de begeleiders van Oranjehuis 1x per maand een **auto te voorzien**:

Dan kunnen de jongeren mee naar de winkel, om zo zware dingen te kopen die ze minder gemakkelijk met de fiets kunnen meenemen. De laatste keer gingen zo vier jongeren mee naar de winkel. Dan gaan we bijvoorbeeld samen naar de Action. (begeleider)

Ook samen **sporten** is een activiteit die begeleiders en jongeren vermelden. Voorbeelden hiervan zijn samen een match voetbal spelen of gaan zwemmen.

Op vraag van de jongeren?

De jongeren verschillen in hoe veel nood ze hebben aan activiteiten en hoe leuk ze het vinden dat deze georganiseerd worden.

Mij maakt het totaal niet uit. Ik had het niet echt nodig. Voor sommigen was het te veel. Soms was het wel tof. We zijn eens naar een volleybalmatch geweest, eens gaan kebab eten, naar de cinema. Meestal hadden we daar zelf wel inspraak in. (jongere)

Misschien moet er keuze bij zijn, ze moeten er een beetje losser bij zijn. Niet van het is verplicht en als ge niet komt gooien we u buiten. Zolang ik mijn eigen leven heb is dat ok. Ik wil gewoon dat instellingsgevoel niet hebben.' (jongere)

Drie jongeren zouden wel meer activiteiten willen. Twee van hen verwoordden het als volgt:

Daar zou meer in geïnvesteerd mogen worden. Want ge woont met die mensen samen. Binnen kropt ge dingen op. We zijn eens samen naar Alba gegaan in Leuven. Daar hebben we teamdingen gedaan. Op stap gaan met ezels. Dan kon je iedereen eens op een andere manier zien dan hier in huis. (jongere)

Ik denk op zich om mentaal sterk te blijven zou ik het wel leuker vinden om in contact te zijn. Ook eens samen een gesprek te voeren 'hoe pakt gij dat aan?'. De begeleiding heeft een gewoon leven, zij weten zelf niet hoe moeilijk het kan zijn. Voor ons is dat niet gewoon zo. Bijvoorbeeld een bus nemen is niet 'gewoon' 2,5 euro, dat is ons budget dat naar beneden gaat. Het leven van de anderen is quasi gelijk, zij hebben meer dezelfde vragen. (jongere)

Eén jongere vindt het vooral belangrijk om activiteiten te organiseren als er een nieuwe bewoner is. Zodat ze het erna zelf kunnen oppakken. Een andere jongere vindt het onnodig om met iedereen overeen te komen. Als het klikt met 1 of 2 andere bewoners is dat voldoende. En als het klikt dan zoeken de jongeren elkaar spontaan op.

Een begeleider haalt aan dat het heel afhankelijk is van de samenstelling van de groep hoe groot de vraag is naar activiteiten. Het is belangrijk dat de begeleiders op de vragen van de huidige groep inspelen.

Verplichten of niet?

In enkele KWE zijn de activiteiten (bijvoorbeeld het gemeenschappelijk kookmoment) verplicht. In andere KWE zijn ze vrijblijvend ingevuld. De begeleiders redeneren dat als de jongeren de activiteiten zelf kiezen en mee organiseren, ze wel komen opdagen. De opkomst is hierbij niet altijd even groot.

5.8 Aanwezigheid begeleiding in huis

In enkele KWE kiest het project ervoor om geen aanwezigheid van begeleiding in huis (permanentie) te voorzien. Andere projecten voorzien een dagelijkse aanwezigheid.

We doen geen permanentie in de huizen. We lopen er af en toe wel eens binnen. We hebben uiteindelijk beslist om 2x per week een huiscontrole te doen. Om te kijken of alles OK loopt. Is er een wietgeur, dan kloppen we op de deur. Zo hebben we ook een zicht wie er in en rond het huis rondloopt. Wie krijgt er bezoek? (begeleiding)

Bij Binnenstad is de woon assistent van het woonproject Den Indruk elke dag een paar uur aanwezig in huis. Deze woon assistent volgt dringende en praktische vragen op zoals post lezen of helpen met de wasmachine.

Meerwaarde volgens begeleiders

Begeleiders zien vooral de meerwaarde van hun aanwezigheid in huis in de spontane contacten die zo kunnen ontstaan. Zoals volgende begeleiders aangeven:

Onze sterkte is overdag en 's avonds veel aanwezig zijn. De gasten hebben veel nood aan nabijheid, een babbelke doen, ventileren. Hier kruipt momenteel veel tijd in. (begeleider)

Aanwezigheid zonder dat het in 'moeten' vervalt. (begeleider)

Onze vrijblijvende permanentiemomenten. De deur staat dan open, ik stuur meestal een berichtje dat ik hier ben. Dit hoeft niet altijd functioneel te zijn, uit de spontane contacten komen vaak de beste gesprekken. (begeleider)

Meerwaarde volgens jongeren

Als een meisje in het project een foto moest trekken over wat ze super vindt in hun KWE, trekt ze een foto van het bureau van de begeleiding. Ze is blij dat ze hun bureaus in hetzelfde gebouw hebben.

De meeste andere jongeren vinden de aanwezigheid van de begeleiding in huis minder noodzakelijk. Ze geven vooral aan dat ze **bereikbaarheid van de begeleiding belangrijker** vinden. En ze verwijzen naar hun zelfstandig leven. Enkele jongeren geven aan dat het 'hier geen leefgroep is'. Enkele jongeren vertellen wel dat de aanwezigheid van een begeleider wel eens van pas kwam, zoals die keer toen de stroom was uitgevallen.

Hoe vaak?

Elke dag vinden de jongeren niet nodig. Een **drietal keer** per week lijkt veel jongeren een goed evenwicht. Een vast moment is duidelijk voor de jongeren. Zoals deze begeleider aangeeft:

Eerst deden we permanentie op een vast uur. Soms zag je niemand. Dan kwamen we afhankelijk van de vraag van de jongeren, probeerden we hier te zijn op het moment dat hier jongeren waren. Maar we zijn teruggekeerd naar een vast moment in de dag. Soms doe je dan de toer en is er niemand. Maar het is voor hen vree duidelijk wanneer je er bent. (begeleider)

5.9 Bereikbaarheid

De meerderheid van de KWE (23/26) voorziet 24/7 telefonische permanentie. Zoals we in hoofdstuk 3 beschreven gebeurt dit bij 12 projecten door de individuele begeleiders, bij 19 projecten gebeurt dit (ook) door andere hulpverleners uit de eigen organisatie (collega's CBAW, collega's residentiele voorziening, teamverantwoordelijken en directie), bij 4 projecten gebeurt de permanentie (ook) door andere hulpverleners uit het samenwerkingsverband.

Zoals we hierboven beschreven vinden de jongeren deze bereikbaarheid belangrijker dan permanentie in huis.

5.10 Een conciërge

Bij 5 projecten is er een conciërge in huis. Zoals we beschreven in hoofdstuk 3 betreft dit in twee KWE een inwonend gezin en in drie KWE een alleenstaande. In twee projecten deelt de conciërge de gemeenschappelijke keuken en badkamer met de jongeren.

Twee KWE geven aan dat ze vooral 16-jarigen aantrekken. Ze vermoeden dat de aanwezigheid van de conciërge er mee voor zorgt dat deze jongeren (en hun netwerk) voor hun KWE kiezen.

Vooral als de vrijwilliger de gemeenschappelijke ruimtes deelt met de jongere beschrijven begeleiders de moeilijke positie van de vrijwilliger. Door de nabijheid nemen de vrijwilligers soms te veel de rol van opvoeder op zich. Ze stappen in het project uit idealisme en voelen zich gefaald als iets mislukt is. Zoals volgende begeleider vertelt:

Hij is hier vanuit idealisme mee ingestapt, wou de jongeren een thuis geven, plande veel samen te koken. Hij heeft zelf natuurlijk ook een eigen netwerk en is minder aanwezig in huis. Hij heeft het soms zelf wel moeilijk, wil de jongeren beschermen. Zo is het de afspraak dat jongeren onder de 18 niet mogen drinken. Gebeurt dit toch en vindt hij lege blikjes, dan heeft hij het hier wel moeilijk mee. Sommige gedrag respecteert hij wel meer is moeilijker te matchen met zijn achtergrond. Hij heeft ook zijn slaap en rust nodig en die is hier niet altijd. Bijvoorbeeld als de jongeren lawaai maken als ze 's nachts thuiskomen. (begeleider)

In een ander KWE woont de conciërge op een eigen studio. Haar taak is vooral die van contactpersoon met de buurt en de eigenaar. De begeleiders ervaren dit als een enorme meerwaarde:

De inwonende vrijwilliger staat de burens te woord, heeft al een paar keer de jongeren gezegd dat ze moeten stiller zijn. Komt tussen de jongeren als de burens hier staan. Zij ziet de jongeren bij het binnen en buiten lopen. (begeleider)

Dit KWE kiest ervoor om de conciërge te beschermen en haar gsm nr. niet aan de gasten te geven. Hebben de jongeren hulp nodig dan kunnen ze wel bij de conciërge gaan aankloppen.

5.11 De buurt

Enkele projecten halen aan dat het cruciaal is om goede contacten te onderhouden met de burens:

Het is cruciaal om hier van het begin heel duidelijk te zijn. Ook tegen de burens. Bij de start organiseren we een opendeurdag. De burens kunnen er terecht met al hun vragen. We maken ook duidelijk dat we bereikbaar zijn per telefoon of mail. (begeleider)

Contacten met de buurt, daar moet aan gewerkt worden.

Vroeger werden de studio's gebruikt door een andere organisatie. De buurt was dus jongeren gewoon. Maar ook om er zever mee te hebben. De burens waren nogal panisch in het begin. In het begin maakten de jongeren ook veel lawaai, vooral 's nachts. Dus hebben we samengezeten met de burens, met de eigenaar. We hebben geprobeerd om de jongeren zelf met de burens te laten communiceren maar ze waren te explosief. Dat is nu wel gebeterd, ze kennen de burens. Sommigen hebben zelfs het gsm nr. van de jongeren, dan sturen ze wel eens een bericht dat ze hun muziek moeten zachter zetten. (begeleider)

Een ander project beschrijft hoe hun KWE steeds meer bekendheid geniet in de buurt:

Eigenlijk lukt dit wel. De burens komen hier soms zelf ook wel eens aankloppen. Zo was er eens een vrouw die kwam vragen of ze hier schoonmaakproducten kon lenen. Of een man die de hulp kwam vragen van enkele jongeren om meubels te helpen verhuizen. Je merkt wel dat het groeit hier in de buurt. (begeleider)

6 Sociale contacten

Het sociaal netwerk betrekken en uitbreiden is een belangrijk onderdeel in een KWE-begeleiding. Dit betreft zowel het in kaart brengen en herstellen van dit netwerk alsook het uitbreiden van het netwerk op een ongedwongen manier.

6.1 Het bestaande netwerk betrekken

Het bestaande netwerk bestaat vaak uit familie en vrienden. In de interviews beschrijven de KWE-jongeren complexe familiale relaties. Vier jongeren beschrijven in het interview een slechte band met hun moeder, 1 jongere brak met haar vader en stiefmoeder. Een begeleider beschrijft volgend voorbeeld:

Werken rond de sociale context is moeilijk. Vaak zijn jongeren ook uit huis gezet en zijn ze dus ook kwaad op hun context. Zo was hier een meisje die door haar ouders uit huis was gezet. Ze zeiden haar 'we hebben u nooit gewenst en nu ben je ook ons kind niet meer'. Dat meisje was heel kwaad op haar ouders. (begeleider)

We interviewden eveneens een jongere die aangeeft een goede band met zijn ouders te hebben en altijd bij hen terecht te kunnen.

Vrienden genoeg!

De meeste jongeren (9) die we interviewden geven aan genoeg vrienden te hebben. Sommige jongeren geven aan net heel veel vrienden te hebben, zoals deze jongere vertelt:

Nee, ik heb nu al amper tijd om al mijn vrienden in te plannen in de vakantie. Ik heb nu al geen tijd genoeg voor iedereen. (jongere)

Eén jongere geeft aan dat ze nu eindelijk een kleine maar goede cirkel heeft. Jongeren die wel interesse hebben om enkele nieuwe vrienden te maken, geven aan dat dit komt doordat ze in een KWE op een voor hen nieuwe plek gingen wonen.

Methodieken

Werken rond dit bestaande netwerk is een onderwerp in veel begeleidingen. Familie en bestaand netwerk worden uitgenodigd bij de intake en waar mogelijk betrokken tijdens een begeleiding. Enkele begeleiders beschrijven methodieken die ze hiervoor inzetten zoals het ecogram of genogram.

Of jongeren wensen om met (sommige leden van) hun sociaal netwerk in contact te staan of te komen verschilt sterk. Soms heeft een jongere een familielid waar ze liever geen contact meer mee willen. Anderen geven aan dat ze willen leren omgaan met een moeilijk contact, zoals deze jongere vertelt:

Ik heb een slechte band met mijn moeder, ik moet leren hoe ik daarmee om moet gaan, ook met mijn verlatingsangst. Met mijn moeder wil ik meer, vooral beter contact. Geen idee hoe dat moet. (jongere)

Het bestaande netwerk betrekken is een onderwerp dat veel begeleiders als belangrijk aangeven. Hoe ze dit organiseren verschilt van project tot project en van begeleiding tot begeleiding. Zo beschrijft een begeleider een moeder die regelmatig mee komt koken in hun KWE. Iemand anders beschrijft hoe ze af en toe workshops organiseren waarbij ook de familie/vrienden worden uitgenodigd. In een andere KWE zijn familie/vrienden ook welkom op sommige groepsactiviteiten, bijvoorbeeld tijdens een nieuwjaarsreceptie. Dat werkt goed volgens begeleiders. Zeker als relaties met het netwerk verstoord zijn, kan de aanwezigheid van de begeleider helpen om als tussenpersoon mee aan die relaties te werken.

Te ver

Enkele jongeren (6) geven aan dat ze contact met hun familie/vrienden missen sinds ze in de KWE wonen. Doordat ze verhuisden is de afstand momenteel groot en de verplaatsing is duur. Zoals deze jongeren aangeven:

Ik vind het wel jammer dat mijn familie ver woont. Met de trein naar daar gaan kost geld. Het plan is om later terug te gaan naar waar ik ben opgegroeid. (jongere)

Nu ik in KWE woon heb ik minder contact met mijn vader, broer en zus. Ik ben slecht in het contact houden. Ik probeer wel langs te gaan en te bellen. (jongere)

Ik zou wel een beetje meer contact willen met mijn zus, ik mis haar wel. Zij woont al sinds haar 16^e alleen. Maar ze woont 30 min van hier, vandaar. (jongere)

6.2 Nieuwe contacten opbouwen

Het versterken van het sociaal netwerk met nieuwe contacten staat beschreven in de projecttekst van de meeste KWE-projecten. Hiervoor kunnen de projecten beroep doen op de organisaties van BurgersAanZet (bv. EKC, LUS vzw, ATK) die hiervoor extra financiering kregen. Enkele KWE-projecten (VOT, Tonuso, LIA, Binnenstad, De Wiekslag, Huize Sint-Vincentius) kregen ook zelf financiering om een burgerinitiatief op te starten.

Enkele jongeren die graag hun netwerk willen uitbreiden vinden het belangrijk dat deze contacten **spontaan kunnen ontstaan**. Een andere jongere die aangeeft iemand te willen leren kennen waarmee ze culturele dingen kan doen, zoals naar een museum gaan, zegt hierover:

Nee een buddy vind ik niet echt fijn. Mijn vriendschappen zijn spontaan, niet zo georganiseerd. Dat moet spontaan. (jongere)

Buddy-projecten

De meerderheid van de projecten nam contact op met een organisatie van BurgersAanZet. Vaak betekent dit een eerste contact waarbij de organisatie een vorming geeft aan de begeleiders en/of de jongeren.

Begeleiders geven in de interviews en focusgroepen aan dat het aanbod van een persoonlijke buddy jongeren weinig aantrekt. De meerderheid van de jongeren ziet het nut niet in van een buddy. Enkele begeleiders geven ook wel aan dat ze het moeilijk vinden om in te schatten bij welke jongeren ze het 'een beetje kunnen pushen'. Een andere begeleider beschrijft dat een jongere soms wel wil ingaan op een eerste ontmoeting. Als hier de klik ontbreekt is de jongere vaak niet te overtuigen om ook nog een tweede buddy te ontmoeten. Een begeleider ervaart dat jongeren wel eens naar een eerste contact gaan eerder om de begeleider een plezier te doen. Volgens een begeleider willen de jongeren ook niemand tot last zijn. Waardoor ze zelfs bij een goed contact met een buddy eerder terughoudend zijn om hun buddy te contacteren.

Wat volgens begeleiders soms wel werkt is een concrete vraag, bijvoorbeeld een jongere die wel iemand wil die meegaat naar de fitness, een musea wil bezoeken of Nederlandse les geven.

Enkele KWE-projecten (bv. Jeugdorp, Tonuso) beschrijven een buddy-project met een Hogeschool. De gelijkaardige leeftijd en leefwereld van de jongeren maakt dat sommige buddy's gemakkelijk aansluiting vinden. Ook al ontstaan er hier soms contacten die blijven doorlopen, vaak is het engagement van de studenten beperkt tot het einde van hun schoolopdracht. Bij Tonuso zijn 2 buddy's vanuit Odisee Hogeschool betrokken. 1 student begeleidt mee het groepsgebeuren, 1 student is er als buddy voor een jongere.

Eén jongere is heel tevreden over haar buddy. Dit is een andere jongere bij wie ze terecht kan voor een babbel, of die haar vergezelt op een uitstap, bijvoorbeeld op bezoek bij haar moeder die momenteel in een psychiatrisch centrum verblijft.

Vrijwilligers

Veel begeleiders beschrijven goede ervaringen met het werken met vrijwilligers. Projecten schakelen vrijwilligers in op verschillende vlakken. Ze komen koken, doen klusjes in huis en tuin, ondersteunen het personeel, organiseren mee de activiteiten, geven Nederlandse les, enz. Bij JoLi neemt een heel team van vrijwilligers de permanentie in huis op zich.

Doordat vrijwilligers vrijblijvend bij de KWE betrokken zijn, moet er niets. Begeleiders beschrijven dat er soms een klik is met een jongere waardoor de vrijwilliger soms ook voor die jongere de rol van buddy gaat

opnemen. Net die **vrijblijvendheid** werkt volgens de begeleiders. De match tussen jongeren en vrijwilligers is niet georkestreerd maar kan groeien.

Begeleiders geven wel aan dat het opstarten en onderhouden van een vrijwilligerswerking **veel tijd vraagt**. Want *'Je moet je vrijwilligers goed soigneren.'* Het is belangrijk om in beeld te krijgen hoe een vrijwilliger zich wil inzetten. Zo koos in een KWE een vrijwilliger er na het kennismakingsgesprek voor om het team te ondersteunen, eerder dan in persoonlijk contact te staan met de jongeren. Volgens een begeleider mag je er niet vanuit gaan dat elke vrijwilliger dingen kan en wil alleen doen met de jongeren. Begeleiders vinden het ook belangrijk om vrijwilligers voldoende duiding te geven, zodat ze realistische verwachtingen hebben. Bijvoorbeeld door te kaderen dat jongeren niet altijd even enthousiast zijn voor een activiteiten. Zodat een vrijwilliger niet teleurgesteld is als er maar 2 jongeren komen opdagen. Enkele KWE organiseren ook vorming voor hun vrijwilligers en hebben een vaste contactpersoon per vrijwilliger, zodat ze ten alle tijd bij de begeleiding terecht kunnen.

Sport en vrije tijd

Enkele begeleiders beschrijven hoe ze via sport en vrije tijd werken aan het versterken van het netwerk van de jongeren. Ze motiveren jongeren door hen te **vergezellen** op een eerste afspraak met een voetbalploeg of bij de kickboks. Sport kan ook een georganiseerde **groepsactiviteit** zijn met de jongeren uit de KWE, bijvoorbeeld door een cricket- of voetbalmatch te organiseren onder de jongeren. Sport kan ook **binnen een begeleiding** plaats vinden. Zo beschrijft een jongere hoe hij eens met zijn begeleider ging squashen.

Buren

Enkele projecten investeren zodat de jongeren de burenen leren kennen en omgekeerd. Dit doen ze met de organisatie van een burendag, samen met de jongeren helpen bij het plaatsen van de kerstbomen in de straat, zich te engageren in een buurtinitiatief. Een KWE laat de initiatieven in de buurt gebruik maken van hun gemeenschappelijke ruimte. Dit zorgt voor contact met de jongeren.

Een jongere geeft in het interview aan dat hij een heel leuk contact heeft met hun burenen.

7 Dagbesteding

Een dagbesteding hebben is een voorwaarde om te starten in de meeste KWE. Enkele begeleiders halen aan dat het niet altijd eenvoudig is om voor jongeren een dagbesteding te vinden. Jongeren zonder dagbesteding hebben geen positieve invloed op de sfeer in huis. Ze hangen hele dag in huis rond, draaien hun dag/nachtritme om. Zoals de volgende begeleider aangeeft:

Aangezien velen niet meer naar school gaan, zijn ze vaker in huis en is de frustratie in huis ook hoger. Ze zijn thuis overdag, leven dan ook vaker 's nachts. (begeleider)

Een begeleider haalt ook aan dat de jongeren elkaar niet altijd even positief beïnvloeden. Zo beschrijft ze dat naar school gaan niet altijd evident is eenmaal de jongere in de KWE woont:

In ons KWE wonen momenteel 4 meisjes, waarvan 3 minderjarige meisjes. Ze zijn te jong om alleen te wonen maar hebben allemaal wel een zekere mate van zelfstandigheid. Ze moeten wel nog naar school. We merken wel dat naar school gaan moeilijker wordt eenmaal ze hier wonen. Hier botsen we heel hard op. .... Zijn ze te jong? Te vrij? Steken ze elkaar aan? Eerst was er 1 die niet meer naar school ging, dan 2 en nu gaat niemand nog naar school. We komen hun niet uit hun bed halen en

hebben niet echt iets achter de deur. We helpen hen wel meezoeken. Bijvoorbeeld voor een meisje gaan we nu naar de 3e school. Maar ze moeten het voor hun eigen doen en redenen waarom ze niet willen gaan zijn heel verschillend. (begeleider)

Een psychische problematiek belemmert het zoeken en vinden van een dagbesteding.

Ook al is het een voorwaarde om te starten in een KWE toch verwoorden de begeleiders dat ze geen stok achter de deur hebben als iemand geen dagbesteding (meer) heeft.

Sommige projecten zijn zoekende hoe ze de jongeren vanuit hun eigen werking en samenwerkingsverband dagbesteding kunnen aanbieden bijvoorbeeld via vrijwilligerswerk.

Enkele jongeren geven aan dat hun begeleiding actief meezoekt naar een dagbesteding.

Ze hebben mij geholpen om naar buiten te gaan, om dingen te doen. Sociale dingen te doen. Ze hebben mij naar DAGG gebracht. Ze hebben mij naar de kickbox gebracht zodat ik kan sporten. (jongere)

Leefloon aanvullen

2 schoolgaande jongeren geven aan dat ze echt graag zouden willen werken, maar dat het niet kan in combinatie met hun leefloon. Een van hen verwoordt het als volgt:

Ik zou wel willen werken. Maar ik mag maar 70 euro per maand verdienen bovenop mijn leefloon. De rest kan ik wel met vrijwilligerswerk doen. Ik zou iets kunnen doen met dieren, of in een rusthuis of in de keuken van het ziekenhuis... Die van het OCMW zeggen dat ze 'geen luie mensen willen creëren'. Maar met die 70 euro kunt u nergens iets opbouwen om te werken. Dat is 1 dag per maand dat je ergens kan komen. En vele dingen kosten veel geld, mijn therapeut, medicatie, een geplande operatie. Ik zou hier extra voor willen verdienen. Die therapeut kost telkens 50 euro, medicatie 40 euro. Met enkel leefloon lukt dat niet. Ik vind vooral voor studenten dat ze dat anders zouden moeten doen. Ik zou perfect in het weekend moeten kunnen werken of voor iets concreet kunnen sparen zoals een schoolreis. Ge hebt wel een studiebeurs maar die dekt niet alle kosten. (jongere)

8 Samenwerken

De projectoproep KWE beveelt een doorgedreven intersectorale samenwerking aan en netwerking als leidende principes van zorg. Het samenbrengen van expertises moet ervoor zorgen dat KWE op diverse problematieken een antwoord kunnen bieden.

8.1 Inzet op samenwerken

Duo-begeleidingen

In enkele projecten blijft een begeleider uit de vorige voorziening betrokken. Enkele projecten organiseren duo-begeleidingen. In hoofdstuk 3 beschreven we dat KWE deze begeleidingen vooral organiseren met CAW, OCMW en organisaties vanuit het VAPH.

Zo is KaJac van Jeugdorp een samenwerkingsverband tussen Jeugdorp en het JAC van CAW Boom Mechelen Lier. Hun begeleider beschrijft hun werking als volgt:

We splitsen onderling wie wat doet. Thema's wonen en centen liggen vaak bij ons. Duo begeleidingen werken heel goed want met 2 doe je veel meer. Je hebt ook een groter draagvlak voor overleg. Jongeren vinden het ook positief want de begeleiding bij het JAC stopt niet als ze hier vertrekken. (begeleider)

Enkele KWE zetten sterk in op samenwerking met organisaties waar de jongere tijdens en na hun verblijf in KWE beroep op kan doen. Dit doen ze door welzijnsclubs te organiseren of een speeddate waarbij de organisaties hun aanbod aan de jongeren kunnen voorstellen. Het verlaagt de drempel voor jongeren die anders niet snel naar een nieuwe organisatie toestappen.

8.2 OCMW

Projecten die een **vaste contactpersoon** hebben bij het OCMW geven aan dat dit een enorme meerwaarde is. Zoals deze begeleider aangeeft:

We hebben nu een vaste contactpersoon en dat is fantastisch. Ze zeggen 'we kennen jullie dienst en jullie pakken de dingen ook wat anders aan'. We zitten op dezelfde golflengte en de jongeren voelen dat ook. Dat is wel een verschil met CBAW-begeleidingen. (begeleider)

Sommige begeleiders ervaren dat het OCMW soms streng is naar de jongeren toe. Zoals deze begeleider aangeeft is afstemmen soms nodig om op dezelfde lijn te geraken:

Een andere gast wou heel graag eens naar Nepal gaan. Ik volgde hem hierin en hielp mee nadenken wat hij zou moeten in orde brengen om dit te bewerkstelligen. Bijvoorbeeld werk zoeken en sparen. Het OCMW wou in dit plan echter niet mee wandelen. Ik werd bij het OCMW op het matje geroepen. Uiteindelijk lukte het toch om de maatschappelijk werker bij het OCMW te overtuigen van onze manier van denken. (begeleider)

8.3 GGZ

Begeleiders botsen op jongeren met een psychische of verslavingsproblematiek die geen hulp willen. Bijvoorbeeld een psychotische jongere die alle hulp weigert of een jongere met een verslavingsproblematiek die hier zelf niet verder in wil gaan.

Bovendien brengt alleen wonen en alleen zijn demonen uit het verleden naar boven. Zeker voor jongeren met een zware rugzak en een beperkt sociaal netwerk kunnen deze **onverwerkte gebeurtenissen** de bovenhand nemen. Stressbeheer en trauma's kunnen het alleen wonen sterk belemmeren. Samen met de afbouw van (de intensiteit van) de jeugdhulp en de groei in zelfstandigheid groeit de nood aan ondersteuning op het vlak van geestelijke gezondheid.

Jammer genoeg benoemen bijna alle projecten de toegang tot de geestelijke gezondheidszorg als een heikel punt. Wachtlijsten zijn lang en ambulante hulp, zeker bij crisissituaties, is moeilijk op te starten. Een KWE heeft ook het gevoel dat hun jongeren bij de reguliere GGZ-diensten uit de boot vallen. Ze hebben ook GGZ nodig waar jongeren langere tijd terecht kunnen.

Zelfs al maakt een GGZ-organisatie deel uit van het samenwerkingsverband dan nog zorgt het gebrek aan (extra) financiering voor hun werking ervoor dat jongeren niet snel geholpen kunnen worden.

Sommige projecten gaan hier ook creatief mee om. Zo vond JoLi voor een meisje sponsors om een reguliere psycholoog voor haar te betalen. Ze kunnen soms ook één van hun vrijwilligers inschakelen die psycholoog is.

8.4 VAPH

24 KWE hebben concrete samenwerkingsafspraken met 1 of meerdere organisaties uit de sector VAPH. Dit terwijl de VAPH-organisaties maar bij 9 KWE deel uitmaken van het structureel overlegmoment, bijvoorbeeld de stuurgroep. Dit beschreven we in hoofdstuk 3.

Een KWE-werking beschrijft hoe hun jongeren voorrang hebben op de wachtlijst bij de DOP (dienst ondersteuningsplan).

8.5 Andere

JoLi werkt goed samen met het Limburgse Cabrio, een outreach project voor dak- en thuislozen in Peer en Sint-Truiden. Cabrio meldt ook jongeren bij hun aan.

8.6 BurgersAanZet

Veel begeleiders geven aan dat de opstart van een contact met een organisatie van BurgersAanZet even op zich liet wachten. Veelal hebben ze tegen het voorjaar van 2020 een eerste kennismakingsgesprek of vorming gehad.

Deze eerste contacten konden volgens de begeleiders vaak op **weinig enthousiasme** rekenen bij de jongeren. Een begeleider verwoordde het als volgt:

Gisteren kwam (naam organisatie) een vorming geven. Dat vonden de jongeren een 'typisch schoolse activiteit'. Wat zij zien klopt misschien niet met wat wij voor ogen hadden. Ze zeiden 'ja maar wij hebben mensen rond ons waarvan we weten wat we eraan hebben'. Voor 1 jongen waren de vragen niet duidelijk. Dat was een grote confrontatie voor hem. Hij schermt zich heel erg af, praat over die dingen niet graag in groep. Ik vond de vorming wel heel tof gebracht maar we gaan het toch anders moeten aanpakken. Achteraf zeiden ze 'we verstaan niet waarom we dit moeten doen, we weten wel van wie we een compliment krijgen, waarom moeten we dat nu opschrijven?'. (begeleider)

In een KWE waar enkele jongeren een eerste buddy contact hadden beschrijft de begeleider hoe jongeren zich soms gepusht voelen door de begeleiding om op dit aanbod in te gaan:

Het is toch niet zo evident. De match is meestal niet van de eerste keer goed. En dan lukt het vaak niet om naar de kennismaking met de 2^e buddy te gaan. Ik heb wel het gevoel dat ze inzetten op een zo goed mogelijke match. Ze doen ook heel hard hun best om een 2de match te vinden. Het is heel laagdrempelig. Ze nemen de tijd voor de jongeren, voor het eerste gesprek. Maar de drempel blijft soms nog wat hoog voor de jongeren. Vinden ze het 'te raar' om dat te doen? De vorige afspraak van een meisje dat ik zelf begeleid had ze zelf geannuleerd. Ze zei achteraf dat ze zich gepusht voelde voor dat 2^e gesprek. 'Ik voel mij nu beter, het is niet meer nodig.' (begeleider)

Sommige begeleiders vinden het moeilijk om in te schatten bij welke jongeren je het wat 'kan pushen' en bij wie niet.

Volgens begeleiders zijn er 2 redenen waarom iemand een buddy wil. Een eerste reden is een jongere die eenzaam is en nood heeft aan een extra contact tijdens de week. Een tweede reden is een concrete vraag en graag een buddy willen om mee te gaan sporten of naar een culturele activiteit te gaan.

Zoals reeds eerder aangehaald in dit hoofdstuk willen jongeren vooral dat hun vriendschappen spontaan kunnen ontstaan. Dit is in de opzet van de huidige organisaties van BurgersAanZet momenteel weinig aan de orde. Begeleiders voegen toe dat jongeren vaak ook niet tot last willen zijn van hun buddy. Hierdoor nemen ze soms weinig contact op.

8.7 Vrijwilligers

Zoals we eerder beschreven in dit hoofdstuk is een vrijwilligerswerking volgens veel KWE een ideale manier om op spontane wijze de sociale contacten bij de jongeren te vergroten. Soms ontstaat er een klik tussen een jongere en een vrijwilliger en groeit er een buddy-contact. Enkele organisaties slagen erin om een sterke vrijwilligerswerking uit te bouwen, al dan niet vanuit een eigen burgerinitiatief. Toch ervaren begeleiders en directie het opstarten en in stand houden van een vrijwilligerswerking vooral als heel **tijdsintensief**.

Vrijwilligers kunnen instaan voor **verschillende taken**: als buddy, voor het groepsgebeuren, organisatie van activiteiten, ondersteuning van het team (activiteiten zoeken, kalender opmaken...), klusjes doen in huis en helpen in de tuin. Bij JoLi bestaat de bestuursvergadering ook uit vrijwilligers, iemand doet de personeelszaken.

Niet enkel de opstart van een vrijwilligerswerking is tijdsintensief. Je moet vrijwilligers ook goed soigneren, zoals deze begeleider aangeeft:

Het is belangrijk om ze goed te soigneren, voor tijdens en na. Tijdens het kennismaken goed bevragen wat ze verlangen van vrijwilligerswerk, heel aandachtig zijn. Hen ook mee uitnodigen op een vergadering. En er niet te snel vanuit gaan dat ze dingen alleen kunnen doen met de jongeren. Af en toe organiseren we ook een moment dat de vrijwilligers elkaar kunnen zien. Ze moeten ook een realistisch beeld hebben van wat we zelf te bieden hebben. Bijvoorbeeld vertellen dat niet bij elke activiteit evenveel jongeren komen opdagen en dat ze niet altijd even enthousiast zijn. Elke vrijwilliger heeft een begeleider als contactpersoon. (begeleider)

JoLi zet sterk ik op **vorming en ontmoeting** van hun vrijwilligers. Zo organiseren ze een maandelijkse samenkomst met de vrijwilligers. Dat is een bijscholing of een thema-avond. Gezien hun werking vooral draait op vrijwilligers wil het kernteam en de begeleiders graag een systeem vinden om hen te vergoeden.

Voor een jongere komen er in haar droom-KWE meer vrijwilligers langs 'om dingen met ons te doen'.

8.8 Ervaringsdeskundigen

Enkele jongeren geven in het interview weer dat ze heel veel kracht en moed halen uit de contacten met ervaringsdeskundigen. Zoals deze jongere aangeeft:

Dankzij Cachet ben ik op een vorming geweest. Daar ziet ge andere jongeren en ziet ge wij zijn eruit geraakt en gij kunt dat ook. Als ik Cachet toen niet had leren kennen dan was het heel anders gelopen. (jongere)

Zoals beschreven in hoofdstuk 3 hebben 8 KWE concrete samenwerkingsafspraken met ervaringsdeskundigen. Dit kan op verschillende manieren: ex-bewoners uitnodigen tijdens etentjes, activiteiten en feestjes, workshops met Cachet organiseren, jongeren betrekken bij de uitwerking van het project, ervaringsdeskundigen uitnodigen voor reflectie- en intervisiemomenten.

8.9 Stagiairs

Enkele KWE hebben goede ervaringen met stagiairs in hun werking. Zoals volgende begeleider aangeeft:

Elke periode hebben we 2 stagiairs uit verschillende hogescholen. We kiezen doelbewust voor 2 personen omdat ze zo samen dingen kunnen opzetten. Naast individuele begeleidingen zijn ze ook vaker aanwezig in huis en organiseren ze activiteiten met de gasten. (begeleider)

Stagiairs worden vaak ingezet voor de opzet van activiteiten of de individuele begeleiding van de jongeren. Door hun leeftijd vinden ze vaak snel aansluiting bij de jongeren. Bij Jeugdorp vinden ze het een voordeel om 2 stagiairs in te zetten zodat ze samen activiteiten kunnen opzetten. Een jongere beschrijft het super contact dat ze had met de stagiair. Als nadeel zien begeleiders dat de aanwezigheid van de stagiairs beperkt is in tijd waardoor ze snel terug vertrekken uit het leven van de jongere.

9 Doorstroom

9.1 Een tijdelijk aanbod

Zoals we beschreven in hoofdstuk 3 stellen 14 projecten geen maximum verblijfsduur voorop. 12 projecten zetten wel een termijn of een richtlijn voorop. Bij 7 projecten is deze richtlijn 12 maanden, bij 3 projecten is deze richtlijn 6 maanden. Eén project richt zich op 15 maanden en 1 op 24 maanden.

Een groot deel van de begeleiders en directieleden beamen in de gesprekken dat ze KWE zien als een tussenstap. Voor velen is de volgende stap alleen wonen met begeleiding.

Enkele jongeren voelen deze tijdelijkheid sterk aan. Dit horen we vooral bij de middelbare scholieren die niet weten of ze in KWE kunnen blijven wonen tot ze hun diploma hebben behaald, zoals volgende jongere aangeeft:

Liefst tot ik mijn studie heb afgemaakt. Ze werken hier naar alleen wonen als ge er klaar voor zijt. En mijn begeleidster zegt dat ik al heel zelfstandig ben. Ze denkt dat ik misschien nog 1 jaar kan blijven. Maar het hangt ervan af hoe ver ik vorder. (jongere)

Deze tijdelijkheid zorgt voor stress en onzekerheid bij de jongeren. Medewerkers van de ITP geven aan dat net de tijdelijkheid van het aanbod ervoor zorgt dat jongeren soms liever wachten op een CBAW-plaats.

9.2 Alleen wonen met begeleiding

In hun evaluatierapporten schrijven de KWE-projecten dat de meeste jongeren die hun KWE verlaten gaan **alleen wonen**. Voor 17 jongeren was dit met CBAW-begeleiding, 18 jongeren deden dit zonder begeleiding of met begeleiding vanuit een andere organisatie.

Elf jongeren trokken terug naar hun **eigen netwerk**. Een begeleider vertelt over een meisje voor wie de strijd tussen alleen wonen en niet meer thuis kunnen zijn te groot was. Ze miste thuis te veel waardoor ze ook niet betrokken was op de groep. Zij keerde terug naar huis.

Eén jongere kon terecht in een ander KWE. Twee jongeren werden opgenomen in psychiatrie, een jongere in een gemeenschapsinstelling, een jongere naar Begeleid Wonen van het VAPH. Bij 2 jongeren is het onbekend waar ze naartoe gingen. Naar waar een jongere doorstroomt zegt niet altijd veel over het verloop van het KWE-verblijf. Zo vertelt een begeleider over een jongere die (terug) een opname kent in psychiatrie maar die wel heel positief terugkijkt naar haar verblijf in KWE:

Een jonge dame die opgroeide in de psychiatrie vertelde dat daar heel erg in problemen werd gekeken. Zij vertelde 'jullie keken niet door die bril, jullie keken ook naar dromen, toekomstgericht denken'. Dat meisje ging van hieruit terug naar de PAAZ, het werd opeens te veel. Maar door haar verblijf hier kan ze nu met ups en downs wel een weg maken. (begeleider)

Een begeleider geeft aan dat het niet altijd eenvoudig is om op korte termijn voor alle jongeren de meest gepaste plek te vinden naar waar ze kunnen doorstromen:

Wat na 1 jaar? Met 2 jongeren die hier al een jaar zijn hebben we nog niet concreet een zicht. Zij moeten er ook klaar voor zijn. Dit geeft hen veel stress. We hebben schrik dat ze hierdoor niet de juiste oplossing zouden kiezen. Ze moeten ergens terecht komen wat hen op maat geschreven is. (begeleider)

In enkele projecten bijvoorbeeld in JoLi komen jongeren die uitstroomden nog regelmatig langs. Anderen geven aan contact te onderhouden.

De meeste projecten plaatsen jongeren standaard op de wachtlijst van SVK en SHM. Enkele KWE geven aan ook via de versnelde toestroom naar SHM te werken. In Jeugdorp maken ze soms tijdelijk gebruik van leegstaande woningen van SHM Woonpunt. Het vinden van betaalbare woonst blijft volgens veel begeleiders een grote uitdaging.

Vanuit de expertengroep vullen deelnemers aan dat meer gerichte projecten wonen-welzijn voor deze jongeren nodig zijn. Ondanks de beleidsinspanningen die zijn gebeurd voor deze doelgroep wijzen de deelnemers erop dat er nood is aan beleidsincentives die de samenwerking tussen huisvestings- en welzijnsactoren, aangevuld met expertise vanuit de GGZ, verder moet aanzwengelen. Succesvolle projecten kunnen op hun beurt een positieve weerslag hebben op het imago van jongeren bij de sociale woonactoren.

9.3 Wanneer doorstromen?

Het perspectief van de begeleiders

Enkele begeleiders verwoordden het belangrijk te vinden dat jongeren **op tijd doorstromen**. Als iemand klaar is om alleen te wonen, heeft dit volgens hen een effect op hun investering in het groepsgebeuren in huis. Zoals volgende begeleider aangeeft:

Eerst is KWE voor hen een goede plek en opeens is het niet meer nodig. Bijvoorbeeld een jongere die altijd hier was en naar KWE-café kwam en opeens aan het werk is en niet meer komt opdagen. Dan is die klaar voor CBAW. We moeten doorstromen tijdig aanvoelen. Anders heeft dat een groot effect op de groep. (begeleider)

Soms lijkt de jongere geen behoefte (meer) te hebben aan het groepsstuk. Zoals volgende begeleider vertelt:

Er is 1 iemand vertrokken, dat liep niet. Ze nam nooit deel aan de activiteiten. Ze liet zich dan wel zien in de individuele gesprekken. Na 6 maanden hebben we beslist dat het zo niet meer kon. Ze zei telkens wel dat ze zich meer zou engageren maar het lukte niet. En dat was vooral moeilijk naar de anderen toe. Ze voelde zich klaar voor CBAW. Ze heeft toch nog CBAW-hulp gevraagd, en dat loopt nu goed. Haar contact met haar begeleidster is nog nooit zo goed geweest. De papa is ook meer betrokken geraakt doordat het hier moeilijk liep. (begeleider)

Het perspectief van de jongeren

Enkele jongeren geven aan dat ze willen gaan alleen wonen zodra dit financieel kan. Ze beseffen dat ze moeten sparen voor een huurwaarborg en minstens de eerste maand huur.

Alle jongeren die nog naar de middelbare school gaan geven aan dat ze graag zouden blijven tot hun schooltijd is afgerond. Ook al maken 2 van hen zich zorgen dat ze waarschijnlijk niet zo lang mogen blijven. Bij de vraag 'hoe lang zou je hier nog willen blijven wonen?' antwoorden ze het volgende:

In principe tot ik ben afgestudeerd. Dus 2 jaar. Eigenlijk mag je max 1 jaar blijven. Ik vind het wel jammer dat het stopt na 1 jaar. (jongere)

Liefst tot ik mijn studie heb afgemaakt. Ze werken hier naar alleen wonen als ge er klaar voor zijt. En mijn begeleidster zegt dat ik al heel zelfstandig ben. Ze denkt dat ik misschien nog 1 jaar kan blijven. Maar het hangt ervan af hoe ver ik vorder. (jongere)

Een jongere geeft aan dat ze moet blijven tot haar verblijfspapieren in orde zijn.

Een andere jongere verbleef in KWE tot hij bericht kreeg dat zijn gezinshereniging in orde was. Dan hielp de begeleiding hem mee zoeken naar een gepaste woonst zodat ook zijn ouders en broer hier terecht konden.

9.4 Beëindigde begeleidingen

Zoals we beschreven in hoofdstuk 3 werden in 2019 enkele begeleidingen stopgezet. Dit gebeurde veelal omwille van een onwerkbaar hulpverleningsrelatie of een jongvolwassene die een veiligheidsrisico vormt voor de begeleiding of andere jongeren. Eén van de jongeren die we interviewden moest vertrekken in 1 KWE. Na enkele weken kon hij in een ander KWE terecht.

Wanneer lukt het niet?

Begeleiders net als jongeren beschrijven bij moeilijke contacten hoe druggebruik vaak een rol speelt. Dit betekent in vele gevallen ook vrienden die langskomen. Dit brengt overlast en een onveilig gevoel mee bij de andere jongeren. Tijdens de interviews beschrijven enkele jongeren het effect dat dit had op hen en andere bewoners. Zo vertelt een jongere dat er momenteel een bewoner verplicht de KWE moet verlaten omwille van diefstal en agressie. Hierdoor mocht de jongere tijdelijk zijn waardevolle spullen opslaan bij zijn begeleider.

Een jongere die moest vertrekken uit een KWE vertelt hoe de relatie met de begeleiding stuk liep.

Ik krijg ook niet de begeleiding die ik wil. Waarom moet ik dan regeltjes volgen enzo? Ze maken dan van uw verblijf een hel tot ge zelf beslist om weg te gaan. Ze hebben mijn vriendin ook 2x beledigd. Op dat moment hebt ge zo schijt aan de begeleiding. En dan begint ge zelf ook uw eigen ding te doen. Roken binnen enzo. (jongere)

Alternatieven?

Zowel begeleiders als medebewoners maken zich zorgen als jongeren verplicht moeten vertrekken. Een begeleider beschrijft hoe een jongere zegt wel 'terug naar het park te gaan'.

We hebben haar uiteindelijk moeten buiten zetten en dat heeft mij wel geraakt. Ze is uiteindelijk teruggekomen en naar CBAW gegaan maar ook daar is het recent fout gelopen.... Ik heb mij afgevraagd 'Wat zijn de kansen die we misschien hebben laten liggen?' Op dat moment had dat meisje gewoon onderdak nodig. Ze zei uiteindelijk 'ik ga terug naar het park, ik heb gewoon rust nodig'. Als die jongeren het zelfs hier niet kunnen, waar kan het dan wel? Drugs en agressie is gewoon heel problematisch. (begeleider)

Enkele begeleiders geven aan dat een jongere soms terecht kan bij CBAW. Maar niet voor elke jongere die moet vertrekken bij KWE is een gepast aanbod en de nodige nazorg beschikbaar. Een jongere beschrijft hoe een vriend terecht kon bij vzw Homie. In die vzw biedt Musti jongeren een caravan waar ze 3 maanden terecht kunnen. De buurt staat mee achter het project en ondersteunt de jongere.

Begeleiders en directie zien Housing First als een mogelijk alternatief voor deze jongeren. Helaas zijn er in Vlaanderen nog altijd weinig projecten voor jongeren (snel) beschikbaar.

10 KWE financieel

Bij de opstart kreeg KWE de financiering van een CBAW-midden intensiteit. De meerderheid van de KWE-directies ervaart deze financiering als ruim onvoldoende.

Ten eerste sluit een KWE in hun ervaring eerder aan bij een **verblijfsmodule** dan bij een contextmodule. De medewerkers en stafleden wijzen op de kosten voor de inrichting van het huis, herstellingen, herstellen van schade aan meubels, het voorzien van een startpakket (bv. lakens, potten) en het voeren van een beleid rond leegstaande kamers.

Ten tweede gaat er veel begeleidingstijd naar het **samenleven** van de jongeren. In veel projecten vinden begeleiders het belangrijk om een aantal uren per week present te zijn in huis, het samenleven op te volgen, te bemiddelen bij conflicten en activiteiten te organiseren.

Ten derde willen de begeleiders tijd om ook in de toekomst meer te kunnen inzetten op het betrekken en verruimen van het **netwerk** van de jongeren, het oprichten en onderhouden van een netwerk van vrijwilligers en het organiseren en opvolgen van een dagbesteding van de jongeren.

11 Besluit

In dit hoofdstuk beschreven we de resultaten uit het kwalitatieve luik van deze procesevaluatie. De resultaten tonen het hobbelige parcours in dit eerste projectjaar. Vooral de moeilijke afstemming van doelgroep en woonaanbod kwam hierbij aan bod. Samenwonen lijkt niet voor elke jongvolwassene haalbaar of wenselijk. Vooral bij jongeren bij wie een drug- of psychiatrische problematiek sterk op de voorgrond staat en hier niet mee aan de slag willen botsten de begeleiders op de grenzen van het samenwonen. Voor deze jongvolwassenen is alleen wonen met begeleiding (bv. CBAW) vaak meer gepast.

Projecten experimenteren met de organisatie van activiteiten voor de jongeren en de mogelijkheden om het bestaande en nieuw sociaal netwerk te betrekken. De tips die we hieruit verzamelen vormen de basis voor het inspiratieboek KWE.

We bespraken eveneens de plaats die KWE kan innemen tussen TCK en CBAW en de financiering die volgens de projecten gepast is om een KWE-vorm te geven.

Hoofdstuk 6

Conclusies en aanbevelingen

Dit afsluitend hoofdstuk geeft een overzicht van de belangrijkste conclusies en aanbevelingen uit de procesevaluatie van de KWE. We starten met een korte blik op de onderzoeksopzet en gaan verder met de doelgroep van KWE en de concrete uitwerking van het KWE-concept. We vervolgen met de plaats van KWE in het reguliere woonaanbod voor jongvolwassenen. We eindigen dit hoofdstuk met een aantal aanbevelingen voor verder onderzoek.

1 De onderzoeksopzet

Deze wetenschappelijke procesevaluatie wil nagaan wat goed en minder goed loopt bij de recent opgestarte KWE. We gaan na hoe de projecten vorm kregen en concreet werden uitgewerkt. We hanteren een multi-stakeholders benadering en laten alle betrokken perspectieven aan het woord over hun ervaringen met de KWE. Een lerende benadering primeert omdat de KWE op heel uiteenlopende wijzen vorm hebben gekregen.

De procesevaluatie kreeg vorm door middel van een kwantitatief en een kwalitatief onderzoeksluik. Het kwantitatief luik bestaat uit fiches die de projecten in cijfers beschrijven. Deze cijfers geven weer hoe divers de projecten zijn. Enkele KWE zijn voornamelijk gericht op het samenwonen met een gedeelde keuken en badkamer, in andere KWE wonen jongeren elk in een eigen studio. De projecten verschillen eveneens in de methodieken die ze gebruiken in de individuele begeleiding en hoe ze het groepsgebeuren vormgeven. In het kwalitatief luik betrekken we de diverse KWE in 7 interviews met een begeleider, 3 projectbezoeken en 11 interviews met jongeren (waarvan 6 via Cachet). De resultaten koppelen we terug in digitale meetings met praktijkwerkers, directie/beleidsmedewerkers en een expertengroep.

2 KWE voor de meest kwetsbaren?

De projectoproep beoogde de oprichting van cohousing projecten voor 4-6 jongeren onder flexibel toezicht en met een krachtgerichte begeleiding. De doelgroep is door Opgroeien omschreven als jongeren die de wens uiten om zelfstandig te wonen of zich in omstandigheden bevinden waar de optie om zelfstandig wonen zich opdringt, maar die (nog) niet over de psychische draagkracht beschikken, weinig of geen ondersteunend netwerk hebben en/of zich (nog) niet voldoende de vaardigheden hebben eigen gemaakt om de bijhorende verantwoordelijkheden na te komen.

Bij de vormgeving van deze nieuwe woonvormen stellen we vast dat de doelgroepomschrijving tot verwarring heeft geleid bij de diensten. Begeleiders en directieleden geven aan dat ze bij de start van hun project 'kwetsbare jongeren' eerder definieerden als jongeren met de **meest complexe noden**, zoals een psychiatrische of verslavingsproblematiek. Net voor deze jongeren lijkt het **samenwonen soms het minst geschikt**. Ze spreken over conflictueus samenwonen en begeleidingen die omwille van dit samenwonen soms net moeilijker lopen. De registratie uit BINC toont aan dat 15 van de 35 stopgezette begeleidingen (43 %) in 2019 was omwille van uitval. Voor 9 jongeren noteerden begeleiders een onwerkbaar hulpverleningsrelatie. In 4 situaties vormde de jongvolwassene volgens de hulpverlener een

veiligheidsrisico voor de begeleiding en/of voor andere jongeren. In 2 situaties noteerde de hulpverlener 'ontvluchting' als reden voor de stopzetting.

Jongeren en begeleiders beschrijven het effect dat een moeilijk traject van één jongere kan hebben op de andere jongeren en het samenwonen. Begeleiders verwijzen naar een drugproblematiek of een psychiatrische problematiek van de jongere die een grote impact heeft op het samenwonen in het huis. Jongeren en begeleiders geven aan hoe dit (een gevoel van) onveiligheid creëert bij de andere bewoners.

Ook de begeleiding van de jongvolwassene zelf loopt dan vaak moeilijk. Sommige begeleiders geven aan dat deze jongeren het vaak **beter doen als ze gaan alleen wonen** en hierbij gepaste ondersteuning krijgen (bijvoorbeeld in de vorm van een CBAW). Housing First (for youth) waarbij de jongere kan terugvallen op een individuele woning, woonzekerheid en een continue begeleiding lijkt voor deze jongeren meer gepast.

Begeleiders en jongeren benadrukken het belang van een **goede groepssamenstelling** in een KWE. Hoe meer gemeenschappelijke ruimtes de jongeren delen, hoe belangrijker de groep en de motivatie van de jongeren om in groep te willen leven. Na hun eerste ervaringen zetten projecten meer en meer in op een goede screening van de jongeren. Ze toetsen of de jongere bereid is tot samenwonen en kijken naar de groepssamenstelling om tot een goede match te komen. Tegelijkertijd blijft het screenen hierop geen eenvoudige taak, ook al omdat dit vaak pas echt duidelijk wordt als de jongere effectief in het KWE verblijft. In projecten waar de jongeren beschikken over een eigen **studio/appartement is dit minder noodzakelijk**.

Op basis van deze conclusies identificeren we twee essentiële punten. Ten eerste kent de doelgroepomschrijving verschillende interpretaties in het werkveld, gaande van jongeren met complexe noden tot jongeren zonder netwerk. Theoretisch kunnen we dit onderscheid wel maken, maar in de praktijk is dit een pak moeilijker. De diensten hebben doorheen het experiment geleerd hebben om vooral te verkennen of de jongere daadwerkelijk wenst samen te wonen met andere jongere en of deze jongere daartoe in staat is. Ten tweede heeft de ruimtelijke vormgeving van het KWE een grote impact op het samenwonen. Als jongeren verplicht zijn om bijvoorbeeld een frigo of sanitair te delen, dan is de kans een pak groter dat er binnen de KWE spanningen ontstaan. We raden dan ook aan om de sociaal-ruimtelijke denkoefening grondig uit te voeren: de ruimtelijke indeling mag de positieve aspecten van samenwonen niet hypothekeren.

3 Leren alleen wonen in verbinding

Slechts 3 van de 11 geïnterviewde jongeren geven aan dat ze uitdrukkelijk voor een KWE kiezen net omwille van het samenwonen met anderen. De overige jongeren geven aan dat ze **liefst alleen** zouden wonen en dat KWE eenvoudigweg het dichtst in de buurt daarvan komt. Samenwonen in een KWE is voor hen geen bewuste keuze maar eerder een haalbare tussenstap of een pragmatische oplossing. Jongeren voelen zich soms wat onzeker over alleen wonen en hebben genoeg van jaren wonen in een drukke leefgroep of een moeilijke thuissituatie.

Het samenwonen brengt voor jongeren soms te veel regeltjes, conflict en controle van de begeleiding met zich mee. Dit is volgens sommige jongeren niet in overeenstemming met het opstarten van een zelfstandig leven. Dit werd ook al in eerder onderzoek beschreven (zie Munson et al., 2017).

In de interviews en digitale meetings beaamen begeleiders dat de meerderheid van de jongeren waarmee ze in contact zijn verkiezen om alleen te wonen. Sommigen schatten dit voorzichtig in als **8 op de 10** jongeren. Toch zijn er ook begeleiders die een meerwaarde zien in het delen van gemeenschappelijke

ruimtes. Ze stellen dat dit samenwonen erg leerrijk is voor jongeren en dat ze hier graag op willen blijven inzetten. De jongeren in de interviews die het samenwonen als leerrijk ervaren stonden telkens zelf positief tegenover dit samenwonen.

Andere begeleiders en experts zien minder het belang in van dit 'leren samenwonen'. Volgens hen is het vooral belangrijk dat jongeren vaardigheden **leren om zelfstandig te wonen, om een netwerk op te bouwen**, om mensen te vertrouwen en zich te leren omringen met (professionele) hulp. Dit kan volgens hen eveneens door positieve contacten op te bouwen met burens en te werken aan huidige en nieuwe contacten.

Enkele projecten doen beroep op een inwonende vrijwilliger die de taak van conciërge opneemt. De begeleiders zijn veelal tevreden over de rol die deze conciërge opneemt als onafhankelijke contactpersoon tussen de jongeren en de burens. Aangezien we geen jongeren interviewden uit een KWE met conciërge is het nog onduidelijk hoe zij dit ervaren.

Essentieel is dus vanuit welke definitie van 'samenwonen' de KWE inhoudelijk vorm krijgt. Leren zelfstandig wonen in verbinding lijkt een goede definiëring/finaliteit te zijn, geven jongeren en begeleiders aan. Net omdat jongeren vaak al een periode in de jeugdhulp achter de rug hebben, is het essentieel om te overwegen of en hoeveel regels worden geïnstalleerd. Deze jongeren starten aan een nieuwe fase op weg naar volwassenheid en elke regel die geïnstalleerd wordt, moet goed afgewogen worden op de vraag of deze regel wel passend is voor een jongvolwassene op weg naar zelfstandigheid.

4 Tijdelijkheid zorgt voor onzekerheid

De resultaten van deze procesevaluatie tonen aan dat KWE eerder een relatief kortdurende **tussenstap** is dan een langdurige woonoplossing voor jongvolwassenen. Ook al stelt Opgroeien voor KWE geen termijn voorop, toch doen 12 van de 26 projecten dit wel. Bij 7 projecten is deze richtlijn 12 maanden, bij 3 projecten is dit 6 maanden. Eén project richt zich op 15 maanden en 1 op 24 maanden. In de gesprekken geven begeleiders aan het moeilijk te vinden om de jongere de nodige tijd en rust te gunnen in de KWE terwijl er zoveel wachtenden zijn.

Zowel Vlaams onderzoek (Meys, Pleysier, & Hermans, 2015) als internationaal onderzoek (Munson et al., 2017) tonen aan hoe deze tijdelijkheid zorgt voor onzekerheid en stress bij de jongvolwassenen. Dit vinden we eveneens terug in dit onderzoek. Enkele jongeren halen aan dat ze nog niet goed weten waar naartoe na de KWE. Dit zien we vooral terug bij jongeren die nog naar de middelbare school gaan. Zij zouden graag tot het einde van hun schoolcarrière in de KWE wonen maar weten (nog) niet of dit haalbaar is.

De onzekerheid betreft niet enkel de woonst. Nazorg en continuïteit van begeleiding zijn essentieel. Het is voor jongvolwassenen belangrijk om een terugvalbasis te hebben, een begeleider waarop ze ook een beroep kunnen doen na het verblijf in de KWE. Sommige projecten zetten hierop in door hun KWE in te richten als een samenwerkingsverband met het JAC of door een KWE-begeleiding te laten verder gaan in een CBAW-begeleiding. Deze **continuïteit in begeleiding garanderen** is een belangrijk aandachtspunt voor de KWE.

5 De jongere aan het stuur

Zowel jongeren als begeleiders willen een KWE **vraaggestuurd** invullen. De jongere staat aan het stuur en kiest waarop de focus in de begeleiding ligt en welke richting hij/zij uit wil. Thema's die vaak aan bod komen zijn administratie, financiën, sociale contacten, psychologische hulp, contacten met diensten en praktische vaardigheden in huis.

Jongeren en begeleiding verschillen het meest van mening over hoe een vraaggestuurde begeleiding er dient uit te zien op vlak van **budget**. In bijna elke KWE is budgetbegeleiding of -beheer een voorwaarde om te starten. En ook al geven enkele jongeren aan dat ze een budgetbegeleiding heel waardevol vinden, anderen ervaren hier net een gebrek aan autonomie en vertrouwen. Experts vragen om op vlak van budget niet enkel de focus te leggen op het voorkomen van problemen maar ook hier voldoende leerkansen te bieden aan de jongvolwassenen.

Twee jongeren missen in hun traject **bijsturing** van de begeleiding. Ze ervaren een begeleider die vertrekt vanuit hun vraag. Maar als zij niks aanbrengen gebeurt er naar hun aanvoelen (te) weinig. Ook in de pilootprojecten 'Specifieke woonvormen voor jongvolwassenen met psychische problemen' halen enkele jongeren dit aan (Coppens, Hermans, & Van Audenhove, 2020). Enkele projecten komen hieraan tegemoet door **methodieken** (zoals de Kr8-meter, Visioplan of Outcome Star) te gebruiken om een begeleiding mee te sturen en op lange termijn vooruit te komen.

6 De ideale begeleider

De meeste jongeren die we interviewden (7) geven aan tevreden te zijn over hun begeleider. Twee jongeren zijn minder tevreden, twee anderen zijn net heel tevreden.

Bijna alle jongeren beklemtonen het belang van **nabijheid en bereikbaarheid** van een begeleider. Iemand waar ze 24/7 een beroep kunnen op doen ervaren ze als belangrijker dan begeleiding die vele uren permanentie voorziet in huis.

De jongeren beschrijven hun **ideale begeleider** als iemand die samen met hen op pad gaat. Geen professional maar een kameraad. Met professionele nabijheid komt een begeleider volgens enkele jongeren niet dichtbij genoeg. Ze willen een begeleider die heel bereikbaar is en mee is in hun verhaal. De jongeren die heel tevreden zijn over hun begeleider beschrijven een begeleider met wie ze gaan wandelen, op café gaan of gaan sporten. Een ideale begeleider werkt volgens de jongeren vanuit een passie en weinig vanuit regeltjes (zie ook Munson et al., 2017). Een ideale begeleider is heel bereikbaar en geeft ook een zicht op zijn/haar eigen leven. Zoals bij een vriendschap verwachten jongeren iemand die niet enkel goed luistert maar ook respect toont voor hun privacy.

7 Het sociaal netwerk versterken

Het versterken van het sociaal netwerk is een belangrijke opdracht in de projectoproep KWE. Naast de professionele ondersteuning dienen projecten zich ook te richten op vrijwilligers en burgerinitiatieven.

Het sociaal netwerk bestaat enerzijds uit de **bestaande sociale contacten** van de jongere. De afstand en het zelfstandig leven zorgen vaak voor rust in de relatie met familie en vrienden. De begeleiding kan een belangrijke rol spelen om deze contacten mee te ondersteunen en de jongeren hierin te versterken.

Anderzijds kan het wenselijk zijn om nieuwe contacten op te bouwen. Zowel jongeren als begeleiders beklemtonen het succes van vriendschappen die **spontaan** kunnen ontstaan. Projecten, waaronder deze die financiering ontvangen voor een eigen burgerinitiatief, beschrijven vooral goede ervaringen met contacten die ze **vrijblijvend vormgeven** en waaruit vriendschappen kunnen ontstaan. Dit doen ze door **vrijwilligers** te betrekken bij hun project, door samen met de jongeren de stap te zetten naar **sport- en vrijetijdsactiviteiten** of door de **buurt** te betrekken.

Een goed buddycontact kan positieve effecten hebben voor de vrijwilliger en de jongere. Met kleine stapjes draagt een buddy contact bij tot meer zelfvertrouwen, een verruiming van de leefwereld en geeft een positievere blik op de toekomst (van der Tier & Potting, 2015). De initiatieven van BurgersAanZet (EKC, Lus vzw, ATK, DOMO, Magenta), die in het kader van de burgerinitiatieven extra financiering kregen, kunnen een goede aanvulling zijn voor jongeren die graag een extra contact willen of op zoek zijn naar een concrete invulling (bv. iemand om mee naar de fitness of een museum te gaan). Het is belangrijk aan te vullen dat deze 'niet spontaan ontstane' vriendschappen bij de jongvolwassenen niet altijd op veel enthousiasme kunnen rekenen. Een 'klik' tussen beide partijen is de meest belangrijke succesfactor voor een effectief buddyproject (van der Tier & Potting, 2015). Enkele begeleiders halen aan dat het niet eenvoudig is om jongeren te overtuigen tot een eerste en zeker niet tot een tweede ontmoeting met een potentiële buddy.

Begeleiders en directieleden geven aan dat het betrekken van het bestaande netwerk en het opstarten van nieuwe contacten **tijdsintensief** is. Niet enkel kost het opstarten van een vrijwilligerswerking tijd. Het is ook belangrijk dat vrijwilligers hun ervaringen kunnen delen en feedback ontvangen. Onderzoek benadrukt ook het belang van waardering en informeel contact tussen vrijwilligers (van der Tier & Potting, 2015).

Het onderzoek toont aan dat BurgersAanZet één van de manieren kan zijn om sociale netwerken te versterken. Maar tegelijkertijd wijzen de KWE zelf op de moeizame opstart van de samenwerking. De verwachtingen blijken achteraf te groot te zijn. Buddy's is slechts één middel. Het onderzoek toont aan dat het inzetten op een diversiteit van methodieken op maat van de jongere essentieel is. Die methodieken moeten inzetten op het bestaande sociale netwerk én op het aangaan van nieuwe sociale contacten.

8 Samenstelling van het team

In enkele KWE is het project een samenwerking tussen organisaties **binnen de jeugdhulp of een intersectorale samenwerking**. De meest courante partner in deze samenwerking is het CAW. Deze samenwerking ervaren de partners over het algemeen als heel waardevol. Elk vult het project aan vanuit zijn eigen expertise. Dit geeft veel dynamiek in het team, is heel verrijkend en zorgt voor continuïteit met de volwassenenhulp. De goede ervaringen van deze intersectoraal opgezette KWE kunnen toekomstige projecten inspireren.

Projecten halen aan dat een goede communicatie essentieel is, zeker als er een fysieke afstand is tussen de werkingen. **Duidelijke afspraken** zijn hier cruciaal. Wie is de contactpersoon voor wat in elke organisatie? Hoe zal overleg plaatsvinden voor casuïstiek en intervisie?

In enkele projecten zijn de begeleiders volledig vrijgesteld voor het KWE-project. In de meeste projecten hebben de KWE-begeleiders ook hun vaste CBAW-begeleidingen. Dit is naast een praktische keuze soms ook een bewuste keuze naar doorstroom toe. Begeleiders brengen zo ook verschillende expertise binnen

in de KWE-werking. Deze beperkte tewerkstelling heeft echter als nadeel dat begeleiders zich minder flexibel kunnen opstellen binnen het KWE (zie ook Coppens, Hermans, & Van Audenhove, 2020).

De individuele **begeleidingen kan ook losgekoppeld worden van het groepsgebeuren**. Dan staan groepsbegeleiders enkel in voor de groepswerking. De groepsbegeleiders zijn tevreden over deze 'ontkoppeling', net omdat de individuele begeleiders dan de relationele continuïteit kunnen bieden aan de jongeren. De begeleiders die de individuele KWE-begeleidingen voorzien kunnen deze begeleiding ook verderzetten als een jongere doorstroomt naar CBAW.

9 Intersectorale samenwerking

De projectoproep KWE vraagt een sterke inzet op intersectorale samenwerking en netwerking als leidende principes van de zorg. Jongvolwassenheid is een **nieuwe levensfase**, die samenvalt met de overgang van de jeugdhulp naar de volwassenhulp. Deze levensfase vraagt om een intersectorale samenwerking waarin de focus ligt op de cruciale thema's zoals het vinden van een stabiele huisvesting en zinvolle dagbesteding.

Enkele KWE beantwoorden deze vraag door hun project op te zetten als een samenwerkingsverband, bijvoorbeeld met een CAW- of VAPH-organisatie. Ook stuurgroepen zijn veelal intersectoraal samengesteld. Zo komen de Antwerpse KWE-projecten samen in een stroomoverleg waar ook Veerkrachtwonen aan deelneemt, een project specifiek voor jongeren met een psychiatrische problematiek.

Projecten die een **tandembegeleiding** voorzien, bijvoorbeeld met het JAC, zijn heel tevreden over de samenwerking en het meer duurzaam contact dat deze begeleiding kan opleveren.

Projecten die een constructief contact hebben met het OCMW zijn vooral tevreden als ze er een **vaste contactpersoon** hebben. Dit vereenvoudigt de samenwerking en zorgt voor duidelijkheid bij de jongeren.

10 Versterken van de toegankelijkheid van de GGZ

Alleen wonen en alleen zijn brengt negatieve ervaringen uit het verleden naar boven. Zeker voor jongeren met een zware rugzak en een beperkt sociaal netwerk kunnen deze **onverwerkte gebeurtenissen** de bovenhand nemen. Trauma's kunnen het alleen wonen sterk belemmeren. Samen met de afbouw van (de intensiteit van) de jeugdhulp en de groei in zelfstandigheid groeit de nood aan ondersteuning op het vlak van geestelijke gezondheid. Bovendien wijst onderzoek naar problemen met de **geestelijke gezondheid** als de **belangrijkste belemmering** voor het volgen van studies en een opleiding, het vinden van betaald werk en zelfstandig kunnen wonen na het programma (Yelick, 2017).

Bijna alle projecten benoemen de toegang tot de geestelijke gezondheidszorg als een **heikel punt**. Wachtlijsten zijn lang en ambulante hulp, zeker bij crisissituaties, is moeilijk op te starten. Zelfs al maakt een GGZ-organisatie deel uit van het samenwerkingsverband dan nog zorgt het gebrek aan (extra) financiering voor hun werking ervoor dat jongeren niet snel geholpen kunnen worden.

Een betere **samenwerking met bijhorende financiering** is hier cruciaal. Niet enkel voor KWE maar eveneens voor CBAW en toekomstige HF4Y projecten. Preventie is cruciaal maar ook het voorkomen van negatieve gevolgen bij een acute crisis zoals een dreigende uithuiszetting.

Een **psycholoog** kan mogelijks (vaker) ingezet worden in **bestaande KWE- en CBAW-teams**. Een goed voorbeeld hiervan zien we bij de HF4Y van Rock Trust in Schotland. Zij hebben sinds kort zelf een eigen

health & wellbeing service. Het team bestaat uit enkele therapeuten die ook zelf langsgaan bij de jongeren. Voor meer gespecialiseerde hulp moeten ze wel nog doorverwijzen.

Extra financiering van een betrokken GGZ-partner en werken vanuit een gedeelde verantwoordelijkheid en gedeelde trajecten laten toe om de link te leggen met volwassenenhulp. Een goede praktijk is SSeGA, een samenwerkingsverband tussen SHM en GGZ in Antwerpen.

11 Monitoren van de stopzettingen

Voor een aanzienlijke groep jongeren (15/35) werd het **verblijf stopgezet**. Begeleiders refereren hier meestal naar een drugproblematiek die de individuele begeleiding en het wonen in groep zo sterk beïnvloedt dat samenwonen onhoudbaar is. Volgens enkele begeleiders doen deze jongeren het beter als ze alleen gaan wonen (bijvoorbeeld in CBAW). Mede door deze negatieve ervaringen zetten projecten meer en meer in op een goede screening van de jongeren, maar dat creëert tegelijkertijd de valkuil dat de kwetsbare jongeren met een beperkt netwerk het moeilijker toegang vinden tot een KWE. Het hoge aantal stopzettingen kan ook te maken hebben met het feit dat de KWE bij de opstart nog zoekende waren naar de beste passende doelgroep. In ieder geval is het belangrijk om die uitval blijvend te monitoren, want een stopzetting betekent voor de jongere dat er alweer een andere oplossing gezocht moet worden. Het valt moeilijk te ontkennen dat zulke negatieve ervaringen niet bijdragen aan een positieve overgang naar volwassenheid.

12 KWE financieel

Bij de opstart kreeg KWE de financiering van een CBAW-midden intensiteit. De meerderheid van de KWE-projecten ervaart deze financiering als ruim onvoldoende.

Ten eerste is KWE in hun ervaring eerder een **verblijfsmodule** dan een contextmodule. Er zijn kosten aan de inrichting van het huis, het bekostigen en opvolgen van herstellingen, herstellen van schade aan meubels, het voorzien van een startpakket (bv. lakens, potten) en het voeren van een beleid rond leegstaande kamers.

Ten tweede gaat er veel tijd uit naar het **samenleven** van de jongeren. In veel projecten vinden begeleiders het belangrijk om een aantal uren per week present te zijn in huis, het samenleven op te volgen, te bemiddelen bij conflicten en activiteiten te organiseren.

Ten derde willen de begeleiders tijd om ook in de toekomst meer te kunnen inzetten op het betrekken en verruimen van het **netwerk** van de jongeren, het oprichten en onderhouden van een netwerk van vrijwilligers en het organiseren en opvolgen van een dagbesteding van de jongeren.

13 Naar een versterking van een divers wooncontinuüm voor jongvolwassenen

Een aantal jongeren stroomde in 2019 al uit. Na hun verblijf in KWE gaan de meeste jongeren **alleen wonen**. Vaak is dit in de vorm van een CBAW-begeleiding of met een begeleiding vanuit een andere organisatie (bv. CAW). Enkele jongeren trekken na een kort of langer verblijf in KWE terug naar hun eigen netwerk. Een beperkt aantal jongeren komt in andere sectoren terecht zoals een opname in psychiatrie of begeleid wonen van het VAPH. Voor jongeren voor wie alleen wonen niet haalbaar lijkt vinden begeleiders het niet evident om een goed en duurzaam vervolgverblijf te vinden.

13.1 KWE tussen TCK en CBAW

De KWE-projecten zijn heel divers uitgewerkt. Projecten waar de begeleiding frequent aanwezig is en waar de jongere enkel een privékamer heeft en een gemeenschappelijke keuken/badkamer sluiten soms nauw aan bij een TCK-werking. Ook al zijn TCK-werkingen eveneens heel divers vormgegeven.

Projecten waar de begeleiding weinig permanentie voorziet en waar de jongere beschikt over een eigen studio/appartement vertonen dan weer veel overeenkomsten met CBAW.

Begeleiders halen aan dat jongeren soms instromen in een KWE omdat ze botsen met de grenzen in de leefgroep of TCK-werking. De vraag naar een KWE is voor deze jongeren eerder een vraag naar meer vrijheid en minder regels dan een concrete vraag naar samenwonen met andere jongeren. Enkele projecten kiezen voor een KWE als een 'verlengstuk' van hun residentiële werking en laten deze (architecturaal) aansluiten op hun leefgroep- of TCK-werking. Ze zien hier vooral het grote voordeel voor interne doorstromers die nog nood hebben aan contact met de leefgroep. Ook kunnen ze het succes in de KWE beter inschatten. Andere begeleiders en directieleden vinden net dat een KWE moet losstaan van de moederorganisatie (?).

De cijfers van BINC/INSISTO tonen aan dat de meerderheid van de jongeren (67 %) in een nieuwe organisatie instroomt als ze met KWE starten. Het is onduidelijk hoeveel jongeren een voortraject kennen in een andere voorziening in de jeugdhulp.

13.2 Nood aan Housing First for Youth

Geschikte huisvesting zorgt voor stabiliteit en is een beschermende factor voor (kwetsbare) jongvolwassenen. Er is een consensus onder de deelnemers van de studie dat het woonaanbod voor jongvolwassenen verder uitgebreid moet worden. Zoals het Housing First for Youth (HF4Y) model aangeeft (zie hoofdstuk 1) bestaat het woonaanbod voor jongvolwassenen idealiter uit **diverse woonvormen** (zie tabel 11). Hierbij is het vooral belangrijk dat de jongere een bepaalde woonvorm **kan kiezen**.

Vooraf voor jongeren met een psychiatrische- of verslavingsproblematiek is het aanbod in Vlaanderen momenteel ontoereikend. Begeleiders en directieleden beamen de **nood aan Housing First projecten specifiek voor jongvolwassenen**. Hierin staat een stabiele woonst centraal, gekoppeld aan een aanklampende en onvoorwaardelijke begeleiding.

In de ideale lokale of regionale situatie is er een voldoende groot en gevarieerd aanbod dat organisaties kunnen inzetten op maat van de jongvolwassenen. Organisaties kunnen, deels gebaseerd op de resultaten van dit onderzoek, nagaan welke woonvormen ze prioritair moeten voorzien. Volgende aandachtspunten zijn hierbij van belang:

- De meeste jongeren willen het liefst **alleen wonen**. Voorzie voor hen **studio's** met eigen keuken en/of badkamer. Hierdoor vermijd je ook heel wat samenlevingsproblemen.
- Tijdelijke huisvesting gericht op **samenwonen** kan georganiseerd worden voor jongeren die hiervoor kiezen. Zorg hierbij voor voldoende privacy en een gezellige inrichting. Een goede selectie van de bewoners kan helpen zodat jongeren aansluiting bij elkaar te vinden.
- Een aanvullend aanbod waarbij jongeren wonen in een eigen woning (bijvoorbeeld van SHM of SVK) gebaseerd op de principes van **Housing First** is nodig voor de jongeren met een complexere noden en ondersteuningsbehoeften.

Dit woonaanbod is idealiter intersectoraal opgesteld. Zo kan een woonst met ondersteuning een aanbod zijn van het AWW, GGZ, VAPH of BIZ.

Een regionaal woonaanbod brengt naast het huidige aanbod ook de vraag in kaart zodat beleidsmakers en organisaties kunnen werken aan een toekomstig, wenselijk aanbod. Deze vraagzijde wordt best opgesteld door de jongeren en hun woonwensen- en noden in kaart te brengen.

Het opstellen van dit regionaal woonaanbod kan deel uitmaken van een A Way Home coalitie.

Daarnaast is het nuttig om na te gaan hoe we een woonaanbod kunnen vormgeven dat niet enkel voldoende **divers** is maar tegelijkertijd inspeelt op de **hedendaagse noden** van de jongeren. We moeten dit bestaande aanbod blijven in vraag stellen en zorgen voor bijsturing waar nodig.

13.3 Het versterken van de samenwerking tussen woon- en welzijnsactoren

De meeste organisaties gebruiken voor hun KWE een woning van de eigen organisatie of van een organisatie uit het samenwerkingsverband. Vier KWE huren een woning op de privémarkt en vier huren een woning van hun lokaal bestuur. De sociale huurmarkt wordt door de projecten minder vaak gebruikt. Dit is mogelijks beïnvloed door het imago van jongeren bij de sociale woonactoren. Goede contacten, een gedeelde visie en concrete samenwerkingsafspraken met een sociale woonactor zijn cruciaal om succesvolle projecten wonen-welzijn op te starten, evenals het in de verf zetten van goede praktijken. Een voorbeeld zien we bij Elegast waar een vrijwilliger/**conciërge** als contactpersoon optreedt tussen de jongeren en de andere SHM-bewoners. Het voordeel van samenwerking met een sociale woonactor is ook dat dat jongere door dit eerste contact mogelijks een grotere woonzekerheid heeft.

Een inschrijving in SHM en SVK is standaard is bijna alle KWE-projecten. Soms lukt het om een jongere versneld toe te wijzen aan SHM. Vaak is het echter een lang en moeilijk traject om voor de jongeren een betaalbare woonst te vinden. Het realiseren van een divers wooncontinuüm voor jongvolwassenen kan niet louter de opdracht zijn van de welzijnsactoren. Essentieel is dat ook de toegang tot de sociale woonmarkt wordt versterkt. Via de versnelde toewijzing kan dit gebeuren, maar het gaat hier om een beperkt aantal woonsten. De druk op de sociale woonmarkt is bijzonder groot, gezien de lengte van de wachtlijsten. Via lokale toewijzingsreglementen kunnen lokale besturen voorrang geven aan bepaalde doelgroepen. Maar voor de specifieke doelgroep van kwetsbare jongvolwassenen moet er bekeken worden welke beleidsinstrumenten de Vlaamse overheid kan inzetten om de toegankelijkheid van de woonmarkt te vergroten, net omdat zij zich in een kritieke levensfase bevinden.

13.4 Intersectoraal inzetten op een diversiteit van woonvormen

Deze vaststellingen maken duidelijk dat het essentieel is om op regionaal niveau intersectoraal in te zetten op een divers wooncontinuüm gaande van TCK-projecten aan de ene kant en volledig zelfstandig wonen aan de andere kant. Op het continuüm bevinden zich dan aanbods vormen zoals KWE, beschermd wonen, Beschut Wonen, CBAW, Begeleid Zelfstandig Wonen binnen de CAW en housing first for youth. In een intersectorale samenwerking kunnen diensten samen bekijken welk aanbod er nu nog ontbreekt en welke criteria ze hanteren om jongeren naar een woonvorm toe te leiden. De opstart van de A Way Home coalities zijn een opportuniteit om op regionaal niveau welzijns- en woonactoren samen te brengen om te werken aan de versterking van dit wooncontinuüm.

14 Verder onderzoek

Zoals we hierboven al aanhaalden moet de eerste stap vooral liggen in het uitdenken van een divers lokaal of regionaal woonaanbod voor jongvolwassenen. Onderzoek kan helpen om de noden van jongeren en organisaties in kaart te brengen en op elkaar af te stemmen.

Bovendien kan onderzoek een zicht geven op de redenen waarom jongeren een bepaald woonaanbod verkiezen. Verschillen jongeren met een moeilijke thuissituatie in de woonvorm die ze verkiezen bij de stap naar volwassenheid? Waar zit het verschil? Hebben deze jongeren andere verwachtingen? Wordt hun keuze beïnvloed door het soms jarenlange samenleven met andere jongeren of het opgroeien in een moeilijke en drukke thuissituatie? Zijn ze vooral op zoek naar rust en een plekje voor zichzelf? Verlangen ze harder om eindelijk het 'echte' leven als volwassene te kunnen starten?

Referenties

- Atkinson, C. & Hyde, R. (2019). Care Leavers view about transition: a literature review. *Journal of Children's Services*.
- Benjaminsen, L. (2016). The variation in family background amongst young homeless shelter users in Denmark. *Journal of Youth Studies*, 1, 55-73. <https://doi.org/10.1080/13676261.2015.1048201>
- Blood, I., Alden, S., & Quilgars, D. (2020). Rick Trust Housing First for Youth Pilot. Evaluation report.
- Busch-Geertsema, V., Benjaminsen, L., Filipovič Hrast, M. & Pleace, N. (2014). Extent and profile of Homelessness in European Member States. A Statistical Update. Brussel: European Observatory on Homelessness.
- Clé, A. (2015). Sur ma route. Samen op zoek naar een beter parcours van jeugdhulp naar zelfstandigheid. Cachet vzw.
- Coppens, E., Hermans, K. & Van Audenhove, Ch. (2020). Wetenschappelijke evaluatie van de pilootprojecten "specifieke woonvormen voor jongvolwassenen met psychische problemen". Leuven: Steunpunt Volksgezondheid en Gezin.
- Demaerschalk, E. & Hermans, K. (2020). Dak- en thuislozentelling Leuven. Leuven: LUCAS.
- Eurostat (2020). Estimated average age of young people leaving the parental household by sex. http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=yth_demo_030&lang=en
- Gaetz, S. (2019). THIS is Housing First for Youth: Europe. A Program Model Guide. Toronto: Canadian Observatory on Homelessness Press
- Gaetz, S. & Scott, F. (2012) The Foyer Toolkit. <https://www.homelesshub.ca/resource/foyer-toolkit>.
- Heerde, J., Hemphill, S., Scholes-Balog, K. (2018). The impact of transitional programmes on post-transition outcomes for youth leaving out-of-home care: a meta-analysis. *Health and Social Care in the Community*, 26(1), 15-30. doi: 10.1111/hsc.12348
- Lenaerts, G., Roets, G., & Bouverne-De Bie, M. (2011). *Een pad bezaaid met exclusiecriteria*. In K. De Koster, K. De Vos, D. Kerger, G. Roets, R. Roose, & (Red.), *Handboek Integrale Jeugdhulp*. Brussel: Politeia.
- Meys, E. & Hermans, K. (2014). Nulmeting dak- en thuisloosheid. Leuven: LUCAS.
- Meys, E., Pleysier, S., & Hermans, K. (2015). Op zoek naar zelfstandig wonen. Een vergelijkende studie tussen CBAW-diensten en BZW-diensten. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Munson, M. R., Stanhope, V., Small, L., & Atterbury, K. (2017). "At times I kinda felt I was in an institution": Supportive housing for transition age youth and young adults. *Children and Youth Services Review*, 73, 430-436.
- Quinn, N., Davidson, J., Milligan, I., Elsey, S., & Cantwell, N. (2017). Moving Forward: Towards a rightsbased paradigm for young people transitioning out of care. *International Social Work* 2017, Vol. 60(1) 140–155. DOI: 10.1177/0020872814547439
- Stas, K., Serrien, L. & Van Menxel, G. (2008). Tussen wal en schip.
- Stein, M. (2012). Young people leaving care: supporting pathways to adulthood.

Yelick, A. (2017). Research Review: Independent living programmes: the influence on youth ageing out of care (YAO). *Child and Family Social Work, 22*, 515–526. doi:10.1111/cfs.12208

Valentine, E., Skemer, M., & Coutney, M. (2018). Making their way. Summary report on the Youth Villages transitional living evaluation. MDRC.

Van Audenhove, S. (2015). Overgang naar volwassenheid: belevingsonderzoek bij jongeren die de bijzondere jeugdbijstand verlaten. Gent: UGent.

van der Tier, M. & Potting, M. (2015). Een maatje voor iedereen. Een wetenschappelijke basis onder de methode maatjesproject. Movisie.

Bijlage: Projectfiche KWE

HET HUIS

Wat is aanwezig privé?

- Enkel een kamer
- Aparte slaapkamer
- Meubels
- Keuken(tje)
- WC
- Douche

Waaruit bestaan de gemeenschappelijke ruimtes van het huis?

*We bedoelen hier ruimtes die deel uitmaken van het KWE-project en dus ook **enkel voor de jongeren** toegankelijk zijn.*

- Leefruimte
- Ontspanningsruimte (tv, pingpong, tafelhoetbal, etc.)
- Keuken
- Wasmachine
- Tuin
- WC
- Badkamer
- Er is geen gemeenschappelijke ruimte enkel voor het KWE-project

Indien het KWE-project ingebed is in een ruimer woonproject (een voorziening, een woonproject) waaruit bestaan dan de gemeenschappelijke delen?

*We bedoelen hier de delen die geen deel uitmaken van het KWE project en dus **ook door andere (buurt)bewoners** toegankelijk zijn.*

- Leefruimte (tafel, zetels)
- Ontspanningsruimte (tv, pingpong, tafelhoetbal, etc.)
- Keuken
- Wasmachine
- Tuin
- Badkamer
- Restaurant
- KWE is niet ingebed in een ruimer woonproject

Wie is eigenaar van de KWE-woning?

- Privépersoon
- SHM
- SVK
- Organisatie die begeleiding aanbiedt
- Organisatie uit het samenwerkingsverband, welke?
- Lokaal bestuur
- Andere, welke?

Mogelijkheid om zich te domiciliëren?

- Ja
- Nee

LIGGING

Nummer adres?

The screenshot shows a real estate listing interface. At the top, it says '2100 Antwerpen Muggenberglei 2' with a 'Verwijder' button. Below this is a large green box with the score '9,7 / 10' and a 'Meer info' button. To the right of the score are six categories, each with an icon, a title, a description, and a green checkmark: 'Openbaar vervoer' (Uitstekend aanbod), 'Onderwijs' (Zeer goed bereikbaar), 'Winkels & diensten' (Zeer goed bereikbaar), 'Ontspanning, sport & cultuur' (Zeer goed bereikbaar), and 'Gezondheid & zorg' (Zeer goed bereikbaar). At the bottom left is 'Milieu impact' and at the bottom right is 'Personaliseren'.

Zelfstandigheid woning

- op zichzelf staande woning
- residentiele werking op zelfde locatie
- ambulante werking op zelfde locatie

Afstand tot moedervoorziening (die begeleiding voorziet)

- in zelfde gebouw
- te voet bereikbaar
- met fiets bereikbaar
- met openbaar vervoer/auto bereikbaar

FINANCIËEL

Huur= € .....

Inbegrepen in de maandelijkse kosten

- huur
- onkosten (water, elektriciteit, gas)
- spaartegoed (voor later)
- ontspanningsbudget

Berekening huurprijs

- huur = totale huurprijs/aantal bewoners
- huur < totale huurprijs/aantal bewoners (organisatie uit samenwerkingsverband draagt financieel bij in de huurprijs)
- huurprijs is > totale huurprijs/aantal bewoners (door aanleg spaartegoed, ...)

De jongere betaalt een huurwaarborg

- ja 1 maand huur
- ja 2 maanden huur
- ja 3 maanden huur
- nee

DOELGROEP

Omschrijving doelgroep door project

.....

Inclusiecriteria of via instroom extra aandacht voor

- GES
- VAPH
- (toekomstige) tienerouders
- ASS
- (verhoogde) psychische kwetsbaarheid
- geen of beperkt sociaal netwerk
- Niet gespecificeerd

Exclusiecriteria

- (Acute) verslavingsproblematiek
- GES+
- (Acute) psychiatrische problematiek
- Nee

INDIVIDUELE BEGELEIDING

Gebruikte methodieken individuele begeleiding

- groeiplan/handelingsplan
- nieuwe autoriteit en geweldloos verzet
- intensieve pedagogische thuishulp (IPT)
- oplossingsgericht werken
- krachtgericht werken
- credo-aanpak
- andere, nl
- niet vastgelegd

Gebruikte methodieken netwerkversterkend werken

- via organisatie burgers aan zet, nl
- eigen buddy werking organisatie
- buddy werking via andere organisatie, nl
- familie netwerkberaad
- hergo, herstelgericht groepsoverleg
- Columbusproject, positieve heroriëntering
- netwerk leerrecht
- persoonlijke toekomstplanning
- contextbegeleiding
- wrap around care
- signs of safety
- andere, nl. ....
- niet vastgelegd

Gebruikte instrumenten voor in kaart brengen functioneren/wensen/noden

- Zelfredzaamheidsmatrix
- Outcomes Star
- www.watikwil.be
- .....
- .....

Gemiddeld aantal begeleidingscontacten per week (fysiek, dus huisbezoek,...)

- 1 contact per week
- 2 contacten per week
- 1 contact per 2 weken
- niet vastgelegd

Verblijfsduur op voorhand vastgelegd

- Nee
- Ja, X maanden

GROEPSDYNAMIEK

Overleg met bewoners/huisraad KWE-woning

- ja, wekelijks
- ja, 2-wekelijks
- ja, maandelijks
- nee

Overleg met de buurt

- ja, ingepland elke ...
- ja indien nodig
- niet voorzien

Conciërge in huis

- ja, alleenstaande ervaringsdeskundige
- ja, alleenstaande
- ja, koppel of gezin
- nee

Aanwezigheid/permanentie begeleiding in KWE-woning (dus naast de aanwezigheid voor individuele begeleiding)

- overdag: .. dagen .. u/dag
- avond: .. avonden .. u/avond
- weekend: .. u/dag

Telefonische permanentie

- 24/7
- tijdens kantooruren

Telefonische permanentie gebeurt door

- individuele begeleiders
- andere hulpverleners uit eigen organisatie
- andere hulpverleners uit samenwerkingsverband
- vrijwilligers

Vrijwilligers betrokken bij het project

- Ja, buurtbewoners
- Ja, ervaringsdeskundigen
- Ja, via eigen organisatie *geen* burgerinitiatief
- Ja, via eigen organisatie burgerinitiatief
- Ja, via andere organisatie
- Nee

Indien vrijwilligers betrokken zijn, welke taken vervullen zij?

- Buddy voor individuele jongere
- Contact met de buurt
- Groepsdynamiek, activiteiten in huis
- Organisatie van activiteiten buitenshuis
- Telefonische permanentie
- Fysieke permanentie in huis
- Nee, geen vrijwilligers

Opvolging vrijwilligers door eigen organisatie

- Ja, vorming
- Ja, supervisie
- Nee

SAMENWERKING/NETWERKING

Inhoud samenwerking met partners

Met deze organisatie zijn er	op projectniveau			op casusniveau		
	concrete samenwerkingsafspraken	afspraken rond expertise uitwisseling (bv. vorming)	structurele overlegmomenten (bv. stuurgroep)	tandem-begeleidingen	Intervisie/casus overleg	detachering
GGZ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
VAPH	☐	☐	☐	☐	☐	☐
OCMW	☐	☐	☐	☐	☐	☐
CAW	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Drughulp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jeugdhulp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stadsdiensten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dagbesteding, vrije tijd, tewerkstelling, jeugdwerk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vrijwilligersorganisatie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Buddywerking in kader van opleiding, stage	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ervaringsdeskundigen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SVK	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SHM	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Privéverhuurder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Politie	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Andere projecten in dezelfde stad

	Aanwezig	Contact tussen projecten	Concrete samenwerking
Burgerinitiatief	☐	☐	☐
Project CBAW KWE voor NBMV	☐	☐	☐
Project Beschut Wonen voor jongeren	☐	☐	☐

